

T.C.
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**“BREXIT” SÜRECİNİN AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK
GÜVENLİK POLİTİKASINA ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Merve ATA

Enstitü Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
Enstitü Bilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Selma ŞEKERCİOĞLU

EKİM – 2019

T.C.
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

“BREXIT” SÜRECİNİN AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK
GÜVENLİK POLİTİKASINA ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Merve ATA

Enstitü Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
Enstitü Bilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

“Bu tez ^{06/10/2017}.../.../2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / ~~Oyçokluğu~~ ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Dr. Öğr. Üyesi Selma Sekercioglu	Başarılı	
Dr. Öğr. Üyesi Pelin SBNMEZ	Başarılı	
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep ÖZKURT	Başarılı	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Merve ATA

08.10.2019

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması ile Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği(AB)'nden ayrılması olarak bilinen Brexit sürecinin günümüz güvenlik anlayışı çerçevesinde AB Ortak Dış ve Güvenlik Politikası(ODGP)'ni nasıl etkileyebileceği tartışılmaya çalışılmıştır. Güvenliğin, teorik alt yapı kapsamında ve günümüz tehditlerine cevap veren düzeylerde tanımlamaları yapılarak, ODGP'nin tarihsel gelişimi ve politikaları incelenmiş, Birleşik Krallık'ın AB'ye karşı tutumu, üyelik süreci ve güvenlik algılamaları detaylı olarak ele alınmıştır. 24/06/2019 tarihinde yapılan Brexit referandumunun nedenlerinin ve sonuçlarının AB'nin güvenlik politikasını ne yönde etkilediği, ilerleyen zamanlarda ne gibi durumlarla karşılaşılacağı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu tezin yazılmasında, kıymetli bilgilerini benimle paylaşan, kendisine ne zaman danışsam sabır ve büyük bir ilgiyle bana faydalı olabilmek için elinden gelenin fazlasını sunan saygıdeğer danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Selma ŞEKERCİOĞLU'na teşekkürü bir borç biliyor ve şükranlarımı sunuyorum.

Her zaman olduğu gibi çalışmam boyunca da büyük bir özveri gösteren, varlığını her daim yanı başımda hissettiğim sevgili eşim Şafak ATA'ya sonsuz teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunuyorum. Kıymetli aile büyüklerime ve beni bu süreçte motive etmek için büyük çaba gösteren can dostum Gülşah ABDİKOĞLU'na teşekkür ediyorum.

Merve ATA

08.10.2019

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ	iv
ŞEKİL LİSTESİ	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE: GÜVENLİK VE EGEMENLİK	6
1.1. Güvenlik Kavramı	7
1.1.1. Güvenlik Kavramına Özgü Terimler	9
1.1.2. Soğuk Savaş Sonrası Yeni Dünya Düzeni ve Değişen Güvenlik Algısı	13
1.1.3. Güvenliğin Kuramsal Temelleri: Geleneksel ve Yeni Güvenlik Anlayışları	19
1.2. Egemenlik Kavramı	24
1.2.1. Egemenlik Türleri Olarak İç ve Dış Egemenlik	25
1.2.2. Uluslararası Sistemde Egemenlik Anlayışı ve Kaygısı	26
1.2.3. Egemenlik ve Güvenlik Kavramlarının Tartışması	28
İKİNCİ BÖLÜM: GÜVENLİK VE SAVUNMA ALANLARINDA AVRUPA BİRLİĞİ VE BİRLEŞİK KRALLIK	30
2.1. Avrupa Birliği Ortak Güvenlik Politikasının Tarihsel Gelişim Süreci	30
2.2. Avrupa Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikası	33
2.2.1. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın Amaçları	34
2.2.2. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın Araçları	35
2.2.2.1. Ortak Kararlar	35
2.2.2.2. Ortak Eylemler	35
2.2.2.3. Ortak Tutumlar	36
2.2.2.4. Ortak Beyanlar	36
2.2.2.5. Ortak Stratejiler	37
2.3. Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası	37
2.3.1. Avrupa Birliği Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Kurumsal Yapısı ve İşleyişi	39
2.3.1.1. Siyasi ve Güvenlik Komitesi	40
2.3.1.2. Avrupa Birliği Askeri Komitesi	40
2.3.1.3. Avrupa Birliği Askeri Personeli	41

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABAK	: Avrupa Birliği Askeri Komitesi
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGSP	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AK	: Avrupa Konseyi
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AKF	: Avrupa Kalkınma Fonu
ASA	: Avrupa Savunma Ajansı
ASİ	: Avrupa Siyasi İşbirliği
AP	: Avrupa Parlamentosu
AT	: Avrupa Topluluğu
BAB	: Batı Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
GSYİH	: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
ODGP	: Ortak Dışışleri Güvenlik Politikası
OGSP	: Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası
PESCO	: Kalıcı Yapılandırılmış İş Birliği
SGK	: Siyasi ve Güvenlik Komitesi
SNP	: İskoç Ulusal Partisi
UKIP	: Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : PESCO'ya Üye 23 Ülkenin Askeri Gücü (Milyar \$)	63
--	-----------

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1 : Savunma Harcamalarının GSYİH'e Oranı (yüzde %)..... 61

Tezin Başlığı : “Brexit” Sürecinin Avrupa Birliği Ortak Güvenlik Politikası’na Etkisi	
Tezin Yazarı : Merve ATA	Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Selma ŞEKERCİOĞLU
Kabul Tarihi : 08.10.2019	Sayfa Sayısı : vii (ön kısım) + 88 (tez)
Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	Bilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
<p>Avrupa Birliği (AB)’nin Ortak Güvenlik Politikası, özellikle operasyonel deneyimleri bakımından oldukça kurumsal ve politika değişikliğine tanık olmuş dinamik bir siyasa alanıdır. Birleşik Krallık’ın AB’den ayrılma kararının ardından, AB şu ana kadarki en büyük iç krizle karşı karşıya kalmıştır. Birleşik Krallık’ın AB’den ayrılma süreci olarak bilinen Brexit sürecinin, AB’nin sonunun başlangıcına işaret eden, domino etkisi yaratabilecek nitelikte bir süreç olduğu getirilen yorumlar arasındadır. Ancak bir taraftan geriye kalan 27 üye devletin, Birliğin hayatta kalabilmesi için daha fazla birleştiği ve belirli politika alanlarında iş birliğini daha da güçlendirdiği takdirde siyasi arenada daha güçlü bir pozisyona geleceği düşünülmektedir.</p> <p>Bu çalışma ile Brexit süreci güvenlik perspektifi açısından değerlendirilmiştir. Brexit’in gerçekleşmesinde rol oynayan Birleşik Krallık’ın Avrupa güvenlik mimarisindeki yeri tarihsel gelişim süreci itibariyle ele alınarak ulusal değer ya da çıkarlarının AB’ye karşı tutumu konusundaki etkisi incelenmiştir. Uluslararası İlişkiler teorileri kapsamında geleneksel ve yeni güvenlik yaklaşımları açısından Birleşik Krallık ve AB’nin tutum ve davranışları irdelenerek günümüz güvenlik anlayışı bakımından açıklanmaya çalışılmıştır.</p> <p>Brexit ile AB, acilen kendi kendini yenilemesi ve geniş kapsamlı reformlar sürecini başlatması gerektiğini anlamıştır. Özellikle AB’nin savunma konusundaki yeni çalışması olan Kalıcı Yapılandırılmış İş birliği (Permanent Structured Cooperation - PESCO) konusundaki atılımlar bu noktada önemlidir. Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP)’nin geliştirilmesi konusunda istekli olan Fransa ve Almanya Birliğin bundan sonraki politikalarında belirleyici olacaktır. Bu süreç ile hem Birleşik Krallık’ın hem de AB’nin güvenlik ve savunma politikalarının nasıl şekilleneceği değerlendirilmeye çalışılmıştır.</p>	
Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği(AB), Birleşik Krallık, Brexit, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası(ODGP), Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası(OGSP).	

Title of the Thesis: The Effect Of The Common European Security Policy Of The Brexit Process	
Author : Merve ATA	Supervisor : Assist.Prof. Dr.Selma ŞEKERCİOĞLU
Date : 08.10.2019	Nu. of Pages: (vii pre text) + 88 (main body)
Department: Political Science and International Relations	Subfield : Political Science and International Relations
<p>The European Union Common Security and Defense Policy (CSDP) is a dynamic policy area that has experienced a highly institutional and political change, particularly in terms of operational experience. Following the United Kingdom's decision to leave the European Union, the European Union has faced its greatest domestic crisis so far. The fact that Brexit marks the beginning of the European Union's demise and is a process that can create a domino effect is among the comments being made. However, it is believed that the Union will have a stronger position in the political arena, if the remaining 27 member states unite for the Union to survive, and if they further strengthen their cooperation in certain policy areas.</p> <p>In this study, the Brexit process was evaluated from the security perspective. The historical and current issues of the UK, which played a role in the realization of Brexit, were touched upon and the effect of its national values or interests on its attitude towards the European Union was examined. The attitudes and behaviors of the UK and the European Union in terms of traditional and new security approaches, which are theories of International Relations, are examined and explained in terms of today's security understanding.</p> <p>With Brexit, the European Union has understood that it must urgently renew itself and initiate the process of comprehensive reforms. At this point, initiatives regarding European Union's new work on defense Permanent Structured Cooperation (PESCO) are particularly important. The future initiatives of France and Germany, which seems eager to develop a CSDP, will be determinant of the Union's policies. Through this process, it was tried to evaluate how the security and defense policies of both the UK and the European Union will be shaped.</p>	
Keywords: European Union(EU), United Kingdom(UK), Brexit, Common Foreign and Security Policy(CFSP), Common Security and Defense Policy(CSDP).	

GİRİŞ

Güvenlik kavramı artık sadece egemenliğin, toprak bütünlüğünün veya iç istikrarın korunması ile ilişkilendirilmekten çıkmıştır. Günümüzün karmaşık ve birbirine bağımlı dünyasında, terörizm, siber suçlar, iklim değişikliği, uluslararası suç örgütleri vb. gibi birçok geleneksel olmayan tehditler karşısında güvenlik tanımının dönüşümü gerçekleşmiştir. Dolayısıyla uluslararası arenaya dahil tüm oyuncuların güvenlik ve savunma politikaları ve algılamaları da bu durumdan etkilenmiştir.

Ulusal ekonomilerin birleşmesi ve ortak bir pazarın oluşturulması amacıyla kurulan Avrupa Birliği (AB), oluşturduğu alanı korumak adına ortak bir dış politika, güvenlik ve savunma kimliği oluşturmuştur. Ticaret konularında sağladığı başarıyı güvenlik alanında yakalayamasa da Birliğin ortak değerlerini korumak, temel çıkarlarını gözetmek ve Birliğin bağımsızlığını devam ettirmek adına gelişmeye devam etmektedir.

Güvenlik konusu devletler açısından yüksek politika konuları arasında değerlendirilmekte ve her devlet için öncelikle ulusal güvenlik anlayışına göre şekillenmektedir. Birleşik Krallık gibi imparatorluk geçmişi olan ve realist bir bakış açısına sahip devletin, AB gibi uluslararası yönetim profiline ve yumuşak güç unsurlarına sahip bir topluluğa tabi olma noktasında ciddi sıkıntılar yaşaması kaçınılmaz olmuştur. Bu bağlamda Birleşik Krallık ikinci referandumunu gerçekleştirerek bu kez AB'den ayrılma kararı almıştır. Ancak Birleşik Krallık henüz ayrılma sürecini tamamlayamamıştır. AB ile uzlaşılacak taslak metin Birleşik Krallık Parlamentosu'ndan geçememiştir. Benzeri olmayan bu sürecin, Birleşik Krallık'ın üyeliğinden başlayarak Brexit'in tamamlanmasına kadar geçen sürede hem Birleşik Krallık hem AB ve hem de uluslararası arenada bıraktığı etki ve sonuçlarının güvenlik bağlamında değerlendirilmesi ve literatüre katılması önemlidir.

Tezin Konusu

Bu tez ile AB güvenlik politikasının gelişimi ve özellikleri ile Brexit sürecinin bu alanda oluşturduğu etkinin güvenlik perspektifi ile ortaya konulması amaçlanmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde güvenliği oluşturan öğeler olan tehdit, caydırıcılık, şiddet, çatışma, savunma ve emniyet kavramları ayrı ayrı irdelenerek, güvenlik tanımının kavramsal olarak ne ifade ettiği anlatılmaya çalışılmıştır. Barry Buzan'ın "*New Patterns*

of Global Security in the Twenty-First Century” adlı eseri ile dikkati çektiği güvenliğin farklı analiz düzeyleri olan askeri, siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel güvenlik kavramları tek tek incelenerek günümüz güvenlik anlayışının ne düzeyde genişlediği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu noktada özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde gelişen ve gittikçe küresel bir boyut kazanan güvenlik tanımları yapılarak, bu dönemler itibariyle güvenlik kavramına özgülünmüş unsurların neler olduğuna değinilecektir. Güvenlik kavramının tanımlanmasında, değişen siyasal konjonktüre göre gelişen teorilere yer verilecektir. Geleneksel güvenlik anlayışına yönelik olarak idealizm, realizm ve neorealizm yaklaşımları ile yeni güvenlik anlayışına karşılık gelen eleştirel, konstrüktivizm, postmodernizm ve feminist teorilerine yer verilerek güvenlik konusunda devletlerin tutum ve davranışları bilimsel düzeyde incelenmiştir. Ayrıca Birleşik Krallık için önem arz eden ve güvenlik politikalarının şekillenmesinde pusula görevi gören egemenlik kavramı da tanımlanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın devamında bu tanımlar ve teorilere başvurularak devletler ve toplulukların uluslararası arenada gelişmelere bağlı olarak gösterdikleri yönelimleri anlaşılmasına çalışılacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde AB sisteminde ODGP ve OGSP’nin tarihsel gelişim süreci anlatılarak, kurumsal yapısı, işleyişi ve amaçlarına yer verilmiştir. AB, dış politikasını Maastricht Antlaşması ile düzenlenen ODGP sütununa göre yürütmektedir. Çalışmada bu sütunun amaçları ve araçları ayrıntılı olarak incelenmiştir. ODGP’nin ayrılmaz bir parçası olan Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP)’nin yapısı, nasıl işlediği ve bugüne kadar gerçekleştirdiği operasyonlara dair bilgilere yer verilmiştir. Sivil amaçların devam ettiği ancak askeri kapasitenin artırılması yolunda önemli çalışmaların hayata geçirildiği Lizbon Antlaşması ile ODGP’nin ve OGSP’nin yeni yapısı gözden geçirilerek özellikle üye devletler arasında daha gelişmiş ve etkin bir savunma iş birliği girişimi olan Kalıcı Yapılandırılmış İş Birliği (PESCO)’nin yapısı ve amaçları incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Birleşik Krallık ve AB ilişkileri güvenlik kavramı çerçevesinde anlatılmaya çalışılmıştır. AB’ye karşı daima şüpheli bir tavır sergileyen Birleşik Krallık’ın 2016 yılında gerçekleştirdiği Brexit Referandumunun sebeplerinden biri de AB’nin güvenlik ve savunma politikalarından duyduğu rahatsızlıktır. Dolayısıyla Brexit Referandumunu Birleşik Krallık’ın üyeliği sürecinden itibaren incelemenin daha

doğru olacağı dűşünűlmektedir. Birleřik Krallık'ın Birliđe üye olmasından bu yana kaydettiği aşamalar ve bu aşamalardaki tutum ve davranışlarına yer verilerek güvenlik eksenli bakış ağısının ne olduğu, Birlik ile bu konuda ne kadar entegre olabildiği ifade edilmeye çalışılmıştır. Birleřik Krallık'ın, diğer üye devletlerin askeri kapasite ve Avrupa Savunma Ajansı (ASA)'na olan katkılarında kaynaklı olarak ODGP'ye olan güveninin sarsılmaya başladığı 2010-2014 yılları arasında ODGP ve OGSP içerisindeki rolű özellikle incelenmiş ve Brexit Referandumuna yakın bir sűre olarak Birleřik Krallık'ın nasıl bir siyasi ortamda, ne tűr bir bakış ağısıyla referanduma gittiği kavranmaya çalışılmıştır. Son olarak Brexit Referandumu'nun Birleřik Krallık ile AB güvenlik ve savunma politikalarına etkisi ve sonuçlarının ne olacağı her iki taraf ağısından ayrı ayrı incelenmiştir. Birleřik Krallık olmadan AB'nin ne gibi zorluklar ya da kolaylıklar ile karşılaşacağı, Birleřik Krallık'ın AB olmadan savunma ihtiyacını nasıl karşılayacağı konularında açıklamalara yer verilmiştir.

Tezin nemi

Bilindiđi gibi Brexit sűrecinin siyasi tarihte bir benzerinin daha yařanmamıř olması bařlı bařına önemli bir özelliktir. Uluslararası arenada veya akademik camiada bu konuda bir yol haritasının bulunmaması özellikle üye aktűrler ađısından kaygı verici bulunabilir. Bu sűre birlik için veya üye devletler ađısından kriz yaratabilir veya fırsatlar sunabilir. ngűrűde bulunurken çok yűnlű bir bakıř ađısının konuya dahil edilmesi bu sűre veya benzerleri ađısından pusula gűrevi gűrebilir. Siyasi geçmiřte elbette bazı ipuçları ve emsal olaylara rastlamak műmkűn olacaktır. Ancak ađın gereklerini anlayabilmek ađısından olayları neden sonuç çerçevesinde farklı analiz dűzeylerinde ele almak bir pusula gűrevi gűrebilir. Gűnűműz politika anlayıřının bir sonucu olarak kűresel konularda birlikte hareket etmek anlamında yapılan ittifaklar, kurulan birlikler ne kadar çok olacaksa, Brexit gibi bir geliřmenin ittifaklar veya birlikler ađısından ne anlama geleceđini bűtűnűyle ifade edebilmek yolumuza iřik tutacaktır.

Sűrecin birlik üye devletlerini tekil anlamda ve bir bűtűn olarak nasıl etkileyeceđi veya tek bařına Birleřik Krallık'ın bundan nasıl etkileneceđi tahmin dűzeyinde kalmaktadır ve halihazırda bu sűre hala takip edilmektedir. Dolayısıyla bűnyesinde artan bir belirsizlik barındıran bu geliřmenin, kapsam olarak güvenlik ve dıř politika gibi yokluđu dűřűnűlemeyecek elzem konularda karar alma mekanizmaları ađısından nasıl bir yol

izleyeceği merak edilmektedir. Birleşik Krallık, AB güvenliği için önemli katkılarda bulunan bir aktör olarak görülmektedir. Bu durum Birleşik Krallık liderlerinin Brexit görüşmelerinden faydalanmak için bir pazarlık aracı olarak görüldüğünde diğer ortakları yabancılaştırabilir. Bu da her iki tarafın güvenliğini tehdit edebilir. Bu tür olasılıkların varlığı devletler ve uluslararası sistem açısından önem teşkil etmektedir. Konunun farklı bakış açıları ile ele alınmasının literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Tezin Amacı

AB gibi bir oluşumun Brexit süreci ile ilk kez deneyimlemiş olduğu bu yol ayrımının nasıl yorumlanabileceği, özellikle birlik veya Birleşik Krallık açısından ortak güvenlik konusunda nasıl bir etki doğurabileceği açıklanmaya çalışılacaktır. Üye devletlerin bu süreç sonrasında güvenlik konusundaki tutum ve davranışları gözlemlenerek dışa karşı nasıl bir politika izledikleri irdelenecektir. Günümüzde hala nefes alan bu tarihi gelişmenin incelenmesiyle Avrupa'nın güvenlik konusunda ne gibi ilerleme kaydettiği ya da dar boğaza girdiği şeklindeki değerlendirmelerin neresinde olduğu gözlemlenmeye çalışılacaktır. Brexit tartışmasındaki zorlayıcı özellik tarihte bir benzerinin daha yaşanmamış olmasıdır. Sürecin nasıl şekilleneceği ve ne sonuçlar doğuracağı hakkında farklı değerlendirmeler yapılmaya çalışılacaktır.

Tezin Hipotezi/Sorusu

Bu çalışmanın ana sorusu aşağıdaki şekilde karşımıza çıkmaktadır:

- Brexit Sürecinin AB Ortak Güvenlik Politikası'na etkisi olumlu mudur?

Çalışmadan çıkarılabilecek diğer alt sorular ise;

- Brexit Referandumu milliyetçi duyguların kısılcında entegrasyona darbe vurabilir mi?
- AB Ortak Güvenlik Politikası'nın dönüşümü nasıl olacaktır?
- Birleşik Krallık'ın vazgeçilmez ya da sadık olmayan bir müttefik olarak tanımlanması ne derece doğru olacaktır?

Güvenlik alanındaki itirazları nedeniyle atılımların ertelenmesine sebebiyet veren Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılması, Birliğin güvenlik alanında daha hızlı ve daha ileri

düzyeyde bir iş birliği oluşturmasına imkân tanıyabilir. Ancak bunun yanında Brexit sonucu “kalma” yönünde çıkmış olsaydı dahi Birleşik Krallık’ın referandumuna gitme kararı üye devletler için kötü bir örnek oluşturabilir, entegrasyona darbe vurabilir.

AB’nin önemli bir askeri gücü ve savunma bütçesini kaybetmiş olması dezavantajlı bir durum olarak görünse de, Birlik’in son operasyonlarında Birleşik Krallık’ın katkılarının sınırlı olmasını deneyimlemesi, oluşabilecek krizlerin önlenmesinde etkili olabilir. Birleşik Krallık’ın öncü ve karşıt rolünün yerinin Fransa hatta Almanya tarafından doldurulması beklentisi Birlik içerisinde farklı seslerin ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilir ve bu durum Birlik’in uluslararası arenada daha ie kapanmasına neden olabilir. AB üye ülkelerinin tek sesli ve kararlı olabildikleri, bakış açılarının daha küresel bir niteliğe evrildiğini düşündüğümüzde, Birleşik Krallık’ın kırmızı çizgilerinden arınmış bir topluluğun daha iddialı girişimlerde bulunabileceği söylenebilir.

Tezin Yöntemi

Bu araştırmanın ikincil verilere dayalı nitel araştırma yöntemlerini içeren bir çalışma olması planlanmıştır. Özellikle tez konusu ile ilgili farklı ikincil veriler derlenerek çalışmanın amaçlarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmada öncelikle konu ile ilgili yayınlanmış kitaplardan yararlanılmış, karar ve antlaşmalar incelenmiş ve bazı sonuçlara varılmaya çalışılmıştır. Yabancı yazarlı kitaplardan yararlanılma nedeni, Avrupa içinde güvenlik konusuna bakış açısını, Avrupa’nın gelecekte güvenlik politikaları ile ilgili neler yapacağını ya da yapmayacağını, Brexit sürecinin nasıl bir etki oluşturduğunu ortaya koymaktır. Türk yazarların kitaplarının bu çalışmaya faydası ise şu açıdan olacaktır: AB aday ülke sıfatı altında Avrupa’nın güvenlik konusuna bakış açısının Türkiye tarafından nasıl okunduğunu ve nasıl davranmak gerektiğini anlamamıza olanak sağlamaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE: GÜVENLİK VE EGEMENLİK

Bu bölümde uluslararası ilişkiler literatüründe temel ve çok boyutlu bir kavram olan güvenlik terimini tanımaya çalışarak, gittikçe artan bir ivme ile değerlendirilen yapısına uygun olarak, önemine vurgu yapılacaktır. Hangi analiz düzeylerinde karşımıza çıkabileceğine değinilecek ve güvenlik kavramının başlangıç noktaları olan tehdit, risk, emniyet gibi ögelere yer verilecektir.

Oldukça dinamik bir yapıya sahip bu kavramın zaman içinde değişen şartlara paralel olarak dönüşüme uğradığını görebilmek mümkün. Geçmişte devlet temelli güvenlik algısının bugün daha çok bireysel düzeyde şekillenmesi buna örnek olarak gösterilebilir. Küresel ve bölgesel düzeydeki dönüşümlerin, güvenlik tehditlerinin doğasını ve kapsamını etkilediği gözlemlenmektedir. Yine değişen şartlara ek olarak sistemin yapısı, aktörlerin nitelikleri, sayısı, birbirleriyle ilişkileri de dönüşümün gerçekleşmesinde önem arz etmektedir. Tüm bunlar kavramın farklı teoriler çerçevesinde değerlendirilmesine olanak sağlamıştır. Teorik açıdan nasıl yaklaşıldığı konusunda geleneksel anlayış ve yeni anlayış teorilerine başvurarak kavramın pratiğe nasıl evrildiği analiz edilmeye ve her bir yaklaşım için öne sürülen argümanlara yer verilmeye çalışılacaktır.

Bu çerçeve itibariyle Soğuk Savaş ortamının ruhunu yansıtan realizm ve neo-realizm anlayışları ile Soğuk Savaş'ın detant dönemine ait fikirlerin ürünü olarak karşımıza çıkan idealizm kuramı anlatılacaktır. 1990'larda etkileyici biçimde değişen analiz düzeylerine uygun olarak filizlenen yeni güvenlik anlayışları incelenecek; eleştirel, konstrüktivist, postmodern ve feminist kuramlara yer verilecektir.

Çalışmanın konusunu oluşturan Birleşik Krallık'ın güvenlik politikalarında attığı adımları daha iyi anlamamıza yardım edecek bir kavram olarak egemenlik kavramına yer verilecektir. Egemenlik kavramının dönüşümü ve çeşitliliğine kısa bir göz atılarak günümüz uluslararası sisteminde ne ifade ettiği ve güvenlik ve egemenlik ilişkisinin nasıl okunması gerektiği açıklanmaya çalışılacaktır.

1.1.Güvenlik Kavramı

İnsanlığın doğuşu ile ortaya çıktığı düşünülen ancak anlam bulması bir hayli zaman ve deneyime karşılık gelen güvenlik olgusu; asgari ihtiyaçlar başta olmak üzere geçim kaynaklarına ulaşabilmek, ekonomik ve sosyal kalkınma, bireylerin kendi geleceklerini inşa edebilmesi, yoksulluktan kaçabilmek ve ötesine varan imkânların gerçekleşebilmesi adına temel bir gereksinim olarak anlam ifade etmektedir. Dolayısıyla bireylerin, toplulukların veya toplumların varlıklarını koruyabilmeleri ve sürdürebilmeleri için yaşamsal bir zorunluluk olarak ortaya çıkar. İnsanlık tarihi boyunca güvenlik, kelime ya da anlam bakımından farklı ifade şekillerine bürünse de, nitelendiği konu başlıkları (ihtiyaçlar, amaçlar, hedefler, yapı veya düşünceler) zaman içinde değişikliğe uğrasa da yaşamın tüm alanlarında göz ardı edilemeyecek derecede önem arz etmektedir. Nasıl ki insan hayatta kalmak için yeme-içme, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaya muhtaç ise güvende olması da bu derece önem taşımaktadır. Maslow (1970: 39)'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramına göre fizyolojik olarak nitelendirdiği yeme, içme, uyuma gibi gereksinimlerden hemen sonra gelen güvenlik ihtiyacı kimi zaman bu fizyolojik ihtiyaçlardan daha önemli hale gelebilmektedir.

Yaşayan varlıklar nezdinde bu denli öneme sahip kavramın aynı yoğun hisleri yaşatmaya devam etmekle birlikte gün geçtikçe daha derinleştiği gözlemlenmektedir. Her türlü değer, amaç ve çıkarın tehlikeye girmesi güvenliğin alanını oluşturacağından bu durum güvenlik tanımının farklı düzeylere hitap etmesine, değişim ve dönüşüme uğramasına ve böylece daha da kavramsallaşmasına meydan vermektedir. Güvenlik terimini tanımlamanın zorluğuna dikkat çeken Morgan (1992: 466), güvenliği sağlık, statü gibi tanımı ve analizi kolay olmayan kavramlar şeklinde ifade etmektedir. Benzer şekilde McSweeney (1999: 13) ise, “barış, onur, adalet gibi kavramlar ile ilişkilendirilebilen fakat tanımlanmaya direnen bir terim” olarak açıklamaktadır. Daha çok soyut anlama yakın duran yapısı, üzerinde anlaşmaya varılmış bir tanıma henüz olanak sağlamadığı şeklinde değerlendirilebilir. Nitekim birçok araştırmacı ile fikrinde uzlaşan Baylis (2008: 73), güvenlik konusunun tartışmalı bir kavram olarak nitelik kazandığına kanaat getirmektedir. Oldukça geniş bir alana hitap eden güvenlik konusu hakkında günümüze ulaşmış yegâne bir tanım bulunmamaktadır. Ancak bu durum konunun ele alınmamış olmasından ya da yeterince çalışılmamış olmasından değil kolektif bir yapıya sahip

olmasından ileri gelmektedir. Güvenlik tehditlerinin genişleyen kapsamı ile tipik çalışmalara yer verilmekle pek çok araştırmanın ürünü olarak çeşitli tanımlamalar literatüre kazandırılmıştır.

Öznel olarak “tehditler, kaygılar ve tehlikeden uzak olma hissi” şeklinde ifade edilen güvenlik: “bir bireyin diğerlerinin verebileceği zarardan uzak olduğunu hissettiği bir ruh hali” olarak tanımlanmıştır (Art, 1993: 820-822). Toplumsal bir değer anlamında güvenlik ise; tehlike, risk, düzensizlik ve korkuya karşılık; koruma, riskten yoksun olma, kesinlik, güvenilirlik, itimat ve öngörülebilirlikle bağdaştırılmaktadır (Brauch, 2008: 4). Bir başka ifadeyle bireyin ya da grubun rahatsızlık ve zarar vermeden ya da rahatsızlık ve yaralanma korkusu olmaksızın sona erdirebilecekleri istikrarlı ve nispeten öngörülebilir bir ortamın varlığı olarak da tanımlanmaktadır (Fischer ve diğerleri, 2008: 31). Kavramsal açıdan yaklaşan Wolfers (1962: 150) ise güvenliği; kazanılan değerleri hedef alan tehditlerin ya da bu tehditlerin oluşturduğu korkuların bulunmaması* olarak ifade etmektedir.

Güvenlik, bireylere, konulara, toplumsal değerlere, değişen koşullara göre uyarlanan temel bir kavramdır (Brauch, 2008: 2). Tarihte uzun bir dönem güvenliğin odağına “devlet” in yerleştiği görülmektedir. Zamanla bu kıstasın “birey”e evrildiği söylenebilir. Haliyle bakış açıları dönüşüme uğrayarak yeni tanımlamalara olanak sağlamıştır. Devlet temelli güvenlik anlayışı yıllar boyu ciddi kabul görmüş ve bazı politikaların meşrulaştırılmasını kolaylayan ‘ulusal çıkar’ unsurunun ortaya atılmasını desteklemiştir. Böylece devletler ulusal çıkarlarına zeval getirecek her durumda kendilerini haklı görerek daha anarşik, kırılgan bir ortam yaratılmasını körüklemiştir. Ancak bireyi ilgilendiren her olanağın gittikçe daha evrensel bir hal alması, devletleri, ulus devlet sisteminin birey çıkarlarını maksimize etmekte zorlandığı gerçeği ile yüzleştirmiştir. Bu ortam köklü tartışmaları beraberinde getirerek, güvenliğin ne tür bir referans noktası ile ele alınması gerektiğini sorgulatmıştır. Öyle ki Baldwin (1997:13-17)’in, güvenliğin tanımlanmasındaki verilerin neler olabileceğine dikkat çekerek; “Kim ve hangi değerler için, ne derece güvenlik, hangi tehditlere yönelik, hangi araçlarla, ne pahasına, ne kadar

* Arnold Wolfers güvenliği iki boyutta ele alarak; nesnel anlamda, değerlere yönelik tehditlerin olmadığı; öznel anlamda ise bu tehditlerin varlığına dair korkunun bulunmadığı durumu belirtmektedir.

sürede güvenlik?” sorularına cevap aradığı görülmektedir. Bununla birlikte her durumda bu soruların cevaplanamayacağını ancak yine de örnek duruma özgün boyutların ortaya konulması gerektiğini açıklamıştır. Bakış açımızı genişletmemize yardımcı olan bu çalışmalar ile güvenlik kavramı için, analiz düzeylerine göre farklı algılamaların şekillenmekte olduğunu, karşısına aldığı süje/süjelere göre farklı tanımlara zemin oluşturduğunu söyleyebiliriz. Haftendorn (1991: 5), bir bulmaca olarak nitelendirdiği güvenlik kavramı hakkında, algılanan zorlukların üstesinden gelebilmek için belirli değerlere, tehditlere ve yeteneklere karşılık geldiğini önemsemek gerektiğini vurgulamıştır. Güvenlik kavramının ulaştığı boyutları anlamamıza yardımcı olan bir dizi çalışma sonucu Buzan (1991: 439-451), Soğuk Savaş’ın son bulmasıyla birlikte küreselleşen ve karşılıklı bağımlı yapılara dönüşen aktörlerin algılamalarına uygun olarak güvenliği askeri, siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel güvenlik şeklinde beş başlık altında incelemiştir.

1.1.1. Güvenlik Kavramına Özgü Terimler

Güvenliğin kavramsallaştırılması üzerine yapılan çalışmalarda, güvenliği oluşturan terimleri iyi anlamının ve bu terimlerin ne ile ilgili olduğunu iyi irdelemenin önemine dikkat çekilmektedir. Uluslararası ilişkiler literatüründe güvenliğin tanımlanmasında tamamlayıcı öğeler olarak kabul edilen tehdit, caydırıcılık, şiddet, çatışma, savunma ve emniyet gibi terimlerin günün gereklerine uygun şekilde değerlendirilmesi ve ifade edilmesi güvenliğin inşa edilmesinde büyük rol oynamaktadır.

Güvenlik olgusunu oluşturan ifadeler arasında başat konumda yer alan tehdit kavramı, güvenliğin sağlanmasında tarafları harekete geçiren en önemli etken olarak ortaya çıkar. Güvenlik durumundan bahsederken herhangi bir tehdidin veya tehdiye maruz kalma ihtimalinin varlığı söz konusudur. Genel anlamda “birinin gözünü korkutma, korku verme, gözdağı” (Türk Dil Kurumu, 1998) olarak ifade edilen tehdit kavramı, devletler açısından; bir ülkenin sahip olduğu ulusal değerlerine karşı, bir kişi, grup veya devlet tarafından ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel, psikolojik ve askeri açılardan; niyet edilen, planlanan veya uygulanan her türlü davranış ve eylemleri kapsamaktadır (Milli Güvenlik Akademisi, 2003: 1). Etkili ve kalıcı olabilmesi açısından tehdidin sadece kavramsal

değil, duygusal bir boyutunun da olması gerekmektedir. Hedefindeki insanlara, korku, şüphe ve endişeye dair ortak hisleri yaşatması, insanların hayatını altüst etmesi, insanlar için değerli olan varlıkların ortadan kaldırılması ve hatta yıkıcı güçlerin kötü niyetleriyle veya siyasi düşünceleriyle kendisinin yok edileceği kaygısını taşıması gerekmektedir (Valantin, 2006: 19-20).

Uluslararası terörizm tehdidi gibi jeopolitik gelişmelerle henüz tanışılmamış dönemler itibariyle, tehdit algılamalarının yalnızca askeri güç odaklı olduğu ve güvenlik çalışmalarının buna göre şekillendiği söylenebilir. Öyle ki Haftendorn (1991: 4) güvenlik tanımını bir askeri tehdidin yokluğu veya ulusların dışarıdan devrilmesi ya da saldırılardan korunmasıyla eşdeğer tutmuştur. Ancak Soğuk Savaş'ın ardından yeni dünya düzeniyle birlikte tehdit algılamalarının da büyük oranda çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Uluslararası sistemde yaşanan bu köklü dönüşüm ile yeni değerler, bireysel ve küresel düzeyde olmak üzere ulus devlet anlayışının yerini almaya başlamıştır. Bireysel anlamdaki değerler için normatif temellere dayalı insani değerler ve ihtiyaçlar ön plana çıkmaktadır. Küresel anlamdaki değerler ise; serbest piyasanın yayılması, çevre kirliliği, sağlık sorunları, uyuşturucu, suç oranının artması ve konvansiyonel olmayan silahların çoğalması gibi insanlığın refahını ilgilendiren ortak tehditlerle mücadele gibi değerlerle ilişkilidir (Miller, 2001: 22). Dolayısıyla hem insanlar hem de devletler açısından kazanılmış bu yeni değerlere yönelik tehdit algılamaları da genişleme göstermiştir.

Caydırıcılık, bir rakibin istenmeyen bir şeyi yapmasını engellemek için tehdit oluşturacak güç kullanımınıdır. Düşman temelli değerleri ortadan kaldırma tehdidini içerir. Bu anlamda caydırıcı, rakiplerin, kendi çıkarlarına zararlı bir teşebbüs başlatmasını engelleme amacı güder (Art, 2003: 5). Caydırıcılık, güvenlik arayışı çalışmalarının belirli koşullar çerçevesinde, sıklıkla başvurulmuş araçlarından biridir ve günümüzde caydırıcılık teorisi başlığı altında literatüre kabul edilmiştir. Uluslararası ilişkilerde etkileyici bir rolü olan caydırıcılık teorisinin savaş önleme, savaşla mücadele etme gibi politikalarda başarılı olduğu gözlemlenmektedir. Büyük iktidar savaşlarının tehdidi ile ortaya çıkmış ve mevcut uluslararası politik istikrarı sürdürmek gayesiyle alternatif bir çözüm yolu olarak benimsenmiştir. Morgan (2003: 3), II. Dünya Savaşı'ndan sonra caydırıcılığın ayrıntılı bir

stratejiye dönüştüğünü belirterek, ulusal güvenlik ve diğer devletlerin ya da halkların güvenliğini takip etmenin ayırt edici bir yolu olduğunu savunmuştur. Örneğin nükleer silahların, özellikle de süper güç konumundaki devletleri, caydırıcı politikalara ve faaliyetlere dokunan, şekillendiren ve koordine eden yeni ve kapsamlı bir stratejiyi benimsemeye zorladığını ifade etmiştir.

Birleşmiş Milletlere bağlı Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization - WHO) (2002: 36) şiddeti, “Kişinin bir başkasına ya da bir gruba yönelik olarak kasıtlı bir şekilde fiziksel gücünü kullanması veya tehdit oluşturması; bunun sonucunda da yaralanma, ölüm, psikolojik zarar görme, gelişimin olumsuz etkilenmesi ya da tükenme durumunun ortaya çıkabilmesi” şeklinde kapsamlı bir biçimde tanımlamıştır. Şiddetin, toplumsal birçok farklı alanda, bazen alenen bazen daha az belirgin şekilde, farklı formlar olarak bireylere, topluluklara, kültürlere ve fiziksel çevrelere zarar verdiği görülebilir. Tabii olunan hukuk kurallarının cezai faaliyetlerinin zayıf olduğu ve suç faaliyetlerine dahil olma eğiliminde olan kırılabilir yapıdaki oluşumların fazla olduğu toplumlarda şiddet oranlarının daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Bununla birlikte şiddet, arabuluculuk işlemlerinin eksikliğinden, ilişkilerin zayıflamasından veya tamamen yok olmasından beslenmektedir. Sosyal anlaşmazlıklara değinilmediği takdirde şiddetin ana nedenleri her an tekrar canlanmaya hazır olacaktır. Şiddeti ortaya çıkaran itici güçleri anlamak ve bunlara cevap vermek için yenilikçi yaklaşımları bulmak ve bunları test etmek çok önemlidir.

Karşıt çıkarların, değerlerin veya ihtiyaçların başkalarıyla olan ilişkilerimize dayanmasıyla çatışma ortaya çıkmaktadır (Boulding, 1962: 5). Çatışmanın tarafları, farklı çıkarlarının algılarına bağlı olarak, istedikleri hedeflere ulaşma noktasında birbirlerini engellemeye çalışırlar. Esasen çatışma ortamları, aynı sonuca ulaşmak için farklı sonuçlar veya anlaşmazlıkların peşinden koşulduğunda ortaya çıkmaktadır. Çatışmanın doğasını anlayabilmek için herkesin isteklerini eşzamanlı olarak yerine getirmede karşılaştıkları zorlukları ele almak gerekmektedir (Rubin ve diğerleri, 1994: 5). İnsan ihtiyaçları teorisi çatışmanın temel nedenlerini analiz etmek için bir çerçeve görevi görmektedir. Bireysel ihtiyaçların peşinde koşmak, onur ve güvenlik arayışı içinde kimlik gruplarının oluşumunun ardındaki nedendir. İnsanların varlığı, baskı, ayrımcılık ve tecrit koşulları

altında tehdit altındadır. Çatışma çözümü süreci, insani ihtiyaçlara hitap eden sosyal, ekonomik ve politik değişimler hakkında olmalıdır (Rubenstein, 2001, ss. 51-59).

Savunma, tüm uluslar için, ulusal güvenliğin merkezinde yer almaktadır. Mapel (2007:1)'e göre, devletlerin siyasal bağımsızlıklarına ya da toprak bütünlüklerine yönelik olarak yakın bir tehdit veya silahlı bir saldırıya karşı gerekli ve orantılı olarak güç kullanması ulusal savunma hakkı olarak ifade edilmektedir. Ulusal güvenliğin sağlanması, hayati çıkarların korunması ve uluslararası amaçların ilerletilmesi amacıyla devletler savunma kaynaklarına ihtiyaç duymaktadırlar. Geçmiş dönemlere baktığımızda bu kaynakların daha çok askeri güç unsurları üzerinde yoğunlaştığını ve savunma planlamalarının buna göre şekillendiğini görebiliriz. Ancak yeni dünya düzlemine ait değerler ve tehditler ile oluşturulan savunma planlamaları bakımından askeri güç kaynaklarından vazgeçilmemiş olsa da bu kaynakların tek başına yeterli gelmediği tartışma götürmemektedir. Küreselleşmeyle birlikte artan ekonomik ve sosyal bağımlılığın farklı savunma stratejileri geliştirilmesine ihtiyaç doğurduğu hissedilmektedir.

Emniyet ve güvenlik kelimelerinin her ne kadar benzer durumları ifade etmek için kullanıldıkları düşünülse de aslında iki kelime de kendi içinde çok farklı çağrışımları barındırır. Bu kelimeleri tanımlarken sürekli birbirleriyle karşılaştırılmaları, ortak öğeler taşıdıkları gibi tamamen farklı anlamlardan oluştukları bilgisine de kolay ve net bir şekilde ulaşmamıza yardım eder. McSweeney(1999: 17), güvenlik kelimesinin daha çok korku duyulacak bir şeyin olmadığı hissini, emniyet kelimesinin ise korku duyulacak bir şeyin olmadığı durumları ifade etmek için kullanıldığını belirtmektedir. Emniyet, büyük zarar verebilecek veya gerçekleşme ihtimali bulunan ancak gerçekleşmesi arzu edilmeyen durumlardan yoksun olma hali olarak da açıklanabilir (Gerede, 2006: 30). Fiziksel, sosyal, finansal, mekanik, kimyasal, psikolojik ve diğer tehdit türlerinin (tehdit potansiyeli bulunan risklerin) en aza indirgenmesinin önünü açan önlemler ile emniyet durumu oluşturulmaya çalışılmaktadır. Yaralanma, maddi hasar veya ölüm riskini önlemek için sistemlerin üretilmesi bununla ilgilidir (Sinay, 2011: 83). Emniyet, genellikle istem dışı gerçekleşen doğal olayların sonuçlarına karşı insanları koruma amacı gütmektedir. Bu bağlamda örnek verecek olursak; kundaklama olayı bir güvenlik

sorunudur. Ancak kendiliğinden çıkan bir yangın, emniyet sorunu olarak değerlendirilmektedir (Payam, 2018: 20). Alınacak ve uygulanacak tedbirler açısından bu iki kavramı iyi ayırt etmek ve iyi tanımlamak gerekmektedir.

1.1.2. Soğuk Savaş Sonrası Yeni Dünya Düzeni ve Değişen Güvenlik Algısı

Realist yaklaşımın gölgesindeki Soğuk Savaş dönemine ait iki kutuplu dünya düzeni, yerini; terörizm, kıt kaynaklar, ekonomik rekabet gibi birbirine bağımlı, daha çok küresel sorunlar ile şekillenen bir güvenlik anlayışının benimsendiği çok merkezli bir dünya düzenine bırakmıştır.

Soğuk Savaş dönemi boyunca güvenlik sadece “askeri güvenlik” odaklı olarak “dar” bir kapsamda ele alınmaktaydı. Ancak 1970 ve 1980’lerde “ekonomik” ve “çevresel” sorunların gündeme gelmesi, 1990’larda “kimlik” meseleleri ve “sınır ötesi” suçların ortaya çıkması, 2000’lerde ise “enerji güvenliği”, “siber güvenlik” ve “sosyal güvenlik” konularının da eklenmesiyle güvenlik tanımlaması genişleme göstermiştir. Tüm bunlara paralel olarak “askeri güvenlik” kavramının kapsamı da “uluslararası terörizm” şeklinde dönüşüm göstererek artık güvenlik kavramı için askeri ve sivil öğelerden oluşan geniş tanımlamalar devletler açısından daha çok kabul görmektedir (Aydın, 2005: 6). Buzan (1991: 439-451), 1991 yılında sürecin yeşerttiği beklentileri görerek, bu yeni sürece göre güvenliğin askeri, siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel olmak üzere beş ayrı başlık altında incelenmesi gerektiğine dikkat çekmiştir.

Devletler varlıklarını korumak, sürdürmek, amaç ve hedeflerini gerçekleştirebilmek için askeri güce ihtiyaç duymaktadır. Tarihe baktığımızda savaşların sonucunu büyük oranda sahip olunan askeri kaynakların nicelik ve niteliklerinin belirlediği söylenebilir. Hayatta kalmak tüm devletlerin öncelikli hedefidir ve askeri kuvvetin hayatta kalmayı garantilemek için gerekli olduğu düşünülmektedir. Dikkat ettiğimizde dünya üzerinde Vatikan gibi birkaç devlet dışında askeri gücü olmayan devlet bulunmamaktadır. Elbette askeri gücün devletler açısından bu kadar benimsenmesinin ve yüceltilmesinin doğal bir sonucu olarak, askeri sektörde de referans nesnesi devletin toprak bütünlüğü olarak gelişmiştir ve dış tehditler önem derecesi bağlamında çarpıcı bir şekilde ortaya çıkarılarak

tanımlanmaktadır. Birbirine bu denli bağımlı yapıların etkileşimleri ise askeri güvenliğin alanını oluşturmaktadır.

Buzan (1991: 433) askeri güvenliği, devletlerin silahlı saldırı ve savunma kabiliyetleri ile birbirlerinin niyetlerini algılamaları şeklinde ifade etmektedir. Geleneksel güvenlik anlayışının hakîm olduğu dönem içerisinde devletlerin askeri kapasite ve yeterliliklerinin, güvenliklerinin boyutu olarak okunması, devletleri, güvenlik çalışmalarını inşa ederken sadece tehdidin varlığı, askeri güç kullanımı ve kontrolü gibi konulara odaklanmaya yöneltmiştir. Egemenlik kaygısı, devlet bekası, ulusal çıkar, ulusal sınırlar gibi tartışma götürmeyen hassasiyetlerden beslenen bu tutum devletleri militarizme sevk etmiştir. Ulusal güvenliği sağlamak için güçlü olmak gerektiği, bunun da askeri kapasitenin maksimum düzeyde tutularak gerçekleşeceği algısı hakîm kılınmıştır. Böylece devletler askeri kabiliyetlerinin ölçüsünü başka devletleri referans alarak oluşturduğundan sürekli bir rekabet ortamı kaçınılmaz olagelmiş ve bu durum savaş ruhunu canlı tutmaya yetmiştir.

Yeni güvenlik anlayışına yönelik olarak Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte güvenlik algılamaları genişleme göstererek farklı hedefler önemli hale gelmiştir. Askeri güç ise bu hedeflere ulaşabilmek için sadece bir araç olarak görülmektedir. Baldwin (1995: 118) çalışmasında, askeri güvenliğin dönüşümüyle ilgili olarak ortaya atılan görüşlere üç yönelim doğrultusunda yer vermektedir. Birincisi; uluslararası politikalarda askeri gücün önemini yitirmesidir. Bazı yazarlara göre bunun, askeri tehditlerin daha az yaygın olduğu anlamına geldiğini, bazıları için askeri gücün bir devlet aracı olarak daha az yararlı olduğu şeklinde değerlendirildiğini belirtmektedir. İkinci yöneliminde ise, uluslararası ilişkiler ve ulusal güvenlik hakkındaki bakış açılarının gözden geçirilmeye ihtiyacı olduğudur. Bu ifadeye göre, bazı yazarların bu ihtiyacı, Soğuk Savaş sonrası dünyasının değişen koşullarından kaynaklandığını; bazı yazarlarınsa, bilim dünyasının Soğuk Savaş'ın başladığı ya da sona erdiği zamanın tahmin edilmesindeki başarısızlığından kaynaklandığını savunduklarını belirtmektedir. Üçüncü olarak, daha geniş bir ulusal güvenlik görüşüne ihtiyaç olduğunu ifade etmektedir. Bazı yazarlar için bunun, ulusal güvenlik gündeminde daha yerel sorunlara yer verilmesi anlamına geldiği; bazıları için,

askeri olmayan dış tehditlerin güvenlik sorunları olarak tanınmasının ulusal refahı sağlayacağını savundukları şeklinde açıklamaktadır.

Bugün güvenliğin yalnızca bir devletin kendi topraklarını ve temel değerlerini askeri tehditlere karşı savunabilme yeteneği açısından tanımlanamayacağı; uluslararası uyuşturucu kaçakçılığı, uluslararası terörizm, kaynak kıtlığı, ekonomik casusluk, sınır aşan kirlilik, hastalık, iklim değişikliği ve hatta virüsler veya bilgisayar korsanlığı gibi bilgisayar sorunlarının da kavrama dahil olduğu ve bunlarla da sınırlı kalamayacağı, diğer tehditlerle de başa çıkabilme yeteneği olarak değerlendirilmesi gerekeceği zorunlu hale gelmiştir (Caldwell & Williams, 2011: 6).

Siyasi güvenlik, devletlerin meşruiyetlerini, istikrarlı bir biçimde devamlılıklarını ve sistem yapılarına dair özelliklerini korumayı ve devam ettirmeyi esas almaktadır. Devletlerin, meşru kalma yeteneklerini korudukları ve geliştirdikleri takdirde güvenliğin temin edilmesinde başarılı olmaları kaçınılmazdır. Meşru ve istikrarlı alt yapılara sahip yönetimler, devletleri hem yurt içinde hem de uluslararası alanda işlevsel hale getirmektedir. Bu da devletlerin ulusal sınırları içinde sosyal, ekonomik ve bilimsel alanlarda yetkin ve hızlı bir gelişim göstermelerine, uluslararası arenada güçlü bir duruş sergileyerek söz sahibi olma başarısı elde etmelerine olanak sağlar. Yerli ve yabancı yatırımcıların güvenini kazanarak onları istikrarın sağlanmasında ve gelişime katkıda bulunmaları konularında teşvik ederek birlikte hareket etme olanağı elde eder.

Örnek verecek olursak, Art (2003, s. 55), piyasaların istikrarlı bir siyasi düzene bağlı olduğunu; katılımcıların, ekonomik etkileşimlerini yöneten kuralların istikrarlı ve adil olacağından emin olduklarında daha verimli bir şekilde çalışacaklarını, dolayısıyla istikrarlı devlet yönetimlerinin, bu ortak beklentileri üretmede yardımcı olacağını iddia etmektedir. Hükümetler, kamu hizmetlerinin sağlanması, insan haklarının korunması, istikrarlı yönetim ve üretken bir ekonominin benimsenmesi, hukuk kurallarına bağlı olma gibi sorumlulukları yerine getirmekte isteksiz olduklarında, bireyler yoksunluğa karşı savunmasız kalmakta ve bu da ulusal sınırlar boyunca yankılara yol açmaktadır. Kararsız, verimsiz, alt yapısı sağlam olmayan yönetimler hem bireyler hem de toplumlar için güvensizliğin kaynağını oluşturmaktadır.

Bireysel ya da toplumsal güvensizlik nedeniyle ortaya çıkan bu tehditlerin, ulusal olmaktan çıkarak küresel boyuta ulaştığı ve tüm insanlığı ilgilendiren bir tehdit haline dönüştüğü durumlara rastlamak mümkündür. Örneğin; istikrarsız devletlerin coğrafi olarak bitişik olduğu yerlerde, etnik gerginliklerin yayılması muhtemeldir ve bu da devletleri, eyalet sınırları, özerklik gibi konularla yüzleştirmektedir. Dolayısıyla kendi toplumları, devletler için birincil tehdit haline gelebilmektedir.

Ekonomik güvenlik, devletlerin refah düzeylerini ve güçlerini sürdürebilme ve kuvvetlendirme anlamında ihtiyaç duyduğu kaynaklara ve finanslara ulaşabilmeyi hedeflemektedir. Bugün hükümetler, vatandaşlarının temel ekonomik güvenliğini sağlamak için birçok program oluşturmakta ve uygulamaya geçirmektedir. Son yarım asıra baktığımızda devlet yöneticilerinin, toplumdaki bozuklukları önleyebilmek, bireylerin fizyolojik ve psikolojik alanlarda gelişim göstererek yönetime katkıda bulunmalarını sağlayabilmek için vatandaşlarına, asgari geçim kaynaklarını temin eden imkânlar sunmak yükümlülüğünü gösterdikleri söylenebilir. Ekonominin gerçek ihtiyaçları karşılayacak şekilde organize edilmesinin, üretkenliği artırmada ve yaşam standartlarının yükseltilmesinde büyük rol oynadığı düşünülmektedir. İstihdam ve sermaye üretkenliği alanındaki iyileştirmelerin, bir devletin yurttaşları adına adaletli, güvenli, değişken nitelikte olabilecek ulusal ve uluslararası iş ortamının ve gittikçe daha iyi duruma gelebilecek refah düzeyinin sağlanması tüm hükümetlerce arzu edilen genel bir amaç olarak benimsenmektedir. Tüm bu yaklaşımların bir sonucu olarak, ekonomik güvenlik, devletlerin güvenlik düzeylerini belirlemede önemli bir kıstas olarak literatürde yerini almıştır ve gün geçtikçe tahtını güçlendirmektedir.

Mesjasz (2008: 128), ekonomik kavramını, mal ve hizmetlerin üretimi, dağıtımını, tüketimi ve trampa ile ilgili bireyin doğrudan dahil olduğu faaliyetler olarak ifade etmekte ve güvenliğin sıra dışı tehdit içeren durumlarıyla bağlantı kurulmasından hareketle ekonomik güvenliğin yukarıda bahsi geçen birey faaliyetlerinde ve bunların dahil olduğu alanlarda ortaya çıkan olağandışı vaziyetleri içerdiği şeklinde değerlendirmektedir. Küreselleşmeyle birlikte güvenlik endişelerinin daha da kuvvetlendiği söylenebilir. İnsan ve ürün transferinin artması birçok risk ve tehdit unsurlarını beraberinde getirmekte ve

kırılgan bir sistemin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla hükümetler, gün geçtikçe, sınır ötesi denetimlerini sıkılaştırma çabalarını artırmaktadır.

Piyasa ekonomisinin hakimiyet alanını genişlettikçe bir yandan fırsatlar sunduğu diğer yandan kendi sisteminin güvenliğini koruma kaygısını artırdığı görülmektedir. Ekonomik rekabetin artmasıyla küresel ekonominin sunduğu fırsatların yanı sıra ekonomik suçlar da artış göstermiş ve piyasa mekanizmasını tehdit eder boyutlara ulaşmıştır. Bu kapsamda ekonomik güvenlik, piyasa sisteminin kendi varlığını sürdürebilmesi açısından ulusal güvenlikle her geçen gün daha da bütünleşmektedir. Zira finansal ve ekonomik krizler ülkenin iç güvenliğini olumsuz olarak etkilediğinden dünya tarihine baktığımızda bunun birçok örneğine rastlamak mümkündür. İnsanların işsiz kalmak gibi ekonomik problemlerle yüzleşmesi, kitlesel sokak hareketlerine, kamu düzeninin sarsılmasına neden olabilmektedir. Bu yönüyle birçok siyasi iktidar, finansal ve ekonomik krizleri ulusal güvenlik meselesi olarak görmektedir (İnan & Doğan, 2018: 46).

Bir kimliğin muhtemel bir tehdide karşı savunulması ya da daha net bir ifadeyle bir topluluğun varoluş kodlarına yönelik olarak algılanan bir tehdit durumuna karşı savunulması toplumsal güvenlik olarak tanımlanmaktadır (Waever, 2008: 153). Kültürel değer ve alışkanlıkları etkileyen unsurlarla ilgili olan toplumsal güvenlik için önemli olan, herhangi bir etnik topluluğun kendi yapısal özelliklerini koruyabilmesi ve geliştirebilmesi için ortam ve olanak sağlamaktır.

Sınırların, devlet içindeki farklı kültür ve dillerin karışmasıyla güvenlik kavramı; tehdidin sadece dış kaynaklı değil, aynı zamanda içsel olarak da tanımlanması gereken bir ilişkiler sürecine dönüşmüştür (Campos, 2007: 18). Dolayısıyla toplumsal güvenlik, toplumların; ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi hayatının teminatı anlamında ulusal güvenliğin bir boyutu olmasının yanında ülkenin iç güvenlik politika ve uygulamalarını yönlendiren ve etkileyen güvenlik yaklaşımlarından birisi olarak kabul edilmektedir (Ak, 2018: 89). Toplumsal güvenlikten bahsetmenin en belirgin özelliklerinden biri de göç olgusudur. Göçler, devletler tarafından bir raddeye kadar hoş karşılanabilir; özellikle kültürel çeşitliliği artırmakta faydalı görülebilir. Ancak kontrolsüz biçimdeki göçlerin etnik toplulukları baltaladığı, yerleşik yapılar ile çatışma doğurduğu gözlemlenmektedir.

Weiner (2011: 253), göç ve mülteci sorunlarının, yalnızca çalışma ve göç bakanlıklarının değil; savunma, iç güvenlik ve dış ilişkilere olan etkileri nedeniyle yüksek politika konularını takip eden bakanlıkların da kaygılarını oluşturduğunu ifade etmektedir.

Alışıl gelmiş güvenlik algısı çerçevesinde henüz hak ettiği yeri bulamamış olan çevresel güvenlik; ekosistem, iklim değişikliği, doğal afetler, doğal kaynakların kullanım biçimi, kirlilik gibi insan sağlığını hedef alabilecek konuların önemi ve nasıl önlem alınması gerektiği üzerinde çalışmaktadır. Tehdit kavramının geleneksel olarak okunduğu devlet merkezli güvenlik anlayışı, çevre güvenliği gibi hem bireyi doğrudan etkileyen hem de evrenin tümüyle etkilendiği meseleler için yeterli gelememektedir. Dolayısıyla Trombetta(2008: 591)'nın da ifade ettiği gibi; bu yeni tehditler, yeni zorluklarla karşı karşıya olan ve birbirine bağımlı bir dünyada, güvenliğin doğasının yeniden tanımlanması gerektiğini ortaya koymuştur.

Sanayileşmeyle birlikte artan karbondioksit gazlarının atmosferde adeta bir 'sera' etkisi yapması nedeniyle ortaya çıkan küresel ısınma, denizlerde ve içme sularında artan kirlilik, kimyasal, biyolojik ve nükleer atıklar sonucunda insanlığa miras kalan sorunlar, iklim değişikliklerinin etkileriyle bozulan ekolojik sistemler, yaşamın paylaşıldığı çevrelere uyum sağlayamayarak küresel bir tehdit olarak karşımıza çıkmaktadır (Pekşen, 2012: 58). Toprakların aşınması, dünyanın temel biyolojik sistemlerinin bozulması ve petrol rezervlerinin tükenmesi gibi sorunlar devletlerin ulusal güvenliğini tehdit ederek, ekolojik stresler, kaynak kıtlıkları, enflasyon, işsizlik, sermaye kıtlığı ve parasal istikrarsızlık gibi ekonomik anlamda streslere yol açmaktadır. Bu durum sosyal huzursuzluğu ve siyasi istikrarsızlık gibi sorunları doğurmaktadır (Myers, 1993). Çevresel güvenlik tehditleri, etkisinin kısa sürelerde hissedilebileceği ve buna bağlı olarak oluşturulan önlemler aracılığıyla mücadele edilebilecek türden tehditler olarak düşünülmemelidir. Çalışmamızda da yer verdiğimiz diğer güvenlik tehditleri ile karşılaştırıldığında etkisinin uzun vadede hissedilebileceği türden tehditleri içermektedir. Dolayısıyla bu tehditlere karşı gelebilecek uzun zaman alacak mücadele süreci benimsenmelidir (Booth, 1991: 339).

İnsanların belirli hedeflere ulaşmak için ulusal sınırları aşarak iş birliğini ilerletmesi küreselleşmeyi artırmaktadır. Ekonomik değişim seviyeleri gibi, yeni teknolojilerin ortaya çıkması ve artan ticari faaliyetlerin tümü, devletlerin karşı karşıya kaldığı güvenlik ortamını etkilemekte ve bu yüzden insanların sınır ötesi akışına etki etmektedir. Yeni küresel aktörler, uluslararası şirketler, sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte yeni bir küresel gündem ortaya çıkmıştır.

Tuncel (2010: 500-501)'e göre, tarih boyunca siyasal, sosyal ve kültürel alanları derinden etkileyen küreselleşme süreci için ana belirleyici unsurun ekonomi olduğu, bu nedenle çoğu zaman demokrasinin erdemlerinin kapitale feda edildiği düşünülmektedir. Küresel-uluslararası güçler, örneğin AB ve ABD, maddi menfaatleri ekseninde insan haklarını ihlal eden ülkelere karşı, ticari veya siyasi anlamda kararlar alabilmekte ve yaptırımlar uygulayabilmektedirler. Artık dünya kamuoyu global medya araçları ile kolaylıkla manipüle edilmektedir. Böylece sermayenin istek ve talepleri ekseninde hareket edilmekte ve onun kurmuş olduğu sistemin dışına çıkılamamaktadır. Ulusal ve uluslararası kuruluşların ötesinde baskın bir kamuoyu oluşturan küreselleşme, kuruluşları ve toplumları etkisizleştirerek demokrasinin derinleşmesine engel oluşturmaktadır.

1.1.3. Güvenliğin Kuramsal Temelleri: Geleneksel ve Yeni Güvenlik Anlayışları

İdealistler, öncelikle uluslararası iş birliğini veya iş birliğinin mümkün olduğu koşulları açıklamakla ilgilenirler. Kamu ve kamu dışı aktörler arasında ekonomik veya diğer karşılıklı bağımlılık durumları var olduğu takdirde tarafları pasifleştirmese bile en azından ılımlı davranmaya zorlayan bir etkiye sahip olduğunu düşünmektedirler. Karşılıklı bağımlılık küreselleşme gerçeğini doğurduğundan bu süreçte liberal devletler, uluslararası ve sivil toplum örgütleri, çok uluslu şirketler, çakışan veya kesişen koalisyon ve ağlar adına çalışan bireylerin belirttiği görülmektedir. Ortak stratejiler ve hedefler çevresinde şekillenen ulus ötesi ağların büyümesi ile “devlet dışı” aktörlerin hızla genişlediği gözlemlenmektedir. Bu durumda suç ve terör örgütleri küreselleşmenin karanlık yüzü olarak belirebilir ve devletler nezdinde çeşitli derecelerde tehdit oluşturabilirler (Viotti & Kauppi, 2012: 130).

Alanın büyük savunucularından Kant'a göre, bireylerin, rasyonel nitelikleri, sosyal yaşamdaki ilerlemelerinin fizibilitesi ve kendi çıkarlarına rağmen daha barışçıl bir dünya düzeni inşa edebilecekleri gibi varsayımlar mevcuttur. Bu itibarla hem ulusal hem de uluslararası yönetim yapılarında uyumlu değişiklikler yoluyla savaşın ve mücadelenin üstesinden gelinebileceği ya da hafifletilebileceği gerçeğini vurgulayarak bu fikirleri uluslararası alana aktarmıştır. Ekonomik karşılıklı bağımlılığı, uluslararası hukuk ve örgütleri, uluslararası sistemin güvenlik ikileminin üstesinden gelmek için bir araç olarak görmektedir (Dunne ve diğerleri, 2013: 95).

İdealizmin savunucularına göre, bireylere, kamuoyunda kendilerini ifade etme imkânı veren demokratik cumhuriyetlerin yaygınlaştırılması da savaşları önlemenin bir diğer yoludur. 19.yüzyıl Batı Avrupası'nda rasyonalizm ile doğru ve ahlaksal eylemin akla dayanacağı fikri etkili olmuş ve aklın bu şekilde öne çıkarılmasına entelektüel devrim adı verilerek tüm toplumsal olaylar buna göre değerlendirilmiştir. Bir devletin savaşa sık başvurması entelektüel bir topluma sahip olmamasına bağlandığından toplumdaki eğitim seviyelerinin yükseltilmesinin uluslararası barışı sağlamada etkili olacağı düşünülmüştür (Arı, 2013: 302).

Uluslararası İlişkiler Teorileri arasında baskın bir özelliğe sahip realizm yaklaşımının savunucularına göre uluslararası politika, her şeyden önce, her biri kendi menfaatlerini anarşik bir ortamda ilerletmeyi amaçlayan, istikrarlı ve fakat birbirinden ayrı hareket eden aktörler arasındaki bir güç mücadelesi olarak ifade edilmektedir. Morgenthau (1967: 26) gücü, bireyin diğer bireylerin akılları ve fiilleri üzerindeki kontrolü şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanımla birlikte realizm, devletin esas amacının vatandaşlarını içeriden veya dışarıdan olabilecek tehditlere karşı korumak olduğu bilinciyle hareket ederek güç kavramını, askeri güç boyutunda değerlendirmektedir. Devletlerin gücünden bahsedilirken çoğunlukla sahip oldukları askeri güç tespit edilmekte olup; realizmde güçten bahsedildiğinde, askeri güç anlaşılmaktadır (Sheehan, 2005: 11-12). Dolayısıyla bu yaklaşımın dinamiklerine göre güç unsuru, uluslararası politik davranışların gerekli ve yeterli belirleyicisi olarak görülmektedir.

Realizmin Uluslararası İlişkiler literatüründe birçok versiyonu vardır, ancak bunların hepsi birkaç temel ilkeyi paylaşmaktadırlar. Birincisi, Uluslararası İlişkilerdeki ana aktörler, varlıklarını ve genel güvenliklerini korumaya çalışan ulus-devletlerden oluşmaktadır. İkincisi, uluslararası sistem anarşiktir ve devletleri kontrol etmek için hiçbir otorite ya da yarı-otorite yoktur. Üçüncüsü, güç - güvenlik ilkesi bu yaklaşımın baskın etkileşim tarzıdır. Dördüncüsü, bazı devletler için yalnızca savunma güvenliği önemlidir, ancak, eğer bir devletin iktidarı bunu garanti ederse daha saldırgan bir hale gelecek ve daha zayıf bir iktidar karşısında tavizleri zorlayacaktır. Son olarak, ancak daha ihtiyatlı bir şekilde, iç politika ve dış politika büyük ölçüde birbirinden ayrı olarak yürütülür. Dolayısıyla, bir devletin diğer devletlere karşı davranışı, genellikle bu diğer devletlerin davranışları açısından açıklanabilir. İç siyasal sistemin dış politikalar üzerindeki temel etkisi iktidardır ve bunun dışındaki bir konu ikinci plandadır. Güvenlik, bir devletin başat hedefidir ve eğer ortada başka bir devletin saldırgan tutumu mevcut ise tüm iç meselelerin dışsal konulara göre şekilleneceği görülebilir (Nicholson, 1998: 67).

Neorealizm bir anlamda klasik realizmi daha bilimsel bir zemine oturtmanın fikirleri ve çalışmalarını kapsamaktadır. Neorealistler, devletlerin davranışlarının insan doğasının ampirik olmayan özelliklerinin yansıması olarak düşünülmemesi gerektiğini, eğer bir kişi güvende ise başkalarını kontrol etmek ve hükmetmek için bir neden olmadığını savunurlar. Dolayısıyla uluslararası sistemin, insan doğasından kaynaklanan ‘anarşik’ olma gibi değişmez özellikleri olduğunu varsaymak için hiçbir neden görmemektedirler. Glaser (2010: 20)’ a göre, neorealizm, devletlerden önce, devletlerin dahil olduğu uluslararası sistemi incelemektedir. Devletlerin önceliğinin, varlıklarını sürdürmek olduğu, varlığını sürdürmekten kastın, diğer devletlerin sahip oldukları maddi manevi değerleri ele geçirmek değil, devletine ait olanları korumak olduğudur. Bu anlayış da uluslararası sistemi rekabete meyilli bir duruma sokmaktadır. Sistemin anarşik yapısını, diğer bir ifadeyle herhangi bir üst otoritenin olmaması durumunu, devletlerin bekaları için tek taraflı uygulamalara başvurmalarını, uluslararası sistemin rekabetçi niteliği ile ifade etmektedir.

Eleştirel Teori, mevcut sistemin kurucuları tarafından dayatılan fikirlerin hegemonun çıkarlarına hizmet ettiğini ortaya koyarak, güvenlik incelemelerinde hegemon aktörün

baskısı altında kalmış bireyin ve toplumun güvenliğini daha üstün tutmaktadır. Sistem, devlet güvenliğini, bireyin ve toplumun güvenliği ile bir tuttuğundan, devletin ya da daha doğru bir ifadeyle hegemon olan gücün güvenliğini sağlayabilmek için bireysel güvenlik ve özgürlükleri görmezden gelmektedir. Eleştirel teori; devletin, birey özgürlüğünü ve güvenliğini inşa edebilmek için toplumsal gruplar ve bireyler arasında araçsal ussallık yerine iletişimsel ussallığın benimsenmesi ve kamusal alanın canlandırılmasıyla, hem ulusal sınırlar içinde hem de uluslararası ilişkilerde demokratik düzenin bireylerin hayatına işletilmesi gerektiğini savunmaktadır (Keyman, 2007: 234). Eleştirel kuram, eleştirilerini, klasik güvenlik anlayışının esas argümanlarına karşı öne sürmüş ve güvenliği, modernitenin kurguladığı paradoksları öne çıkararak yorumlamıştır. Özetle eleştirel kuram için güvenlik kavramı öznel ve realizm teorisinin yorumladığı şekil tekil bir güvenlik anlayışını desteklemez. Realizm kuramı etkisindeki güvenlik anlayışı devlet güvenliğiyle sınırlandırıldığından birey ve toplum güvenliğine önem verilmemektedir. Uluslararası ilişkiler disiplinine ait diğer kavramlar gibi güvenlik de, güç ve bilgi ilişkisi kapsamında biçimlendirilmektedir. Hegemon aktörlerin, küresel güvenlik alanlarına dair politikalarda daima başat bir rolü bulunmaktadır. Etiksel evrenselliğin ve kozmopolit dünya görüşünün küresel güvenliğin inşası için önemli olduğu düşünülmektedir (Sandıklı & Emeklier, 2012: 32).

Konstrüktivizm; güç ya da piyasa gibi maddi yapıların etkileşimi yerine analiz düzeyi olarak insan etkileşimini içeren düşünceler, ölçütler, kültürler ve kimliklerden oluşan toplumsal yapıyı irdelemekte ve güvenlik kavramını bu kapsamda yorumlamaktadır (Frederking, 2003: 363). Konstrüktivist kuram, kimlik ve güvenlik arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışarak, geleneksel olguların dışına çıkmış ve klasik güvenlik anlayışını yeni bir boyuta taşımıştır. Böylece farklı bir perspektiften yaklaşan konstrüktivizmin, klasik güvenlik paradigmasını ve çatışma olgusu üzerinde duran realizmin devlet odaklı anlayışını, kimlik arayışı ve kitle odaklı olarak yeniden kurduğu söylenebilir. Dolayısıyla pozitivism ile postpozitivism ve realizm ile liberalizm teorileri arasında bir ara kuram niteliğinde açıklanabilen konstrüktivizm, sosyal gerçekliklere odaklanan analizleriyle güvenlik çalışmalarında ön plana çıkmaktadır (Sandıklı & Emeklier, 2012: 44).

Modernitenin eleştirisiyle ortaya çıkan postmodernizm, 1980 ve 1990'lı yıllarda Uluslararası İlişkiler literatüründe yer almaya başlamıştır. Şüpheli ve sorgulayıcı bakış açısını benimseyen bu kuram, insan hayatına dair gerçeklerin oluşmasında etkili olan her türlü iddiayı, görüşü veya epistemolojik bilgiyi yapı sökümüne uğratmayı ve tartışmaya açmayı önermektedir (Baylis ve diğerleri, 2006: 285). Yaklaşım; savaş-barış, düzen-anarşi, iç politika-dış politika, idealizm-realizm dost-düşman, merkez-çevre, yerli-yabancı gibi karşıtlık ve hiyerarşi içeren kavramlarla oluşturulan klasik uluslararası ilişkiler literatürüne karşı çıkararak bu yapılanmayı eleştirmektedir (Knutsen, 2006: 365-366).

Küreselleşmeyle birlikte farklı ulusal ve kültürel kimliklerle tanışılması güvenlik anlayışını etkilemiş ve postmodernizmin ortaya çıkışında etkili olmuştur. Devetak (2005: 178), siyasi kimlikler oluşturulurken yapılan ötekileştirmenin kimlik çatışmasına, dolayısıyla güvenlik tehditlerinin açığa çıkmasına; farklılığın veya ötekinin baskı altında tutulmasının, denetlenmesinin, olumsuzlaştırılmasının veya dışlanmasının tehdit ya da tehlike olarak algılanmasına neden olduğunu iddia etmektedir.

Coğrafi uzaklıkların ve fiziki sınırların öneminin büyük oranda azaldığı günümüz koşullarında tehdit kaynakları, zaman-mekân olgusuyla oluşturulmuş hatların dışına çıkmakta ayrıca fiziki güvenlik alanlarının ötesinde psikolojik bir anlam taşımaktadır. Bu anlamda güvenlik kavramı fiziksel varlığın korunmasının yanı sıra kişilerin ruh sağlığının da gözetilmesini kapsamaktadır. Her ne kadar postmodern yaklaşım alternatif olarak bir çözüm önerisi sunmasa da günümüz paradokslarına yönelik tasvirleri ve içsel öğeleri ortaya çıkarma eğilimindeki arayışı ile güvenlik çalışmalarında öncelikli yer almaktadır (Sandıklı & Emeklier, 2012: 35).

Feminist teori, uluslararası ilişkilerde tabu misali kabul gören yerleşmiş “eril” anlayışı eleştirmektedir. Her iki cinsin eşitliğini ya da kadının/dışiliğin üstün olduğunu ileri sürmekte; devlet, harp, egemenlik, güç gibi kavramları sadece erkek egemenliğini aksettiren ve bir çeşit erkek sanatı olarak görülen alanlar olarak tanımlamaktadır. Savaşlar veya başkaca güç kullanma yöntemlerinin gelenekselleşmesinde, uluslararası ilişkilerin hem bir ilişki hem de bir öğretisi olarak sadece erkeklerin uğraştığı alan olarak

görülmesinin etkisi olduğunu iddia etmektedir (Özlük & Doğan, 2016: 55). Feminist teoriye göre Realizm yaklaşımı, dünyayı, güçlü - zayıf, iç - dış, savaş - barış, zengin - yoksul, kadın - erkek şeklinde bölünmüş olarak algılamaktadır ve güç, güvenlik, egemenlik gibi kavramları bu sınıflandırmaya göre ifade etmektedir. Realizm' in varsaydığı bu ikilemeler ile ataerkil bir karaktere sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Runyan & Peterson, 1991: 70). Feminist yaklaşım ile güvenlik çalışmalarında daha az militarist anlayışın ve ilişki şeklinin oluşturulabilmesi için kadınlık ve cinsiyet kimliklerinin ön plana çıkarılması savunulmaktadır. Kadının ve cinsiyetin önündeki engellerin kaldırılması ile Galler Okulu'nun en temel kavramlarından biri olan özgürleşmenin sağlanacağı ve güvenlik çalışmalarının cinsiyetçi bakış açısı olmayan bir şekilde tesis edilmesinin gerekliliği savunulmaktadır (Çomak ve diğerleri, 2016: 37).

1.2.Egemenlik Kavramı

Devletlerin ulusal çıkarlarını tanımlama biçimlerinden biri olan egemenlik, esasen, devletin iç düzenini meşru bir şekilde uygulamak ve devleti dış tehditlere karşı korumak ihtiyacı ile ortaya çıkmış bir kavramdır. Çalışmanın 1.1.bölümünde ayrıntılı olarak ele aldığımız güvenlik kavramı gibi egemenlik kavramı da soyut bir nitelik taşımaktadır ve tanımlanması güç bir kavram olarak kabul görmektedir.

Evrensel olarak kabul edilen egemenlik anlayışı, “egemen bir otorite”yi tanımlamaya çalışır ve bir devlette en yüksek otoriteyi elinde tutan veya uygulayan bireysel organı, kurumu veya grubu ifade etmektedir (Howe, 1990: 677). Thomson (1995: 219)'a göre egemenlik; iç ve dış aktörler tarafından, devletin kendi bölgelerindeki faaliyetlere zorla müdahale etmek için özel bir yetkiye sahip olduğunun tanınmasıdır. Başka bir deyişle egemenlik, “bir bölgesel varlığı uluslararası ilişkilere katılmaya uygun kılan şey” olarak belirtilmektedir (James, 1986: 92). Bodin (1992: 345) ise egemenliği, bir ulusun mutlak ve daimi gücü olarak tanımlamaktadır.

Egemenliğin soyut ve tanımlanması güç bir kavram olmasının yanı sıra diğer bir özelliği de, zaman içinde değişim ve dönüşüme uğradığıdır. Lapidoth (1992: 326), eski zamanlarda çoğunlukla ‘egemenlik’ kavramının kullanıldığını ve bugün egemenliği tanımlarken geçmişte yer alan bu terimden etkilenilmemesi gerektiğini savunmaktadır.

Bu kavramın anlamının, belli bir dönemde hüküm süren medeniyetle ilgili olduğunu ve siyasi ortamdaki sert bir değişimin, eski bir kavram için yeni bir anlam veya nüans gerektirebileceğini ifade etmektedir.

Yukarıda ifade etmeye çalıştığımız egemenlik tanımlarından da anlaşılacağı üzere egemenlik ve devlet nosyonları arasında bir ilinti bulunmaktadır. Egemenlik, ulus-devletlerin ve yetkililerinin statü ve haklarının tanımlanmasında etkili bir rol oynamaktadır (Jackson, 2003: 782). Zaman içinde egemenlik kavramı, 16 ve 17.yüzyıl dönemleri itibariyle ortaya çıkan ulus-devletlerinin uluslararası sistemde birbirleriyle olan ilişkilerini ifade eden ‘devlet egemenliği’ kavramına bürünmüştür (Özdal, 2013: 7). Devlet egemenliği; tarihi mülkiyet, ulusal sınırlar ve yaşayabilirliğe dayanan sınırların bütünlüğünü ifade etmektedir (Hobsbawm, 2012: 31-32). Howe (1990: 677) ise devlet egemenliğini; Bir ülkenin kendi kaderini kontrol etme konusunda kendine özgü bir hakkı olduğu ve başka bir ülke veya dış baskı söz konusu olduğunda işlerini yetkisiz olarak etkilediği takdirde egemenliğin ihlal edildiği fikri olarak tanımlamaktadır. Tüm bunlardan yola çıkarak bir devletin yaşayabilirliğinin, yerleşik kurumlarının toplumu üzerinde otorite kullanma yeteneğine dayandığını söyleyebiliriz. Bu durumun en çok da idari yeterliliği ve istikrarı bulunamayan, yeni tanımlanmış devletlerden ziyade güçlü kurumlara sahip, istikrarlı ve etkili devletler tarafından sağlandığı görülmektedir.

1.2.1. Egemenlik Türleri Olarak İç ve Dış Egemenlik

Egemenliğin yönleri olan, tamamlayıcı, her zaman bir arada tartışılabilen iki farklı türü bulunmaktadır. Bunlar iç egemenlik ve dış egemenliktir. İç egemenlik, bir devletin sınırları dahilinde, diğer aktörler tarafından tehdit edilmeyen, tek, istikrarlı ve iktidar yapısının varlığı anlamına gelmektedir. İç egemenliğin kapsamı ve sınırları, dış egemenliğin kapsamı ve sınırlarından çok daha az belirgin olarak tezahür etmektedir (Tokar, 2001: 2-3). Dış egemenlik ise, bir devletin başka bir devlet veya başka herhangi bir yüksek otoritenin yasal gücüne tabi olmadığını ve ilke olarak diğer devletlerle eşit bir temele dayandığını ifade etmektedir. Bu kavram birbirine bağımlı dünyada devletlerin yakından iş birliği yapmaları gerektiği ve sürekli uzlaşmaya zorlandıkları bir nitelik taşımaktadır (Schrijver, 1990: 71). Bir devlet uluslararası sahnede bağımsız davranıyorsa

ve başka devletler tarafından tanınıyorsa egemendir. Her iki egemenlik türü de, üniter ve bölünmez nitelikteki bir devleti oluşturan temel bir özellik olarak kabul edilmektedir.

1.2.2. Uluslararası Sistemde Egemenlik Anlayışı ve Kaygısı

Uluslararası sistemde ulus-devlet kavramının meşruiyetinin zaman içinde değişime uğradığı, egemenlik kavramının da buna göre şekillendiği görülmektedir. Devletler, ortak amaç ve değerler için daha büyük bir birlik bulmalarına neden olacak, yeni bir ulusal çıkar tanımına ihtiyaç duymaktadırlar. Dolayısıyla egemenliğin küreselleşme ve uluslararası iş birliği güçleri tarafından yeniden tanımlandığını gözlemlemek mümkün.

Devletler arası kuruluşlara baktığımızda, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana dikkat çekici bir şekilde çoğaldıkları görülmektedir. Devletler bir yandan egemenlik yarışlarını sürdürürken diğer yandan sınır aşan güvenlik ihtiyaçları gereği egemenliğin sınırlandırılabilirdiği NATO, PESCO gibi kuruluşlar oluşturmuşlardır.

Modern teknoloji gün geçtikçe devlet sınırları içerisindeki malların, insanların, paraların ve bilgilerin akışını kontrol etmeye yönelik devlet çabalarından kaçınmayı sağlamak amacıyla devletsiz ya da devlet dışı aktörleri güçlendirmektedir. Özellikle sermaye, devlet, maliye ve para politikalarından kaçmak için başka bir devlet veya başka bir para birimi ile iş birliği içerisine girmektedir (Cooper, 1972: 162-163). Kültürel değerleri ya da yıkıcı fikirleri koruma çabaları, diğer devletlerin elindeki bilgisayar ve telekomünikasyon teknolojileri tarafından engellenebilmekte ve devlet dışı aktörler ortaya çıkarmaktadır (Rosecrance, 1986: 53). Tüm bu gelişmeler ile devletlerin kontrolü kaybettikleri ve egemenliğin yıpratılmakta olduğu, artan karşılıklı bağımlılığın devletlerin sınırlarını kontrol etme kabiliyetini azalttığı düşünülmektedir.

Günümüzde devletler giderek daha fazla uluslararası yükümlülükler üstlenmekte ve çok sayıda uluslararası kuruluşa üye olarak katılmaktadırlar. Öyle ki bu durum bazen önemli yetkilerin devredilmesini gerektirmektedir. Ancak bu yükümlülükler veya taahhütler, devleti başka bir ülkenin denetimine sokmadıkça devletin egemenliğinin ihlal edilmesinden söz edilemeyecektir. Sonuçta uluslararası ilişkilerin varlığı her biri bir hükümete sahip olan ve dünya yüzeyinin belirli bir bölümüne ve insan nüfusunun belirli

bir kesimi ile ilgili olarak egemenliği bulunan devletlerin veya bağımsız siyasi toplulukların varlığına bağlıdır.

Modern devlet toplumunun teknolojik karşılıklı bağımlılığı ile mevcut dünya gerilimlerine maruz kalan devletlerin özel çıkarları, işbirlikçi davranış modelinin bir zorunluluk halini aldığını göstermektedir. İşbirliğinin niteliği ve kapsamı öncelikle her bir devletin ulusal egemenliğinin varlığı ve uygulanması ile belirlenmektedir. Bir devlet, kendi ulusal çıkarları veya daha nadir durumlarda özgecil gerekçelerle, başkalarıyla iş birliği yapmayı kararlaştırırsa, kararın uygulanmasında kısmi bir teslimiyete gönüllü olur ya da kendi kaderini tayin etme fedakarlığında bulunur. Bu durum egemenliğin kendi kendini sınırlaması olarak nitelendirilmektedir. Dolayısıyla iş birliği, egemenlikle uyumsuz olmaktan uzak, aslında en etkili tezahürü olarak anlam kazanmaktadır (Loewenstein, 1954: 224-225).

Örneğin AB üye devletleri arasında hiçbir iç sınır yoktur ve malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest akışı, kurucu antlaşmalarla güvence altına alınmıştır. Tüm üye devletlerin vatandaşları AB vatandaşlarıdır ve ulus devletlerinin hudutlarını aşma haklarına sahiptirler. Diğer üye devletlerin topraklarında serbest dolaşma, ikamet etme, vatandaşı olmadığı devletin toprakları üzerinde yerel seçimler ve Avrupa Parlamentosu seçimlerinde rey kullanma, üye veya aday olma hakları bulunmaktadır (Tokar, 2001: 6).

Schermers ve Blokker (2011: 1188) 'ın “devletlerin egemen kalabilmek için uluslararası örgütler aracılığıyla iş birliği yapmaları gerektiği” şeklindeki paradoksu ile uluslararası konularda bağlayıcı kararlar alma yetkisine sahip uluslararası bir örgüt kurma konusunda uluslararası bir antlaşma imzalamak; dış egemenliği yani bir devletin diğer devletlere karşı bağımsız hareket etme kabiliyetini gösterme örneği olabilir. Bütün bu özellikler geleneksel ulus-devlet egemenliği kavramını değiştirmektedir.

1.2.3. Egemenlik ve Güvenlik Kavramlarının Tartışması

Güvenlik, hükümetlerin temel kaygısıdır ve egemenliğin merkezinde yer almaktadır. Klasik devlet egemenliği kavramı, meşru güç kullanımı üzerindeki tekel üzerine kurulmuştur (Cross, 2007: 80). Art ve Jervis (1985: 3)'in ifade ettiği gibi, uluslararası siyasetin anarşik ortamı, her devletin yalnızca kendi çıkarlarının nihai hakîmi olmasına izin vermemekte ayrıca bu çıkarlara ulaşmak için ihtiyaçları olan araçları sağlamalarını gerektirmektedir. Bu nedenle devletler kendi özelinde, sahip olduklarını ya da talep ettiklerini askeri güçle savunmayı meşru bir hak olarak görmektedirler. Ancak giderek artan birbirine bağlı ekonomiler ile bugünkü nükleer çağın savunma yapısına bakıldığında, örneğin Avrupa ulus devletlerinin, egemen devletler gibi etkili davranabilmesi için yeterli güç ve yetkiye sahip olup olmadığı sorgulanmaktadır. Nükleer silahların ve diğer kitle imha araçlarının ortaya çıkışı, ulus devletlerin maliyetlerini üstesinden gelemeyecek bir duruma getirmiştir ve bu nedenle küresel güvenlik talebi gittikçe daha çok artmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra BM sisteminin kurulmasıyla güvenlik için çağdaş küresel çerçeve geliştirilmiştir. BM'nin ilk görevi, sömürgeleştirmeyi denetlemek ve BM tüzüğünde yer alan uluslararası ulusal egemenlik rejimini tüm dünyaya yaymak olmuştur. Egemen ulus devletin dönüşümü ve BM tarafından mevcut devletlerin toprak bütünlüğünün savunulması günümüz devlet kurucuları için ortamı değiştirmiştir. Egemenlik kavramının BM gibi bir kurum aracılığıyla uygulanmaya çalışılması, egemenliğin radikal bir şekilde yeniden düşünülmesini gerektirmiştir. Dolayısıyla Slaughter (2005: 624)'ın da ifade ettiği gibi, bir devletin sadece dış müdahale olmadan kendi bölgesini kontrol etme kabiliyeti; günümüz güvenlik, ekonomik istikrar, refah, temiz hava, su ve asgari sağlık standartları gibi ihtiyaçları sağlamak için yeterli gelmemektedir.

Bu açıklamalar doğrultusunda çalışmamızda ele aldığımız kurum olan AB'nin, devlet adamlarının ve vatandaşlarının, egemenlik normuna ne kadar kuvvetli tutundukları ve ne ölçüde esnek bir kavram olarak gördükleri merak konusudur. Ortak bir güvenlik politikası, bu tür bir politikanın içeriğini ne ölçüde geliştirmeye istekli olacaklarını belirleyecektir. Egemenlik kaygılarının en çok hissedildiği, AB'yi kurulduğu günden bu

yana darboğaza sokan Euro Krizi incelendiğinde; Birliğin, krizin yanında daha fazla egemenlik ve dayanışma talepleri arasında sıkışıp kaldığı görülmüştür. Egemenlik geleneksel olarak devletlerin yasal ve bölgesel bağımsızlığı ile ilişkilendirilmektedir. Dayanışma ise, farklı aktörler için farklı anlamlar ifade etse de, daima önemli bir politik kavram olmuştur. Ekonomik açıdan daha müreffeh üye devletlerin bazıları, yüksek düzeyde bir iç dayanışma uygulayabilmek için daha fazla egemenlik konusunda ısrar ederken; ekonomik açıdan daha zayıf olan üye ülkeler AB'den özellikle yapısal fonlar yoluyla daha fazla dayanışma ile yüksek düzeyde bir Avrupa entegrasyonunu desteklemişlerdir (Hayward & Wurzel, 2012: 2).

AB ülkeleri, AB'nin egemenlik benzeri yetenekler üstlendiği çok katmanlı yapılarının inşasında yer almaktadırlar. Bu yüzden her bir üye devlet egemenlikleri için uzun vadeli sonuçları düşünmek zorundadır. Bunun yanında Tunkin (1974: 5)'in de belirttiği gibi, Avrupa'daki devlet sınırlarının dokunulmazlığı ilkesi, Avrupa ülkeleri için etkin bir egemenlik garantisidir. Devletlerin sınırlarına ve dolayısıyla kendi topraklarına yapılan işgal, devlet egemenliğinin ağır ihlalleri arasındadır. Ve bu tür işgallerin reddedilmesi, egemenliği güçlendirmek ve Avrupa ülkeleri arasında iyi komşuluk ilişkileri geliştirmek için önemli bir araç olacaktır. Bu yolla güvenlik toplulukları oluşturma ve kurma sürecinin, egemenlik kavramının yeniden tanımlanmasına yol açabileceği düşünülmektedir.

Tüm bu yaklaşımlar çerçevesinde uluslararası düzlemde örneklerine çokça rastladığımız iş birliği faaliyetlerinin, devletler açısından göreceli kazanç ve kayıpları olabileceğinden her zaman bozulma ihtimalleri bulunmaktadır. İki veya daha fazla devletin belirli bir zamanda iş birliği yapması veya var olan bir iş birliğinden ayrılması rasyonel bir karardır. İş birliği ve çatışma biçimlerindeki değişiklikleri hesap edebilmek için devletlerin jeopolitik yapıları ile güvenlik algılamaları önemlidir. Tüm devletler herhangi bir iş birliği girişiminden kazançlı çıkmış olsalar bile, bu kazanımların her bir devlet nezdinde asimetrik olması muhtemeldir. Dolayısıyla devletlerin buna göre alacakları karar realizm/neorealizm teorileri ile açıklanabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

GÜVENLİK VE SAVUNMA ALANLARINDA AVRUPA BİRLİĞİ VE BİRLEŞİK KRALLIK

Bu bölümde AB'nin küresel rolünün güvenlik ve savunma kimliğine ait tarihsel gelişim süreci, işleyişi ve amaçları anlatılmaya çalışılmıştır. ODGP ile OGSP'nin yapısı incelenerek, AB'nin dış politikada karar alma süreci daha iyi anlaşılacak ve Birlik'in uluslararası rolünü belirleyen faktörler tespit edilecektir. Birlik genişleme gösterdikçe çeşitli ulusal çıkarların toplandığı bir yapı haline gelmesi, ODGP ile OGSP içerisinde, Avrupa topluluklarını ilgilendiren güvensizlik kaynaklarıyla başa çıkmak için etkili bir mekanizma oluşturma gayesiyle gerekli kurumsal yapılar ve askeri araçlar ile donatılması yönünde önemli adımlar atılmıştır. Özellikle 1990'lardaki Balkan Savaşı ve 1998-1999 Kosova Savaşı AB'nin açıkça kendi kıtasındaki çatışmaları yönetemediği gerçeğini ortaya çıkararak Birlik 1999 yılı itibariyle güvenlik ve savunma alanında çarpıcı bir biçimde dönüşüm göstermiştir.

2.1. Avrupa Birliği Ortak Güvenlik Politikasının Tarihsel Gelişim Süreci

I. Dünya Savaşı öncesi Batı Avrupa'da daha önce benzerine rastlanmamış, dönemin şartlarına göre yüksek düzeyde bir ekonomik entegrasyonun var olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla Avrupa ekonomisini daha büyük bir birliğe doğru çeken ticari etkileşimler bulunmaktaydı. Özellikle 1900'lü yıllarda demir çelik endüstrisinin büyük işgücü, devasa sermaye yatırımı ve silahlanmalar üzerinde önemli bir kontrolü bulunmaktaydı. I. Dünya Savaşı'ndan önceki son birkaç yılda Fransa, Almanya, Birleşik Krallık ve Rusya arasındaki ticaret, tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaşmıştı (Strikwerda, 1993: 1107-1110). II. Dünya Savaşı da, Avrupa devletleri arasında, özellikle ağır sanayi alanında mevcut olan neredeyse tüm ekonomik entegrasyonların yok olmaya başlamasına neden olmuştur. Savaşın ağır sonuçları, Avrupa devletlerinin, ağır sanayinin sağlayacağı refaha ulaşmanın tek yolunun, ekonomik karşılıklı bağımlılığı yeniden kazanmak olduğu gerçeğini fark etmelerini sağlamıştır.

9 Mayıs 1950'de, kömür ve çelik üretiminin bir araya getirilmesi için Schuman Planı; 24 Ekim 1950'de ise Avrupa ordusu oluşturulması için Plevin Planı açıklanmış ancak bu girişimler başarılı olamamıştır. Uzun süren müzakerelerin ardından Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg arasında 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT)'nu kuran antlaşma imzalanmıştır. Birleşik Krallık başından beri müzakerelere katılmayı reddetmiş ve tüm bu çalışmalar Birleşik Krallık tarafından egemenlik anlayışına bir darbe olarak algılanmıştır. Avrupa kıtasına olan coğrafi uzaklığı ve ABD ile 'özel ilişkisi' nedeniyle kıta müttefikleriyle uluslar üstü bir iş birliğine daima olumsuz yaklaşmaktadır.

Ticari ilişkilerin gelişmesi ile artan rekabet ortamının olumsuz etkilerini hafifletmek amacıyla imza tarihi 25 Mart 1957 olan Roma Antlaşması'yla Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) oluşturulmuştur. Bu kuruluş ile üye devletler, bazı politika kararlarını, tüm üye devletler üzerinde bağlayıcılığı olan ve takip edilmesi gereken bir organa devretmektedirler. Kuruluş politika kararlarına uyulmaması veya anlaşmaların ihlali durumunda üye devletlere yaptırım uygulama yetkisine sahiptir. Dolayısıyla tüm üye devletler uluslar üstü yapıdaki bu kuruluşa bir miktar egemenlik aktarmaktadırlar. (Dedman, 1996: 7).

Fransız Devlet Başkanı Charles de Gaulle tarafından 1961-1962 yıllarında Avrupa Birliği kurucu üyeleri arasında dış politika ve savunma iş birliği için yeni bir "devletler birliği" yaratma girişimi olan Fouchet Planı ortaya atılmıştır. Ancak bu girişim de, üye devletlerin, ABD ile olan ilişkilerine zarar vereceği düşünceleri nedeniyle başarısız olmuştur. Daha sonra Belçika siyasi direktörü Vicomte Davignon, yeni bir dış politika iş birliği kurumu için zemin hazırlayacak bir rapor oluşturma görevi almıştır. Davignon'un 27 Ekim 1970'teki Lüksemburg Dışişleri Bakanları Konferansı'nda açıklanan raporu ile Avrupa'nın özellikle dış politikaların eşgüdümüne odaklanması gerektiği ifade edilmiştir. Ancak hem raporun içeriğinin az olması hem de katılımcı sayısının düşük olması bu girişimin de Avrupa Topluluğu'na entegre edilememesine neden olmuştur.

23 Temmuz 1973'te onaylanan Kopenhag Raporu da aynı şekilde çok az ilerleme kaydetmiştir. Dışişleri Bakanlarının katıldığı toplantıların sıklığını her üç ayda bir arttırsa

da siyasi iş birliğini uygulama ve örgütlenme sorunlarını çözmeye yetmemiştir (Jones S. G., 2007: 78). 1974 yılında gerçekleştirilen Paris Zirvesi ile Dışişleri Bakanları eşliğinde Devlet Başkanlarının veya Hükümet Başkanlarının, Avrupa Siyasi İş birliği başlığı altında yılda üç kez toplanması ve Avrupa Parlamentosu'nun doğrudan genel oyla seçilmesi gerektiği kabul edilmiştir. Siyasi birliğe yönelik ilerlemenin daha da artırılması için Belçika Başbakanı Leo Tindemans, Topluluğun Avrupa Birliği'ne yönelik ilerlemesi hakkında bir rapor yazmak üzere görevlendirilmiştir. 1975 yılında açıklanan Tindemans Raporu ile, AB'nin ortak bir güvenlik politikası olmadan eksik olacağını açıkça kabul etmiştir (Duke, 2000: 61). Bu rapor dış politika, savunma ve maliye politikalarını Topluluğa entegre etmeyi önermekte ve savunma konularında yakın iş birliği çağrısında bulunmaktaydı. Ancak ABD olmadan Avrupa'nın gerçekten bağımsız bir savunmasının imkânsız olacağını ifade etmekteydi. Topluluk üyelerinin büyük bir çoğunluğu dış politika ve savunma konularının Topluluk politikalarına dahil edilmesinin bölücü ve tehlikeli olacağını düşünmekteydi. Tamamen gelişmemiş bir siyasi birliğin, savunma ve güvenlik konularını ele alması AB'nin dış ilişkilerine, özellikle de ABD ile olan ilişkilerine zarar vereceği şeklinde algılanmaktaydı. Bu tartışmalı yönlerden dolayı rapor bir yıl içinde rafa kaldırılmıştır (Aybet, 2000: 128).

Avrupa Birliği'ne doğru atılan bir diğer adım ise Fransa ve Almanya'nın kurumsal mekanizmaların iyileştirilmesine yönelik bir "Avrupa kanunu" taslağı olan Genscher-Colombo planını sunmasıdır. 1981'de açıklanan bu plan ile dış politika, savunma ve adalet de dahil olmak üzere yeni alanlara doğru genişleme hedeflenmiştir. Bu planın da başarısızlığa uğramasının ardından Avrupa Konseyi 17-19 Haziran 1983 tarihlerinde Stuttgart Bildirisini kabul ederek daha çok siyasi ve ekonomik alandaki gelişmeler üzerinde durmuş ancak güvenliğin operasyonel kısmını dahil etmemiştir. Haziran 1984 yılında gerçekleştirilen Fontainebleau Zirvesi ile uzun zamandır devam eden bütçe anlaşmazlıkları çözüme kavuşturulmaya çalışıldı. 1985 Milano Zirvesi'nde ise Topluluğun 1992 yılına kadar iç pazarı tamamlaması konusunda karar alındı. Her iki zirve de Avrupa Tek Senedi sürecinin harekete geçmesinde etkili olmuştur.

Tek büyük pazarın dinamik faydalarını Avrupa endüstrisi ve ticaretine kazandırmak için 1987'nin Temmuz ayında uygulamaya geçen Avrupa Tek Senedi imzalanmıştır. ATS ile

çoğu Avrupa içi pasaport ve gümrük kontrolleri kaldırılmış ya da kolaylaştırılmıştır. Topluluk içerisinde banka ve şirket faaliyetleri yaygınlaşarak; vatandaşlara istedikleri yerde yaşama, çalışma, banka hesabı açma gibi kolaylıklar tanınmıştır. Çevre, bölgesel kalkınma, Ar-ge gibi alanlarda Topluluk içerisinde mevcut kuruluşlara sorumluluklar yüklenmiştir. Adalet Divanı'na yeni yetkiler verilerek artan iş yükünün çözümü için İlk Derece Mahkemesi kurulmuştur. Üye ülkelerin savunma ve güvenlik alanlarında daha yakın çalışmaları ve Avrupa dış politikası kapsamında hazırlanmaları için Avrupa Politik İş Birliği'ne yasal statü kazandırılmıştır. ATS imzalanmasına rağmen Birleşik Krallık ada devleti olmasıyla ilgili sorunlarını bahane ederek Schengen Antlaşması'nın çoğu maddesinin dışında kalmıştır. Ancak ATS'nin imzalanmış olması bile sınır kontrollerinin kaldırılmasına yönelik çok büyük bir adımdır (McCormick, 2011: 121-122).

Soğuk Savaş sonrası Avrupalıların yaşantısı bütünüyle değişmiştir. Ancak ne yazık ki eski Yugoslavya'daki şiddet, Topluluğun üstesinden gelemeyeceği seviyeye ulaşmış ve acil olarak çözülmesi gereken bir güvenlik sorununu ortaya çıkarmıştır (McCormick, 2011: 123). Haziran 1990 yılında Maastricht'te toplanan Avrupa Konseyi, burada alınan karar ile Şubat 1992'de Avrupa Birliği Antlaşmasını imzalanmıştır. Bu antlaşma ile üç sütunlu bir yapı oluşturulmuş ve ikinci sütun, tezin devamında ayrıntılarına yer vereceğimiz Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası (ODGP) olarak kararlaştırılmıştır.

Birleşik Krallık'ın Birlik'ten ayrılma kararıyla yeni bir krizle karşı karşıya kaldığını anlayan AB, bu kez Kalıcı Yapılandırılmış İş Birliği (PESCO) oluşturma çabaları içerisine girmiştir. Avrupa Birliği'nin uluslararası arenada daha önemli bir pozisyona gelmesi kuşkusuz dış politika, güvenlik ve savunma alanında etkili bir entegrasyon gerçekleştirmesine bağlıdır. Birlik, ticaret ve tarım politikalarında gösterdiği başarıyı bu alanda tam anlamıyla yakalayamamıştır. Yaşanan gelişmeler itibariyle üye devletlerin yeni bir güvenlik ve savunma kimliği arayışına karşı hevesli oldukları görülmektedir.

2.2. Avrupa Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikası

AB'ye üye devletler, dış politikayı, Maastricht Antlaşması'yla düzenlenen Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) sütunu altında koordine etmekte, tanımlamakta ve uygulamaktadırlar. Avrupa Toplulukları örgütsel yapısını önemli oranda değiştiren

Maastricht Antlaşması 1993 yılı Kasım ayı itibariyle yürürlüğe girerek oluşturulan yeni yapının ikinci sütununda ODGP'ye yer vermiştir. ODGP, AT'nin Avrupa Siyasi İş Birliği (ASİ) adı altında yürüttüğü siyasal dış politikasının yeniden düzenlenmiş ve ileride savunma politikasına evrilebilecek güvenlik politikasını kapsamaktadır. Bu antlaşmanın dikkat çeken bir diğer yanı da ASİ'nin hükümetlerarası yapısının korunmuş olmasıdır. 1999 yılı Mayıs ayı itibariyle yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması'yla ODGP'nin kapsamına yenilikler getirilmiş ve Maastricht Antlaşması'nın V.başlığı altındaki ODGP'yi düzenleyen J-J.11 arasındaki maddeler kısmen revize edilerek V.başlığa madde 11 ile 28 arasında yer verilmiştir (Ülger, 2002: 87).

ODGP'nin hem Maastricht Antlaşması hem de Amsterdam Antlaşması'nda AT karar mekanizması dışında tutulması, AB üyeleri arasında ODGP'nin içeriği ve sınırları konusunda fikir birliği sağlanamamasından kaynaklanmaktadır. Özellikle Birleşik Krallık, dışişleri ve savunma politikaları alanlarında iş birliğinin, Birliğe üye devletlerin rızasına bağlı olması gerektiği görüşünü savunarak ODGP'nin savunma alanında oluşturmaya çalıştığı tek sözlülüğün geliştirilmesine daima karşı çıkmıştır (Ülger, 2002: 88-89). Ancak Birleşik Krallık'ın bu tutumu, 1997 Mayıs ayı içerisindeki hükümet değişikliği ve aşağıda açıklayacağımız AB'nin ODGP başlığı altında bahsi geçen St.Malo Zirvesi süreci ile kırılmıştır.

2.2.1. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın Amaçları

McCormick (2015: 494)'in ifade ettiği üzere AB, Maastricht Antlaşması ile Birleşmiş Milletler Şartı'nda geçen prensipler gereğince; barışı ve uluslararası güvenliği güçlendirme, uluslararası iş birliğini geliştirme ve demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı gibi ilkeleri ilerletme amacı taşımak üzere anlaşmaya varmıştır. Maastricht Antlaşması ve Amsterdam Antlaşması V.başlıkları ile ODGP'nin kapsamı belirlenmiş ve buna göre; ODGP'nin, AB'nin güvenliğine dair ve uzun vadede ortak savunmayı ilgilendiren tüm konuları kapsadığı belirtilmiştir. ODGP'nin amaçları ise aşağıda sıralanmıştır (Türker, 2007: 139).

- a) Birliğin ortak değerlerini, menfaatlerini, bağımsızlığını ve bütünlüğünü BM prensiplerine uygun şekilde gözetmek,

- b) Birliğin ve üye devletlerin güvenliklerini tüm yollarla güçlendirmek,
- c) BM Sözleşmesine, Helsinki Nihai Senedi hükümlerine ve Paris Şartı hedeflerine uygun şekilde, dış sınırların korunması da dahil, uluslararası barış ve güvenliği kuvvetlendirmek,
- d) Uluslararası iş birliği faaliyetlerini geliştirmek
- e) Demokrasiyi, hukuk düzenini, insan haklarına saygıyı ve temel hürriyetleri geliştirmek.

2.2.2. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın Araçları

Maastricht Antlaşması'yla ODGP amaçlarına yönelik olarak AB üye ülkeleri arasındaki iş birliğini güçlendirmek amacıyla “ortak kararlar”, “ortak eylemler”, “ortak tutumlar” ve “ortak beyanlar” başlıklı araçlar belirlenmiştir. Daha sonra bu araçlara Amsterdam Antlaşması ile “ortak stratejiler” başlığı da eklenmiştir.

2.2.2.1. Ortak Kararlar

Maastricht Antlaşması'yla oluşturulan “ortak karar alma prosedürü yöntemi” ile topluluk tüzükleri, direktifler ve diğer araçlar Parlamento ve Konsey tarafından birlikte çıkarılır. ODGP’de ortak kararlar alınırken hükümetlerarası yöntem uygulanır ve dış ekonomik ilişkilere uygulanan yöntemden farklı olarak karşımıza çıkar. Bu yöntem sayesinde Avrupa Konseyi Devlet ve Hükümet Başkanları ile Bakanlar Konseyi’nin ODGP üzerinde genel itibariyle bir denetim yetkisi bulunmaktadır. Ortak eylemlerin yerine getirilmesiyle ilgili bazı belli kararlar dışında kalan tüm Konsey kararları ODGP için oybirliğiyle alınır. Bunun yanı sıra Avrupa Komisyonu tüm tartışmalara katılabilir ve teklifte bulunabilir. Doğrudan yetkisi bulunmasa da ODGP ile ilgili konularda Avrupa Parlamento’suna danışılır. Ortak eylem kararlarının oybirliği ile kararlaştırılması Birlik’in ODGP’yi ilgilendiren konularda hızlı çalışmasını engellemektedir (Günyel, 2011: 107).

2.2.2.2. Ortak Eylemler

Ortak eylemler için karar alınması, AB’nin eylem gerektiren çıkarlarının var olması koşuluna bağlıdır. Dolayısıyla ortak eylemlerin amacı, boyutları, süresi ve uygulama

koşulları öncelikle tanımlanmaktadır. Ortak eylemler tüm üye devletler için bağlayıcı nitelik taşımaktadır. Avrupa Konseyi'nin 26-27 Temmuz 1992'de Lizbon'da gerçekleştirdiği zirvede ortak eylemlere ilişkin kılavuz niteliğinde kurallar belirlenmiş ve Maastricht Antlaşması'nda bunlara atıf yapılmıştır. Ortak eylem kararları alınırken dikkate alınması gereken temel ilkeler aşağıda yer verildiği şekilde belirlenmiştir (Ülger, 2002: 136-137) :

- Demokratik kurumları ve prensipleri güçlendirmek insan hakları ve azınlık haklarına saygıyı geliştirmek,
- Bir bölgede siyasal istikrarı geliştirmek, bölgesel veya bölge altı siyasal ve ekonomik altyapıyı kurabilmek için ekonomik ve siyasal bütünleşmeyi teşvik etmek,
- Çatışmaların çözümlenmesinde ve önlenmesinde katkıda bulunmak,
- Kriz durumlarında uluslararası koordinasyonun sağlanması için destek olmak,
- Silahların yayılmasını önlemek, uluslararası çıkarları ilgilendiren terörizm ve uyuşturucu trafiği gibi konularda iş birliğini güçlendirmek.

2.2.2.3. Ortak Tutumlar

Amsterdam Antlaşması V.Başlık altındaki 15.madde ile Bakanlar Konseyi'nin bir coğrafi bölge veya bir konu hakkında ulusal politikalar için yol gösterici ve temel oluşturacak ortak tutumlar kabul etmesi düzenlenmiştir. Oybirliği ilkesi genel bir uygulama olsa da, ortak tutumlara ilişkin kararlar nitelikli oy çokluğu ile alınmaktadır. Ortak tutumlar üye devletlerin ulusal dış politikaları açısından yol gösterici bir rehber niteliği taşımakla birlikte ortak tutum kararlarına karşı tüm üye devletlerin uluslararası platformlarda ve uluslararası örgütler içerisinde belirlenen tutumu savunmaları ve ulusal politikalarını bu tutumlara göre uyarlamaları beklenmektedir (Ülger, 2002: 134).

2.2.2.4. Ortak Beyanlar

Avrupa Birliği, uluslararası gelişmeleri yakından takip etmekte ve düzenli olarak ortak beyanlar yayınlamaktadır. Bu ortak beyanları ile AB aslında, uluslararası sistem içerisinde ağırlığını ortaya koymakta ve siyasi olayların akışını etkilemeye çalışmaktadır.

AB'nin en çok ortak beyanlarda bulunduğu konular; insan hakları ihlalleri veya kimi ülkelerdeki iç çatışmalardan oluşmaktadır. Ortak beyanlar iki şekilde karşımıza çıkar. Birincisi Bakanlar Konseyi toplantısı sırasında 'Avrupa Birliği Bildirgesi' adı altında; ikincisi ise Konsey'in toplantısı olmadığı zamanlarda 'Avrupa Birliği Adına Başkanlık Açıklaması' şeklindedir (Ülger, 2002: 140).

2.2.2.5. Ortak Stratejiler

Amsterdam Antlaşması'yla ODGP araçları arasına bir yenisi eklenen ortak stratejiler, üye devletleri ilgilendiren önemli çıkarılara dair konuları içeren, genel nitelikli politikalardan oluşmaktadır. Ortak stratejilerin amacı, süresi ve finansmanının açıkça ifade edilmesi zorunludur. Bu ortak stratejilerin uygulamaya konulması ortak eylemler ve ortak tutumlar ile mümkün olmaktadır. Ortak stratejiler, AB'nin dış ilişkilerinde uyum sağlama işlevinin yanında ODGP dışında birinci ve üçüncü sütunlardaki konuları da içerebilmektedir. Dolayısıyla hem üye devletler açısından hem de AB'nin Topluluklar boyutu ve diğer sütunları için yol gösterici nitelik taşımaktadır (Ülger, 2002: 140-141).

2.3. Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası

Çatışmaların sonuçlanması için askeri yöntemlerden çok sivil yöntemleri tercih eden Avrupalılar (McCormick, 2018: 326), ABD'den bağımsız bir savunma oluşumu düşünemeyen Birleşik Krallık ve her daim Avrupa'nın kendi güvenliğini sağlaması gerektiğini savunan Fransa'nın etkisinde gelişim gösteren Avrupa Birliği Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP)'nin resmi temelleri 4 Aralık 1998'de St. Malo ve 4 Haziran 1999'da Köln'de gerçekleştirilen zirveler ile atılmıştır.

1998 yılında gerçekleştirilen St. Malo Zirvesi ile askeri açıdan en güçlü iki AB üyesi olan Fransa ve Birleşik Krallık, operasyonel bir Avrupa güvenlik politikası konusunda tüm belirsizliklerini bir kenara bırakarak AB'yi kendi başına bir askeri aktör haline getirmeyi taahhüt etmişlerdir (Merlingen & Ostrauskaite, 2006: 38). Bu zirvede taraflar;

- Avrupa Birliği'nin uluslararası sahnede etkin olabilmesi için Amsterdam Antlaşması ile oluşturulan Ortak Dışışleri ve Güvenlik Politikası'nın uygulamaya geçirilmesi,
- Birliğin uluslararası krizlere yönelik olarak otonom eylem kapasitesini haiz olması ve bu hususta askeri güç unsurlarının oluşturulması,
- NATO'nun tümüyle dahil olmadığı durumlarda Birliğin karar alabilmesi ve askeri eylemlerini gerçekleştirebilmesi için Avrupa Birliği'ne gerekli yapı ve askeri gücün kazandırılması,
- Avrupa'nın tehditlere karşı hızlı ve güçlü bir şekilde tepki veren askeri güç kapasitesine ihtiyacının olduğu, bu kapasitenin rekabetçi bir Avrupa savunma sanayisi ve teknolojisi ile güçlendirilmesi gerektiği konusunda anlaşmaya varmışlardır (Joint Declaration on European Defence, 1998).

AB topluluğu içerisinde 'Atlantikçi'* olarak bilinen Birleşik Krallık, bu zirve ile geleneksel tutumunu bir kenara bırakıp AB'nin savunma ve güvenlik alanında etkin olması gerektiği görüşünü desteklemiştir. Birleşik Krallık'ın tutumunu değiştirmesi daha sonra yapılan AB zirvelerinde AGSP'nin şekillenmesinin yolunu açmıştır (Ülger, 2002: 102-103).

Amsterdam Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte 3-4 Haziran 1999'da Köln'de gerçekleştirilen zirvede, AB'nin güvenlik ve savunma konusunda ortak bir politika geliştirilmesi yolundaki kararlılıklarını ifade edilmiştir (Cologne European Council, 1999). Avrupa Konseyi 10-11 Aralık 1999'da Helsinki'de bir araya gelerek ortak savunma ve güvenlik konusunda tek başına karar alabilme ve NATO'nun bütünüyle dahil olmadığı durumlarda uluslararası krizler ile başa çıkabilmek için gerekli askeri kapasitenin oluşturulması fikirlerini tartışmıştır. Ayrıca bu zirve ile her bir üye devlet tarafından, gönüllü iş birliğine dayalı olarak 2003 yılına kadar, Petersberg görevlerini** yerine

* Atlantikçi terimi; NATO'nun, güvenliği sağlama konusunda birincil kurumsal yapı olması gerektiğini savunan ve AB'nin savunma ve güvenlik konusunda daha fazla özerkliğe sahip olmasını isteyen Avrupalıları ifade etmektedir (Dunne, 2004: 895).

** 1992'de Batı Avrupa Birliği(BAB)'nin Petersberg Deklarasyonu kapsamında kabul edilen, AB Antlaşması'na dahil edilen ve son olarak Lizbon Antlaşması ile genişletilen Petersberg Görevleri; insani yardım ve kurtarma işlerini, çatışma önleme ve barış koruma görevlerini ve barış gücü de dahil olmak üzere kriz yönetiminde savaş güçlerini, ortak silahsızlanma operasyonlarını, askeri tavsiye ve yardım görevlerini ve çatışma sonrası dengeleme görevlerini içermektedir (EEAS, 2016).

getirebilecek 50.000 - 60.000 kişiden oluşan askeri gücün oluşturulması ve bu askeri gücün 60 gün içinde hazır bir duruma gelebilecek ve asgari 1 sene süreyle görev yerinde kalabilecek nitelikte olması karara bağlanmıştır (Helsinki European Council, 1999).

Helsinki Zirvesi sonrası 20 Haziran 2000'de gerçekleştirilen Feira Zirvesi ile AGSP'nin askeri kriz yönetimlerinin yanında askeri olmayan kriz yönetimlerine de aynı nitelikte önem verilmesi gerektiği dikkate alınarak dört alanda sivil müdahaleler gerçekleştirilebileceği hükmüne varılmıştır. Bu müdahaleler; hukuk kurallarına uyulması, sivil idare ve sivil korumanın geliştirilmesi, iç güvenliğin sağlanması şeklinde kabul edilmiştir. Yapılan bu düzenlemelerle AB'nin global düzeydeki rekabet ortamında sözünün geçmesinin yanında insani müdahalelerde misyon üstlenebilmesinin de önü açılmıştır (Yiğittepe, 2017: 18).

AGSP, "AB'ye bölgesel güvenlikle ilgili ortak kararlar alma ve çeşitli enstrümanlar yayma yeteneği veren; NATO'ya üye olan ancak AB üyesi olmayan Avrupalı müttefikler ve AB üyesi olmayan ancak aday durumdaki devletlerle istişarelerde bulunarak kriz yönetimi, barışı koruma, gerekirse barışı güçlendirme ve Atlantik ittifakının kapsamlı hedeflerinin gerçekleştirilmesi için askeri güç unsurlarının da katılımıyla özgün bir Avrupa katkısı" olarak tanımlanmaktadır (Howorth & Keeler, 2003: 221). Solana 2005 yılında verdiği röportajda AGSP'nin tek bir amaca yönelik bir araç olmadığını, AGSP ve ODGP çalışmalarının, Avrupa'daki bütünleşmeyle birlikte savaşı önlemek ve birlikte hareket ederek daha fazla etki oluşturmak şeklinde iki önemli faktör etrafında yürütüldüğünü ifade etmiştir (Council Of The European Union, 2005: 11-13).

2.3.1. Avrupa Birliği Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Kurumsal Yapısı ve İşleyişi

AGSP'nin kurumsal yapılanması Nice Zirvesi (7-9 Aralık 2000) ile tamamlanmıştır. AB, Batı Avrupa Birliği (BAB)'ni kendi yapısının içine entegre ederek 2000 yılı itibarı ile bu örgütün fonksiyonlarını AB Konseyi'ne aktarmıştır. Bu düzenleme ile AB Konseyi, kriz ortamlarında AB adına güvenlik ve savunma politikası oluşturacak ve bunu uygulamaya geçirecek bazı birimler oluşturmuştur. Ocak 2001'de Siyasi ve Güvenlik Komitesi ile AB Askeri Komitesi faaliyete geçmiştir. Yine 2001 yılında kurulan ve 2002'de işlevsel hale

gelen Avrupa Uydu Merkezi açılmıştır. AB Selanik Zirvesi'nin gerçekleştirilmesinin ardından, AB'nin savunma sanayi kaynaklarını bir araya getirmek amacıyla Avrupa Savunma Ajansı kurulmuştur (Tuğtan, 2011: 251-252). Bu yeni kurumsal yapılanma ile AB, Petersberg misyonları olan insani yardım, barışı koruma, kurtarma operasyonları ve kriz bölgelerine ilişkin olarak acil müdahaleleri gerçekleştirebilmek için karar alma ve icra etme araçlarına sahip olmuştur. Soğuk Savaş dönemi sonrası güvenlik politikalarının oluşturulmasında sivil unsurların da öne çıkmasıyla, Petersberg misyonları AB'nin güvenlik ve savunma politikasının odağına yerleşmiştir (Demirdöğen, 2002: 71).

2.3.1.1. Siyasi ve Güvenlik Komitesi

Üye devletlerin kıdemli veya büyükelçi düzeyindeki ulusal temsilcileri ile buna ek olarak Avrupa Komisyonu'nun AGSP çalışmalarıyla ilişkili temsilcilerinden müteşekkil Siyasi ve Güvenlik Komitesi'nin (SGK), Nice Antlaşması 25.maddeye göre başlıca işlevi; AGSP'nin alanını oluşturan konularda uluslararası gelişmeleri takip etmek ve Bakanlar Konseyi'ne kanaatler sunarak politikaların oluşturulmasında katkı sağlamaktır. Ayrıca bu görev tanımına Lizbon Antlaşması ile, "Konsey'in himayesinde bulunan kriz yönetimi müdahalelerinin siyasi teftişi ve stratejik yönetimini icra etmesi de eklenmiştir. SGK, politikalar üzerinde marjinal bir yetkiye sahiptir. Dolayısıyla ilgili kararların alınışında değil ama şekillendirilmesinde önemli bir etkisi bulunmaktadır (Missiroli, 2005: 64).

2.3.1.2. Avrupa Birliği Askeri Komitesi

Konsey içerisindeki en yüksek askeri organ olan Avrupa Birliği Askeri Komitesi (ABAK), üye devletler arasında, çatışmaların önlenmesi ve kriz yönetimi durumlarında askeri danışma ve iş birliği sağlamak gayesiyle oluşturulmuştur. ABAK'ın, operasyonlar sırasında, Operasyon Komutanı idaresinde gerçekleştirilen faaliyetleri denetleme yetkisi vardır. Her bir üye devletin savunma teşkilatındaki en üst yetkililerinden veya temsilcilerinden oluşan ABAK, Askeri Personelin çalışmalarına yön vermekte ve SGK'ya askeri konularda görüşlerini ileterek öneriler sunmaktadır. ABAK ve AB Askeri Personelini ilgilendiren kararlar, NATO dışı bir kısım AB üyesi devletlerin isteksizliğinden dolayı Nice Antlaşması kapsamına alınmamıştır. Bu nedenle her iki

kuruluş da SGK'den farklı olarak antlaşmayla oluşturulmuş birim niteliği taşımamaktadır (Şöhret, 2013: 83-84).

2.3.1.3. Avrupa Birliği Askeri Personeli

Avrupa Birliği Askeri Personeli, üye devletlerin, Konsey Genel Sekreterliğince görevlendirilen askeri uzmanlarından oluşmaktadır ve doğrudan Yüksek Temsilci'ye tabidirler. ABAK'ın, kriz alanları yönetim operasyonları için erken uyarı, ulusal ve çokuluslu Avrupa güçlerinin belirlenmesi, stratejik planlama, durum değerlendirmesi ve Askeri Komite'nin vermiş olduğu talimatlara göre politikaları ve kararları uygulamak gibi görevleri bulunmaktadır (Efe, 2007: 17).

AB, uluslararası sistemde daha etkin olabilmek adına polis ve jandarma gibi sert güç unsurlarını politikalarına dahil etmesi gerektiğinin farkına vararak 2004 yılında Fransa, Hollanda, İspanya, İtalya ve Portekiz'in destekleriyle 800 kişiden oluşan bir jandarma gücü oluşturmuştur. Avrupa Jandarma Gücü (EUROGENDFOR) karargâhı ise 2006 yılı Ocak ayında açılmıştır. Kurulan bu ilk jandarma gücü, AB'nin uluslararası arenada etkinliğini artırmak için faaliyet göstermekte olup, kriz alanında gerçekleşecek askeri müdahale sonrası düzenin tesisi için konuşlanabilecek yetkinliğe sahiptir. Fakat NATO oluşumuna rakip olabilecek kapasitede değildir. AB'nin, Acil Müdahale Gücü, Avrupa Muharebe Grupları ve Avrupa Jandarma Gücü olmak üzere askeri alanda sahip olduğu üç rol bulunmaktadır (Şöhret, 2013: 85).

2.3.1.4 Avrupa Birliği Güvenlik Araştırmaları Enstitüsü

Özerk bir statü taşıyan ve entelektüel bir yapıya sahip olan AB Güvenlik Araştırmaları Enstitüsü, bu yapısı gereği herhangi bir devletin menfaatini temsil etmemekte veya savunmamaktadır. Bu kurumun amaçları, ortak bir Avrupa güvenlik kültürü oluşturmaya yardımcı olmak, stratejik müzakereleri zenginleştirmek ve Birliğin çıkarlarını sistematik olarak desteklemek şeklinde sıralanmaktadır. AB Güvenlik Araştırmaları Enstitüsü; AB'yi ilgilendiren başlıca güvenlik ve savunma konularında araştırma yapmak ve bunları tartışmak; Birlik Konseyi ve Yüksek Temsilcisi için ileriye dönük analizler yapmak;

Avrupa, Kanada ve ABD ile güvenlik konularında transatlantik ilişkileri geliştirmek gibi işlevleri yerine getirerek ODGP'nin gelişimine katkıda bulunmaktadır (Missiroli, 2004).

2.3.1.5. Avrupa Birliği Uydu Merkezi

1993 yılında İspanya'nın Torrejón şehrinde BAB tarafından temeli atılan Avrupa Birliği Uydu Merkezi, AB ve AB'ye üye devletlerin uydu görüntülerine dayalı bilgi ve analiz ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Petersberg misyonları doğrultusunda Birliği desteklemenin yanı sıra; Birliği ilgilendiren bölgelerin genel güvenlik gözetimi, antlaşma doğrulama desteği, silah ve silahların çoğalmasının kontrolü; deniz gözetimi; çevresel gözetleme; uluslararası terörle mücadele ve tatbikatlar için destek şeklinde işlevleri bulunmaktadır (Missiroli, 2004).

2.3.1.6. Avrupa Savunma Ajansı

Avrupa Savunma Ajansı (ASA), AB'nin savunma politikalarının gelişmesine katkı sağlamak ve kriz idaresi kapsamında AB'nin kapasitesinin geliştirilmesine katkı sağlamak gayesiyle Avrupa Konseyi tarafından 2004 yılı Temmuz ayında ODGP yapısı içerisinde kurulmuştur. ASA'nın temel olarak tayin edilmiş dört önemli görevi bulunmaktadır. Bu görevler:

- 1) Kriz idaresi kapsamında AB'nin savunma kabiliyetlerinin geliştirilmesi
- 2) Silah teknolojisi konularında üye devletlerle iş birliğinin güçlendirilmesi,
- 3) Savunma konularında AB endüstrisinin kalitesinin artırılması ve Komisyon ile koordineli olarak; rekabetçi, açık bir savunma pazarının meydana getirilmesi
- 4) Savunma Sanayi konularındaki faaliyetlerin teşvik edilmesi olarak belirlenmiştir.

Bunların yanı sıra ajansın, Avrupa Yetenek Eylem Planı çerçevesinde ortaya konulan eksiklikleri gidermek için yapılacak faaliyetleri düzenlemek ve takip etmek şeklinde görevleri de bulunmaktadır (Şöhret, 2013: 86-87).

2.3.1.7. Sivil Kriz Yönetimi

2007 yılında kurulan Sivil Kriz Yönetimi, AB'nin güvenlik ve savunma politikalarının sivil bir yönü olarak dış politikada yumuşak gücünü kullanmak için oluşturduğu kurumsal bir yapıdır. Bu yapı, AB güvenlik politikaları ve kriz yönetimi araçlarından biridir. Sivil operasyonlar konusunda planlama ve uygulamaların yanı sıra, Yüksek Temsilci'ye yardım ve danışmanlık yapar. Örneğin AB'nin çeşitli ülkelerde hukuk, polis, gözlem ve sınır yönetimi operasyonları devam etmektedir. Bu bağlamda Sivil Kriz Yönetimi, Bosna-Hersek, Kosova, Filistin ve Irak gibi pek çok ülkede AB'nin yürüttüğü operasyonlardan sorumludur. Sivil Kriz Yönetimi, krizlerin çatışmaya dönüşmesini önlemek ve çatışma sonrası rehabilitasyon ve AB standartlarının diğer ülke ve bölgelere genişletilmesini amaçlamaktadır. Bu bağlamda yapılan tekinlikler, güvenliğin sağlanmasına yönelik önleyici tedbirler olarak yorumlanabilir. Bu yolla AB bölgesel istikrarsızlık unsurlarını azaltarak güvenliğini geliştirmek istemektedir (Özdemir, 2015: 370).

2.3.2. Avrupa Birliği Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Operasyonları

AB, AGSP'nin kuruluşundan bu yana, dünyadaki çeşitli sorun bölgelerinde askeri ve polis kuvvetlerinin kullanılmasını içeren, çeşitli tiplerde toplam 23 operasyon gerçekleştirmiştir. Her ne kadar AGSP ağırlıklı olarak askeri bir yapı niteliği taşısa da gerçekleştirdiği operasyonların sadece 6'sı askeri bir operasyon olarak kabul edilmektedir. Bu operasyonlar çeşitli görev ve organizasyonel farklılıklar içerse de genel itibarıyla benzer amaç ve unsurlar taşıdıkları söylenebilir.

Ocak 2003'te resmi olarak faaliyetlerine başlayan AGSP, Bosna Hersek'teki sivil nitelikteki BM Polis Misyonu'ndan, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ndeki askeri nitelikli Artemis'e, Makedonya'daki askeri Concordia'dan Proxima'ya uzanan bir takım kriz yönetimi operasyonları uygulamıştır. Askeri operasyonlar NATO desteğiyle (Concordia) veya NATO desteği olmaksızın (Artemis) Berlin Plus Çerçeve Antlaşması aracılığıyla yürütülmüştür (Turan, 2010: 47). Avrupa Birliği askeri ve savunmaya yönelik operasyonlarını gerçekleştirebilmek adına gerekli maliyetleri finanse edebilmek için 2004 yılı Şubat ayında ATHENA Finans Mekanizması'nı meydana getirmiştir. Bu

mekanizmaya göre ortak maliyetler, her üye devlet için belirlenmiş Gayrisafi yurt içi hasıla (GSYİH) endeksine dayalı olarak bölünmüştür (Mölling & Brune, 2011: 18).

2.3.3. Lizbon Antlaşması Sonrası Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ile Ortak Güvenlik Savunma Politikası

Lizbon Antlaşması AB açısından hem sivil amaçların uygulandığını hem de askeri niteliklerin güçlendirilmesinin amaçlandığını ve bu iki amaç arasında uyum sağlanmaya gayret edildiğini belirten bir niteliğe sahiptir (Kocamaz, 2010: 960). Antlaşmanın içeriğine baktığımızda göze çarpan önemli düzenlemelerden biri, AGSP'nin isminin OGSP olarak güncellenmesidir. Aralık 2007 tarihli Lizbon Antlaşması'na kadar AGSP ile ilgili hükümler antlaşmalarda yer almasa da bu antlaşma ile ilk defa AGSP/OGSP alanındaki hükümlere yer verilmiş olup, bu hükümlerin üye devletler üzerinde hukuki bağlayıcılığı bulunmaktadır. Bu sayede dış politikada tüzel kişilik kazanan AB'nin, hem daha etkin olması hem de uluslararası örgütlere ve toplantılara uluslararası bir hukuk öznesi sıfatıyla katılması sağlanmıştır (Kocamaz, 2010: 961).

Lizbon Antlaşması madde 28A/1 ile yapılan düzenlemede, OGSP'nin, ODGP'nin bütünleyici bir parçası olduğu ifade edilerek, Birliğe sivil ve askeri kaynaklardan meydana gelen işlevsel bir kapasite sağlandığı, Birliğin bu varlıklardan oluşan kapasitesini barışı koruma, çatışma önleme ve BM Antlaşması ilkelerine paralel olarak uluslararası güvenliği güçlendirme görevleri bağlamında Birlik dışında sevk ve idare edebileceği açıklanmıştır (Zhussipbek, 2009a: 147). Ayrıca Lizbon Antlaşması madde 28/b ile Petersberg görevlerinin kapsamı da önemli ölçüde artırılarak; barışı korumak ve çatışma sonrası istikrarı sağlamak için müşterek silahsızlanma operasyonlarını, insani misyonları ve kurtarma operasyonlarını, askeri istişare ve destek görevlerini, kriz operasyonlarında savaşçı güç görevlerini kapsadığı ifade edilmiştir. Ayrıca Konsey bu misyonların amaçlarını, içeriğini ve uygulanabilmesi açısından gereken genel şartları ortaya koyma yetkisine sahiptir (Özdal, 2008. 150).

1998 yılının sonu itibariyle AGSP kapsamında sürdürülmekte olan girişimler, dışişleri ve güvenlik ile savunma politikaları konularında AB'ye üye devletlerin egemenliklerinin birleştirilmesine yeterli gelmemiştir. Her ne kadar 2007 Lizbon (Reform) Antlaşması

kurucu antlaşmaları değiştiren ve AGSP'yi ilgilendiren kararları ilk kez "AB Antlaşması" metni içerisine dahil eden iyileştirmelere olanak sağlasa da ODGP ile ASGP'nin katı hükümetlerarası yapısını değiştirmeye yeterli gelmemiştir. Bu çizgi Lizbon Antlaşması Nihai Senet'e ilave 13 No'lu Bildiri'de, ODGP'yi ilgilendiren kararların AB'ye üye olan devletlerin kendilerine ait dış politikalarını meydana getirme ve uygulamaları noktasında var olan sorumluluklarını ya da üçüncü devletler ve uluslararası kuruluş nezdindeki ulusal temsililerine etki etmediği; AGSP'yi ilgilendiren kararların da üye devletlerin kendi güvenlik ve savunma politikalarının özelliklerini olumsuz etkilemeyeceği şeklinde korunmuştur (Zhussipbek, 2009b: 74).

AB Antlaşması'nın Birlik savunma politikası kapsamında bir başka kayda değer kurumsal düzenlemesi, Dışişleri ve Güvenlik Politikası Birlik Yüksek Temsilcisi kurumunun meydana getirilmesidir. Komisyon Başkanı'nın oluru ile Konsey tarafından nitelikli oy çokluğu prensibi ile atanan Yüksek Temsilci'nin, AB'yi uluslararası arenada temsil etme yetkisi bulunmaktadır. AB'nin yapacağı dış yardımlar da dahil olmak üzere dış işlerle ilgili bütçe harcamalarını ve dış ilişkilerini koordine etmektedir. Bunların yanı sıra Komisyon Başkan Yardımcılığı görevi de bulunmaktadır (Kocamaz, 2010: 961-962).

Ayrıntısına bir sonraki başlıkta yer vereceğimiz Kalıcı Yapılandırılmış İş Birliği (PESCO) de Lizbon Antlaşması ile OGSP'ye getirilen önemli yeniliklerden biridir. Antlaşmada yer alan bu protokol ile Anayasa düzenlemelerindeki gibi askeri imkanlara yönelik kriterleri oluşturan, taahhütlere uyan ve kalıcı yapısal iş birliğine dahil olmak isteyen üye devletler arasında diyalogun gelişmesine imkan sağlamak istenmiştir (Kocamaz, 2010: 964).

2.3.4. Kalıcı Yapılandırılmış İş Birliği (PESCO)

Lizbon Antlaşması ile hukuksal zemini oluşturulan Kalıcı Yapılandırılmış İş Birliği (Permanent Structured Cooperation-PESCO)'nin temel amacı, üye devletlerarasında savunma alanında daha gelişmiş ve etkin bir iş birliği oluşturulmasıdır. Tüm üye devletlere açık olan bu iş birliği gönüllülük esasına dayalı olup, birincil şartı, belirli görevleri yerine getirmek üzere tarafların gerekli olan askeri kapasite taahhüdüne ve yetkinliğine sadık kalması olarak belirlenmiştir.

Petersberg misyonlarının yerine getirilmesi ile ilgili olarak, bir operasyona başlama ve bu operasyonu yürütme esnasında AB Konseyi oy birliği prosedürüyle karar almaktadır. Her bir devlet açısından ulusal menfaatlerin üstün tutulduğu ve uzlaşmanın güç nitelikte olduğu bu sistem, Konvansiyon üyelerince yeniden incelenmiş ve karar alma organlarının iyileştirilerek daha operasyonel şekle dönüştürülmesi hedeflenmiştir. Özel anlaşmaya isteği olan ve yeterliliği bulunan üyelerin, bu koşulların dışında kalan diğer üyeler tarafından engellenmeden bir araya gelebilmeleri için yapılandırılmış iş birliği kabul edilmiştir. Askeri yeterlilikleri üst düzey ölçütleri karşılayabilen ve askeri konularda birbirlerine karşı sorumlu olacakları güvenceler veren üye devletlerin söz konusu mekanizmayı oluşturabilmeleri kararlaştırılmıştır (Kocamaz, 2010: 964).

25 AB üyesinin 11 Aralık 2017 tarihinde imzaladığı Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği Protokolü (Permanent Structured Cooperation - PESCO) ile üye devletler aşağıdaki hedefleri yerine getirmeyi taahhüt etmişlerdir (Council Decision - CFSP, 2017) :

- Kararlaştırılan hedeflere ulaşmak için savunma bütçelerini düzenli olarak arttırmak,
- Savunma için yapılan yatırım harcamalarının toplam savunma harcamalarının %20'sine ulaşmasını sağlamak,
- Toplam savunma harcamalarının %2'lik bölümünü savunma araştırma ve teknolojilerine ayırmak,
- Stratejik savunma kapasitesi projelerine ilişkin ortaklığı ve işbirliğini arttırmak,
- Savunma kapasitelerini uyumlu hale getirmek.

PESCO'nun katma değeri, antlaşmada tanımlanan 'üye devletlerin savunma kapasitelerini birbirleriyle aynı hizaya getirmek' kriterinde yatmaktadır. Ancak bugüne kadar bunun tam tersi yapılmaktadır. Devletler ulusal savunma planlamalarını yaparken AB veya NATO kriterlerine pek fazla saygı göstermeden, tamamen izole bir şekilde davranmaktadırlar. Dolayısıyla önceden yapılmış bu ulusal seçimler iş birliğinden doğan fırsatların sonradan fark edilmesine ve en önemlisi de bu fırsatların kaçmasına neden

olmaktadır. PESCO ile bunun tersine çevrilebileceği düşünülmektedir. Katılımcı üye devletler öncelikle bir güç için birlikte plan yapmalı daha sonra her bir devletin hangi katkıyı sağlayacağına karar vermelidir. Burada amaç, NATO ve AB kapasite gereksinimlerinin önemli bir payını karşılayan, tek bir tutarlı ve tam spektrumlu kuvvet yetkinliğine ulaşmaktır. Böylece PESCO AB'nin silahlı kolunu, NATO'nun Avrupa ayağını ve Avrupa savunmasının da özünü oluşturacaktır (Biscop, 2017: 2).

Sonuç itibariyle, küresel ilişkilerde daha aktif bir rol oynamak isteyen AB, ODGP ve OGSP'yi geliştirmiştir. Her ne kadar AB'nin dış ve güvenlik politikalarının küresel etkisinin az olduğu ve yalnızca ekonomik bir güç olarak kaldığı düşünülse de birçok dış politika ve güvenlik alanında güçlü bir kolektif etki göstermektedir. Birlik'in daha başarılı olması, uluslararası arenada söz sahibi olma ve hareket etme yeteneğine bağlıdır. AB üye devletleri daha sağlam bir ODGP ve OGSP oluşturmak için askeri yeteneklerini artırmanın ve daha iyi savunma entegrasyonunu teşvik etmenin yollarını aramaktadırlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BREXIT SÜRECİ'NİN AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK GÜVENLİK POLİTİKASINA ETKİSİ

Bu bölümde Brexit süreci, Birleşik Krallık'ın AB'ne üye olma sürecinden itibaren değerlendirilmeye çalışılmıştır. Brexit'in gerçekleşme sebeplerinin, uzun deneyimlere bağlı olduğu düşünülmektedir. Birleşik Krallık'ın AB'ye bakış açısı daima şüpheli olmuştur ve bunun sebepleri kronolojik bir sırayla ayrıntılı olarak anlatılmaya çalışılmıştır. Birleşik Krallık'ın değer ve yargılarına bağlı olarak AB'ye göstermiş olduğu katılımlar incelenmiştir. Son olarak hem Brexit sürecinin hem de Birleşik Krallık'ın Birlik'ten tamamen ayrılmasının, Birleşik Krallık'ı ve AB'yi güvenlik ve savunma kimliği oluşturma noktasında nasıl etkileyebileceği, ne gibi yöntemler izleyebilecekleri anlatılmaya çalışılmıştır.

3.1. Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği Üyeliği Süreci

Birleşik Krallık'ın, küresel bir imparatorluğa sahip dünyanın önde gelen güçlerinden biri olduğu ve ABD ile aralarında özel bir ilişkinin bulunduğu yönündeki görüşleri ve 2.Dünya Savaşı sonrasında sahip olduğu kömür ve çelik endüstrilerini henüz yeni kamulaştırmış olmasından kaynaklanan mali gücü uluslararası bir kuruluşa teslim edecek olması kaygısı (Jones, 2007: 12) Birliğe katılımını geciktiren en önemli etkenlerdir ve yol haritalarının bu etkenler çerçevesinde şekillenmesine neden olmuştur.

Nisan 1951'de Batı Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg olmak üzere altı ülkenin katılımıyla Paris Antlaşması'yla oluşturulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, 1952 yılı itibariyle faaliyetlerine başlamıştır. Aslında bu yapılanma temelde ulus devletler açısından egemenliğin ulusüstü bir yapıya bırakılmasını ifade etmektedir. Tüm bu çalışmalar kömür ve çelik için tek bir pazar oluşturma gayretine yeterli gelmese de bu alanda önemli adımlar atılmasını sağlamıştır (Jones, 2007: 12). Öyle ki bu süreç, AKÇT Dışişleri Bakanları'nın Haziran 1955'te İtalya Messina'da bir araya gelerek Benelüks ülkelerinin teklifi olan 'ortak kurumların geliştirilmesi, ulusal ekonomilerin

birleşmesi, ortak pazarın kurulması ve sosyal politikaların sürekli ilerlemesini sağlayacak bir birleşik Avrupa'nın kurulması' fikrinin hayata geçmesini ve Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulmasını sağlamıştır (Weigall & Stirk, 1992: 94).

İthal edilecek mallar için ortak bir tarife; ortak tarım, ticaret ve ulaşım politikalarının belirlendiği ortak bir pazar oluşturma çabaları ile 1957 yılında Roma Antlaşması'yla kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) hakkında daima şüpheleri bulunan Birleşik Krallık, bu topluluğa katılmak yerine iş birliğinde daha zayıf olan Avrupa Serbest Ticaret Birliği'ni kurmuştur. Ancak AET'nin ekonomik ve politik anlamda etkileyici bir ilerleme kaydettiğini gören Birleşik Krallık, bu yapılanmanın dışında kaldığı takdirde uluslararası arenada yalnız kalabileceğini anlayarak AET pazarına kabul edilmek istemiştir (McCormick, 2018: 115-116).

Birleşik Krallık'ın 1962 yılında AET'ye yapmış olduğu başvuru, Ocak 1963'te Fransız Başkan Charles de Gaulle tarafından diğer AET üyelerine danışılmadan veto edilmiştir. Fransız Başkan'ın Birleşik Krallık'ın birliğe katılmasını istememesi, Fransa-Almanya ekseninde yapılanan AET planlarına ters düştüğünden ve Birleşik Krallık'ı Topluluk içerisindeki Fransız nüfuzuna rakip olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca Birleşik Krallık'ın AET'ye üyeliğinin, ABD'ye Avrupa üzerinde nüfuz kazandıracağı ihtimali ve 1950'lerdeki entegrasyon hareketlerine Birleşik Krallık'ın hevesli davranmaması Fransız Başkanı olumsuz anlamda etkilemiştir. Birleşik Krallık 1967'de başvurusunu yinelemiş ancak Charles de Gaulle bu başvuruyu ikinci kez veto etmiştir. 1969 yılına gelindiğinde Charles de Gaulle'ün başkanlıktan istifa etmesiyle Birleşik Krallık üçüncü kez AET'ye başvurarak Ocak 1973 yılında Danimarka ve İrlanda ile birlikte Topluluğa katılmıştır (McCormick, 2018: 116-117).

Birleşik Krallık, Avrupa'nın askeri anlamda kendini geliştirmesiyle gerçek bir yetenek sergilemesi durumunda ABD'yle olan ilişkilerine zarar geleceğinden çekinmektedir. Birleşik Krallık'ın asıl gayesi ABD'nin Avrupa'daki katılımının devam etmesini ve daha geniş bir ABD-Avrupa ilişkileri ağının oluşturulmasını sağlamaktır. Ayrıca bir ada ülkesi olarak kendisini Avrupa kıtasından ayrı bir konumda ve o kıtayı şekillendiren kültürel ve

tarihi hareketlerin bir istisnası olarak görmesi başından beri Avrupa entegrasyonunu başarılı bir şekilde gerçekleştirememesine neden olmaktadır (Williams, 1995: 234).

3.2. Brexit Referandumunun Sebepleri ve Süreci

Birleşik Krallık 23 Haziran 2016 tarihinde gerçekleştirdiği referandum ile AB'den ayrılma yönünde karar kılmış ve 29 Mart 2017 tarihinde AB ile Birleşik Krallık arasında Brexit* müzakereleri resmi olarak başlamıştır. Birleşik Krallık tarafından AB Antlaşması'nın 50. maddesi uyarınca Avrupa Konseyi'ne yapılmış olan ayrılma kararı bildiriyle Birleşik Krallık'ın 29 Mart 2019 tarihinde AB'den çıkması ve AB açısından üçüncü ülke haline gelmesi beklenmektedir (Aras & Günar, 2018: 91-92). Ancak Birleşik Krallık'ın AB ile vardığı anlaşma Avam Kamarası tarafından 3 kez reddedilince AB, Birleşik Krallık'a, anlaşmanın içeriği konusunda kendi parlamentosunda görüş birliği sağlayabilmesi için 31 Ekim 2019 tarihine kadar ek süre tanımıştır (BBC Türkçe, 2019).

Brexit, yakın bir geçmişin ürünü olarak ortaya çıkmamıştır. Birleşik Krallık'ın Birlik'te kalıp kalmama konusunda halkın görüşünü aldığı bu ikinci referandumun parti propagandalarına bakıldığında, Birleşik Krallık'ın her fırsatta öne sürdüğü kırmızı çizgilerine rastlamak mümkündür. Brexit süreci ile bu tutuma güncel küresel sorunlar da eklenmiştir.

1974-75 yıllarında AET ile Birleşik Krallık hükümeti arasında krallık için imtiyazlar ve üyelik şartları konularında pazarlıklar yapılmış ve sonuçta Birleşik Krallık, Avrupa Topluluğu'ndan bilhassa zirai mahsuller hakkında birtakım imtiyazlar elde etmeyi başarmıştır. Söz konusu imtiyazlar Avam Kamarası'ndaki oylamada 396 kabul oyu ile kabul edilmiş olup, Büyük Britanya'da ilk defa yapılan halk oylamasında seçmenin büyük bir çoğunluğu Toplulukta kalmaktan yana tavır sergilemiştir (Soytürk, 2017: 77). Ancak yine de Birleşik Krallık, AB'nin kendisine sağlamış olduğu opt-out (çekince) hakları olan; avroyu kullanmaması, vatandaşlara AB üyesi ülkeler arasında serbestçe dolaşabilme

* Birleşik Krallık'nın AB'den ayrılmasını tanımlayan, İngilizce 'Britain' kelimesinin ilk iki harfi 'Br' ve İngilizce 'exit' kelimesinin birleşimiyle 'Brexit' ifadesi türetilmiştir.

imkanı sunan Schengen vizesi yerine Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı vizesini kullanmaya devam etmesi ve Maastricht Antlaşması ile yapılması planlanan sosyal politika alanındaki düzenlemeye katılmamasıyla (Amsterdam Antlaşması'na kadar) aslında AB ile 'derin' bir ilişki kurmak istemediğini göstermiştir (Sefer, 2014: 55).

1980'lere gelindiğinde Birleşik Krallık'ın ilk kadın Başbakanı olan Margaret Thatcher'ın AB'ye yönelik tutum ve politikalarını tanımlayan Avrupa şüpheciliği (*Euroscepticism*)* ifadesi ortaya çıkmıştır. Thatcher'a göre Avrupa bütçesinin büyük bir kısmı, diğer üye devletlere kıyasla Birleşik Krallık için önemli bir sektör olmayan tarım alanına harcanmaktadır ve diğer üye devletler bu durumdan daha fazla yararlanmaktadır. Dolayısıyla Birleşik Krallık'ın Birliğe olan katkısının yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir (Bostancı, 2016: 88). Bu itibarla Thatcher, 1980 yılı Avrupa Konseyi Dublin zirvesinde Birleşik Krallık'ın AB bütçesine yaptığı katkılar konusunda yeniden inceleme talep etmiş ve 1984 yılı Haziran ayında düzenlenen Fountainebleau Zirvesi'nde bu çabaları olumlu sonuçlanmıştır. Zirvede, Birleşik Krallık'ın AB bütçesine yaptığı katkılar için azaltmaya gidilmesi konusunda dönem itibariyle 10 üye devleti bulunan Almanya, Belçika, Birleşik Krallık, Danimarka, Fransa, Hollanda, İrlanda, İtalya, Lüksemburg ve Yunanistan arasında görüş birliğine varılmıştır (Ayaz, 2017: 4). Thatcher, serbest ticaretin ve neoliberal politikaların destekçilerinden olsa da, Birleşik Krallık'ta Avrupa Şüpheciliği (Eurosceptic) yaklaşımını başlatan kişidir. Birleşik Krallık'ın siyasi tarihine baktığımızda, AB'ye güven duymamasının yeni oluşmuş bir durum olmadığı ve Haziran 2016'da gerçekleştirilen referandumun temellerinin geçmişe dayandığı anlaşılmaktadır (Durusoy & Beyhan, 2017: 2)

Birleşik Krallık kendi gerçeklikleri doğrultusunda şekillenen politikalarında ısrar ederken AB daha çok bütünleşme gayreti göstermeye devam etmiştir. 1985 yılında 5 üye ülkenin (Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, Lüksemburg) bir araya gelerek imzaladığı ve

* Avrupa şüpheciliği (Euroscepticism) veya AB karşıtlığı, genel itibariyle AB'ye ait fikirleri ve kurumları eleştiren ya da karşı çıkan insanların siyasi görüşlerini ifade etmektedir. Bu şüpheciliğin temel kaynağını; Avrupa bütünleşmesinin, Avrupa devletlerini kendi içinde zayıflattığı düşüncesi oluşturmaktadır. Avrupa şüphecisi olan bireyler söz konusu bütünleşmeyi yavaşlatmayı, durdurmayı ya da tümüyle tersine çevirmeyi arzulamaktadırlar. Ayrıca AB şüpheciliği ile AB kurumlarında demokrasi açığının bulunduğu, AB kurumlarının aşırı bürokratik bir yapısı olduğu ve bu şekilde halklara uzak bir halde bulunduğu da dile getirilmektedir (Servantie, 2017).

ilerleyen yıllarda AB'ye üye ülkelerin çoğunun ve bir kısım AB üyesi olmayan ülkelerin de katıldığı Schengen Anlaşması ile Schengen alanı oluşturulmuştur. Bu alanın oluşturulmasındaki amaç, AB üyesi ülke vatandaşlarının Schengen alanı içerisinde serbestçe hareket edebilmelerini sağlamak; bununla birlikte bu alana yasal olmayan yollarla girmeye çalışan kişileri ve bu kişilerin oluşturacağı iktisadi, siyasi, sosyal ve güvenlikle ilgili zararları azaltmaktır (Doğan, 2013: 226). Ancak söz konusu anlaşma ile Birleşik Krallık ve İrlanda adli yönden iş birliğine dahil olmuş ise de, vize konusundaki uygulamalar ile sınır kontrollerinin kaldırılması konusundaki hükümleri kabul etmeyerek yapılan anlaşmaya dahil olmamayı tercih etmişlerdir. 1999 yılında ise Birleşik Krallık Schengen Anlaşması'nın bir bölümü olarak adli konularda hukuk ve teftiş alanlarının yanı sıra uyuşturucuyla mücadele alanında iş birliğini öngören bölümlerine de katılmak istemiş ve 2000 yılında kabul edilmiştir (Özerim, 2014: 30)

28-29 Haziran 1988'de gerçekleştirilen Hannover Zirvesi'nde, Toplulukta kademeli bir şekilde ekonomik ve parasal birlik oluşturulması hedefi belirlenerek bu amaçla çalışmalarını tamamlamak üzere bir 'Çalışma Komitesi' görevlendirilmiştir. Bu gelişmenin akabinde Thatcher, 20 Eylül 1988 tarihinde;

“Daha yakın işbirliği, ne Brüksel'de bir güç merkezileşmesi, ne de kararların seçmen önünde sorumluluğu olmayan bürokratik bir aygıt tarafından alınmasını gerektirmektedir... Bizler, devleti, Brüksel'de yeni bir güç için mücadele eden süper Avrupa devletini oluşturarak eski sınırlarını Avrupa seviyesinde tekrar kurabilmesi için küçültmedik.”

şeklindeki açıklaması ile Birleşik Krallık'ın, Brüksel kararlarının meşruiyetine ve Birliğin bütünleşme hızına karşı görüşünü ifade etmiştir (Estella de Noriega, 2002: 83).

Uluslararası krizlere sahne olan 1990'lı yıllar itibariyle Avrupa'da güvenliği tesis etmek amacıyla atılacak adımların artık kaçınılmaz olduğu anlaşılarak 1993 yılında Maastricht Antlaşması'nın 2. sütununda düzenlenen ODGP oluşturulmuştur. ODGP'nin gayesi, dışişleri, insani müdahaleler, dış yardımlar ve güvenlik gibi konularda tek bir pozisyon olarak, müşterek bir şekilde hareket birliğini hükümetlerarası düzeyde oluşturmaktır

(Ayaz, 2017: 6). Bu süreç, Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası başlığı altında ayrıntısına yer verdiğimiz St.Malo Zirvesi'nin gerçekleşmesini sağlamıştır. Söz konusu zirve, Birleşik Krallık'ın Avrupalılaşmaya olumlu cevap verdiğinin resmi kanıtıdır ancak Balkanlar krizinde tepkisiz bir Avrupa'nın haklı çıkardığı, ABD'ye olan askeri bağlılığı konusundaki görüşünü değiştirmeye yetmemiştir (Dover, 2007: 29). Bu durum, Birleşik Krallık'ın AGSP'nin uygulanabilirliği konusunda Fransa ve Almanya'dan farklı görüşleri bulunması ve güvenlik konusunda ABD'den yana olmasından ileri gelmektedir. Almanya, Avrupa Birliği'nin güvenlik ve savunma alanlarındaki etkinliğinin bölgesel sınırlarda kalmasını savunurken, Birleşik Krallık ise bu etkinliğin küresel nitelikte olması gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca Fransa'nın, AGSP'yi, NATO'ya bağımlı olmayan bir oluşuma dönüştürme iddiasına karşı çıkan Birleşik Krallık; NATO üyesi olup AB üyesi olmayan ülkelerin yok sayılmaması gerektiğini düşünmektedir. Tüm bu tutumları değerlendirirsek Birleşik Krallık'ın, NATO oluşumunu Avrupa güvenlik mimarisine dahil etmek istemeyen Fransa'yı engellemek istediği açıkça anlaşılmaktadır (Saygın & Ultan, 2016: 85)

St.Malo Zirvesi'nden üç yıl sonra meydana gelen 11 Eylül saldırıları ve bu olayı takip eden gelişmeler, İngiliz dış politikasında Avrupalılaşma eğiliminde olan güvenlik söylemini tekrar sekteye uğratmıştır. ABD'nin Irak harekâtı, bilhassa Almanya ve Fransa öncülüğündeki Avrupacı kamp ile Birleşik Krallık'ın öncülüğündeki Atlantikçi kamp arasında derin bir kırılmaya neden olmuştur. Bu iki grubun terörizmle ne şekilde mücadele edilmesi gerektiğinden, engelleyici hareketin (preventive strike) meşruiyetine kadar birçok konuda katı fikir çatışmaları yaşaması ODGP ve AGSP konularındaki iş birliğine zaten şüpheli yaklaşan Birleşik Krallık'ın verebileceği desteğin ne olabileceğini göstermiştir. Ayrıca bu süreçte Birleşik Krallık, gerektiğinde AB kurumlarını görmezden gelmiştir. Örnek verilecek olursa Birleşik Krallık, Bağdat'a saldırıların fiilen başladığı Mart 2003'e kadar diğer AB ülkelerin sahip olduğu gizli servislerin yeteri kadar güvenli bir ağa sahip olmadıkları gerekçesiyle AB üyeleri ve kurumsal birimleriyle istihbarat paylaşımı yapmak istememiştir (Kıratlı, 2016: 220).

2008 krizi sonrası Avrupa'da yayılmaya başlayan popülizm ile Avrupa'da kökleşmiş partiler olan sosyal demokrat ve Hristiyan demokrat partilerin yerini milliyetçi

popülizmin doldurmaya başladığı görülmektedir. Hristiyan demokrat ve sosyal demokrat partilerin Avrupa entegrasyonunu desteklediği bilinmektedir. Ancak birtakım gelişmeler sonucu yükselen popülist siyasetçiler, Avrupa bütünleşmesine karşı çıkmaktadırlar. Eurozone Krizi, IŞİD tehdidi, Kırım'da yaşanan olaylar, Suriyeli mültecilerle hız kazanan göç krizi, Avrupalı seçmen vatandaşları geleneksel partilerden uzaklaştırıp radikal nitelikteki partilere yakınlaştırmıştır. Avrupa halkında endişe oluşturan söz konusu gelişmeler siyasal kampanyanın yürütüldüğü dönemlerde, bu endişeler üzerinden politika güden yeni siyasi oluşumları güçlendirdiği gibi geleneksel partileri de daha önce rastlanılmayan siyasi söylemleri dile getirmeye yöneltmiştir. Örneğin; Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılma sürecine en çok etkisi olan ve ülkenin Avrupa Parlamento'sundaki en büyük partisi olan Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi (United Kingdom Independence Party - UKIP) bunlardan biridir. UKIP'in propagandasına bakıldığında, bilhassa göç konusunun neden olduğu kültürel etkilere sıkça değindiği görülmektedir (Çetin, 2017:133).

Birlik'ten henüz ayrılamadığı için AP seçimlerine katılan Birleşik Krallık'ta, UKIP'ten ayrılanların seçimden sadece birkaç ay önce kurmuş olduğu Brexit Partisi oyların yüzde 31,6'sını alarak seçimin galibi olmuştur. İkinci sırayı yüzde 20,3 oy oranı ile AB yanlısı Liberal Demokrat Muhafazakar Parti almış olup, Muhafazakar Parti ve İşçi Partisi ise oy kaybetmiştir. İskoç Ulusal Partisi (SNP)'nin oyları ise bu seçimde oldukça artmıştır. Brexit Partisi, seçim sonrası 31 Ekim'e uzatılan Brexit için AP'de yapılacak çalışmalara başlayacaklarını açıklamıştır. Muhafazakar Parti lideri Theresa May ise Brexit sürecini yürütmedeki başarısızlığının bilinci ile görevinden istifa etmiştir. İşçi partisi lideri Jeremy Corbyn halihazırdaki Brexit konusunun genel seçimler veya halkoylaması yoluyla çözülmesi gerektiğini tekrar dile getirmiştir. SNP lideri ise çıkan sonuçlara paralel olarak İskoç halkının AB'de kalma isteğini bir kez daha gösterdiğini ifade etmiştir.

1 Aralık 2009 tarihinde Lizbon Antlaşması'yla uygulanmaya başlayan en önemli değişikliklerden biri Birlik'ten ayrılmanın düzenlenmesidir. Üyelikten çekilmek isteyen devlet, AB Antlaşmasınının 50. maddesine göre, Avrupa Birliği Zirve'sini bu niyetinden haberdar edecektir. Üye devlet ile Avrupa Konsey'i arasında oluşturulacak çekilme anlaşmasına dair genel prensipleri belirleyecek olan Zirve, nitelikli çoğunluk prosedürüne

uygun olarak karar alınmasının akabinde Avrupa Parlamentosu'nun da onayını almak şartıyla AB yerine anlaşmayı ifa edecektir. AB müktesebatının bağlayıcılığı, 50. maddeye göre tek taraflı olarak çekilen üye devlet açısından, Konsey ile varılan anlaşmada belirlenen tarihten itibaren veya anlaşma içeriğinde bir tarihe yer verilmemişse çekilme kararının bildirilmesinden itibaren 2 yıl sonra ortaya çıkacaktır (Baykal, 2017: 79). 50. maddenin Lizbon Antlaşması kapsamına dahil edilmesi, AB entegrasyonunun sınırlı olmasından yana tutum sergileyen Birleşik Krallık tarafından olumlu karşılanmıştır (Çamlıca, 2012: 34).

2010'da göreve gelen Birleşik Krallık Başbakanı David Cameron tarafından Euro bölgesinin sorunları dile getirilerek Birlik konusunda eleştirel bir tutum takınılmış, AB'nin rekabet etme potansiyelini ve hesap verilebilir özelliğini yitirmekte olduğu belirtilerek bu konuların AB ile Britanya arasındaki ilişkilere ciddi zararlar verdiği ifade edilmiştir. Ayrıca Cameron, Nigel Farage liderliğindeki Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi' nin oy oranlarının artması karşısında bu partiye kayan AB karşıtı oyları kendi partisine geri kazanmak ve Muhafazakâr Parti'deki (Conservative Party) AB karşıtlarının partisinde kalmalarını sağlamak için 2015 genel seçimlerini kazanabildiği takdirde Birleşik Krallık'ın AB üyeliğini referanduma götüreceğini açıklamıştır. Böylece, Brexit'e giden süreç başlamıştır (Aras & Günar, 2018: 94).

3.3. 2010-2014 Yılları Arasında Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ile Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası İçerisindeki Rolü, Tutumu ve Görüşleri

Birleşik Krallık'ın ODGP rolü ve katkıları konusundaki yaklaşımı daima pragmatik olarak karşımıza çıkmaktadır. ASİ oluşumunun başlangıcından itibaren ve ardından şekillenen ODGP'den bu yana Birleşik Krallık'ın öncelikli odağı, kurumsal gelişmeden ziyade pratik çıktılar olmuştur. Bu tutumunu tarihten gelen geleneksel güvenlik anlayışı çizgisinin bir sonucu olarak değerlendirebiliriz. Birleşik Krallık'ın Avrupa'nın güvenlik mimarisi içindeki NATO önceliğini koruma konusundaki kararlılığı, ABD'yle olan transatlantik güvenlik ilişkisi, sahip olduğu askeri, diplomatik ve ekonomik gücünün küresel erişimi sayesinde dış ve güvenlik politikalarında liderlik yapma ve etkileme arzusu ODGP'ye olan yaklaşımını her fırsatta etkilemiştir. 2010 yılına gelindiğinde,

Birleşik Krallık Savunma Bakanlığı'nın AB'nin savunma işbirliği aracı olarak güvenilirliğine ilişkin ve bazı AB devletlerinin askeri kapasite ve ASA'ya olan katkıları konusundaki şüphelerinin; Birleşik Krallık'ın AB ile dış politika işbirliği ve özellikle de ODGP'nin gelişimine olan bağlılık duygusunu zedelemeye başladığı görülmektedir.

Aralık 2010'da Tunus'un ayaklanması olaylarıyla başlayan ve akabinde Mısır, Libya, Yemen, Suriye, Bahreyn ve diğer Arap ülkelerinde benzer ayaklanmalara yol açan Arap Baharı süreci, Cameron döneminde yaşanan en önemli dış politika hadiselerinden biridir. Birleşik Krallık; Mısır ve Tunus'ta yaşanan olaylara hazırlıksız yakalanırken, Libya krizinde daha faal bir politika gütmeye çabalamıştır. Esasen Birleşik Krallık'ın Arap Baharı sürecine dair bakış açısı, politik değil ekonomik olarak seyretmektedir. Avrupa Birliği müzakerelerinde yeteri kadar etkisi bulunmayan Cameron Hükûmeti, Arap Baharı'nın vuku bulduğu dönem itibariyle, ülke içerisinde mevcut ekonomik krizi, dış ticaret faaliyetleriyle çözmeye çalışmaktadır. Dolayısıyla hem AB hem ulusal düzeylerde olmak üzere farklı politikalar izlemekte ve bunları birbirine entegre etmeye çabaladığı anlaşılmaktadır. AB politikaları kapsamında askerî, diplomatik ve ekonomik yaptırımları da içeren birçok girişimi destekleyen Cameron Hükûmeti, AB tarafından yapılacak harcamalara ilişkin fonlara yaptığı yatırımlarını artırmanın yanında Arap İş Birliği Belgesi'ni yayımlayarak yumuşak gücünü göstermeye çalışmıştır (Saygın & Ultan, 2016: 90-91).

Ancak diğer bir açıdan bakıldığında, Libya'daki protestoların çatışmaya dönüşmesiyle kötüleşen insani durumun kurtarılması için uluslararası arenada askeri müdahale konusunun gündeme taşındığı bir zaman diliminde Birlik politikasının tespit edilmesi için AB Konseyi olağanüstü toplantıya çağırılmıştır. 2011 yılı Mart ayı içerisinde Brüksel'de gerçekleştirilen bu olağanüstü zirvede, AB'nin politikası tartışılmış fakat sonuç itibariyle Birleşik Krallık ve Fransa, OGSP kapsamında askeri güç unsurlarının kullanılması yönünde görüş bildirirken, Almanya buna karşı çıkmıştır (Louati, 2011). AB üye devletleri arasındaki bu kutuplaşma nedeniyle gereken müdahaleyi gösteremeyen Birlik'in bu tutumu, Birleşik Krallık'ın NATO'ya karşı bağımlılığını kuvvetlendirerek ODGP'nin varlığı ve geleceği konusundaki olumsuz görüşlerini keskin ve de resmi bir pozisyona da taşıdığı söylenebilir.

Arap Baharı sürecine dahil olan bir diğerk kriz, Suriye’de yaşanan olaylardır. 2011 Mart ayında ülkesinde baş gösteren eylemlere Esad yönetiminin verdiği karşılık ağır olmuş ve Ağustos 2013’te yönetimin sivil halka karşı kimyasal silah kullanmasıyla uluslararası arenada Suriye’ye müdahale etme konusu gündeme gelmiştir. Birleşik Krallık hükümeti, Suriye’ye olası bir askeri müdahale konusunu parlamentoda görüşmüş ve yapılan oylamada “red” kararı çıkmıştır. Yaşanan bu gelişme Birleşik Krallık dış politikasını derinden etkileyecek olumsuz sonuçlar doğurabileceği, Birleşik Krallık’ın küresel statüsü üzerinde ciddi etkileri olacağı ve ABD ile arasındaki ‘özel ilişkiye’ zarar vereceği şeklinde değerlendirilmiştir. Dinçer (2012: 20), Birleşik Krallık’ın Suriye politikasını üç şekilde özetlemiştir; birincisi, Birleşik Krallık’ın Suriye konusunda aktif bir politika izlemek istememesi; ikincisi, Arap Birliği’nin tavrını önemsemesi ve daha da ötesinde Arap Birliği daha operasyonel bir tutum sergilerse bunu destekleyebileceği; üçüncüsü, askeri bir müdahalenin öncülüğünü yapmak istememesi fakat bu konuda inisiyatif alabilecek küresel aktörlere destek verebileceği şeklindedir. Bunlar dışında Birleşik Krallık için en iyi alternatifin, AB’nin kapsamlı yatırımlarını izleyerek Suriye rejimini siyaseten izole etmek olduğunu ifade etmiştir.

Küntay ve Ertuğral (2017: 112)’a göre, Avrupa Komisyon Başkanı Jean-Claude Juncker’ın ifade ettiği şekilde ‘Birleşik Krallık sorunu’na veya ‘İngilizlerin politik endişeleri’ne dair çözüm bulunması konusu, Birleşik Krallık’ın üyelikten çıkmasına dair tartışmaların arttığı bu dönemde; krizler Avrupası’nın geleceğini belirlemesi açısından önemlidir. Dönem itibariyle Cameron’ın referandum tartışmasının, sadece bir ‘üyelikten çıkma-üyelikte kalma’ sorununa indirgemenin doğru olmadığı, o dönemde filizlenen tartışmalarla aslında AB’nin bir reform ihtiyacının olduğu ifade edilmiştir. Birlik konusunda ılımlı politika güden Cameron Ocak 2013 tarihli konuşmasında, AB’nin karşılaştığı üç zorluğu şu şekilde açıklamıştır. Bu başlıklar; Euro bölgesi için “doğru yönetim ve kuruluşların” oluşturulması, global ekonomik gücün doğu ve güney bölgelere kayması karşısında rekabet gücünün artırılması, demokratik hesap verebilirliğin ve rızanın artırılması şeklindedir. AB’nin bu sorunları başarılı bir şekilde çözemediği takdirde başarısız olma riski barındırdığını ve Birleşik Krallık’ın Birlik’ten

ayrılma olasılığının yüksek olduğunu ifade etmiştir (House of Commons Foreign Affairs Committee, 2013: 52).

Aslında Birleşik Krallık'ın ilk seçeneği AB'nin, kendi istekleri doğrultusunda bazı reform hareketleri gerçekleştirerek dönüşmesi yönünde olmuştur. Birleşik Krallık ve AB arasındaki üyelik tartışmalarına dair müzakerelere bakıldığında üyeliğin sona erdirilmesinden ziyade karşılıklı pazarlık diyalogunda sürdürüldüğü gözlemlenmektedir. Örneğin 2013 yılı Ocak ayında ilk referandum emarelerini veren Cameron, Avrupalı liderlerin aşırı tepkisiyle karşılaşmıştı. Mayıs 2013'te ise Cameron'un kabinesindeki Savunma Bakanı Philip Hammond ve Eğitim Bakanı Michael Gove'un AB'den ayrılma yönünde oy kullanacaklarını açıklamalarının ardından bu kez Cameron bakanlarına sert tepki göstererek; davranışlarının olağan dışı olduğunu ve müzakereler öncesinde pes etmemeleri gerektiğini açıklamıştır (Küntay & Ertuğral, 2017: 98).

Arap Baharı Orta Doğu gündemini sıcak tutarken, Ukrayna krizi ve Kırım İlhakı ile Batı gündeminin tansiyonu yükselmiştir. Kasım 2013'te Ukrayna'da dönemin Cumhurbaşkanı'nun politikalarına karşı baş gösteren protestolar gittikçe şiddetlenmiş ve kontrol altına alınamamıştır. Aras (2017: 38)'a göre AB, Ukrayna'da yaşanan bu gelişmeler karşısında başlangıçta hızlı ve aktif bir şekilde hareket edememiştir. Bunun en önemli sebeplerinden biri Birleşik Krallık ve Almanya gibi Rusya ile karşılıklı ekonomik ilişkileri üst düzeyde olan ülkelerin diplomasiye ağırlık vermeyi tercih etmelerindedir. Bu karışıklığın bir sonucu olarak 2014 yılı Mart ayı itibariyle Kırım'ın Rusya tarafından ilhak edilmesiyle AB, öncelikle Rusya'ya yönelik diplomatik izolasyon kararını, daha sonra ekonomik yaptırım kararlarını hayata geçirmiştir. Cameron, Fransa Cumhurbaşkanı Hollande ile birlikte Kırım'ın ilhakı sonrası Rusya Federasyonu Başkanı Putin'le bir araya geldiği görüşmede; Rusya'nın Ukrayna'daki saldırganlığına bir son vermesi gerektiğini, Ukrayna'da mevcut statükonun kabul edilemez olduğunu ve Rusya devletinin Ukrayna'ya silah akışını durdurması gerektiğini ifade ederek AB ile eşgüdümlü politikalar izlemiştir (BBC News - Türkçe, 2014).

3.4. Brexit Referandumunun Avrupa Birliği Ortak Güvenlik Politikası'nın Geleceğine Dair Etkileri

Bir AB üyesi olarak Birleşik Krallık'ın ticaret, yardım, çevre, enerji, kalkınma, göç, sınır, iltica, sınır ötesi polislik, adalet politikaları gibi dış ilişkiler, güvenlik ve savunma politikaları da şu anda AB politikalarıyla entegre durumdadır. Bu alanların tamamında Birleşik Krallık'ın ulusal politikalarını hayata geçirmesi uzun, zahmetli ve maliyetli bir aşama olarak değerlendirilebilir. Her ne kadar Brexit yanlısı söylemler arasında Birleşik Krallık'ın AB'den bağımsız olarak hareket edebilmesinin ülkenin ulusal çıkarlarını maksimize edeceği fikri empoze edilmeye çalışılsa da aslında gelecekteki Birleşik Krallık'ın dış ilişkileri, güvenlik ve savunma politikaları konusunda tutumu ve hedeflerine yönelik olarak yeterli ayrıntıya yer verilmemektedir.

Brexit kampanyasının ana vaadi, İngiliz egemenliğini yeniden canlandırmak için 'kontrolü geri almak' söylemi ile kamuoyuna sunulmuştur. Başlangıçta parlamento egemenliğine değinilse de bu söylem hızlı bir şekilde İngiliz halkı egemenliğine dönüşmüştür. Bu, yetkilerin yerel yönetimlere devredilebileceği ancak nihai gücün merkezde bulunduğu üniter bir devlet yapısını yani Birleşik Krallık'ın geleneksel 'Westminster'* görüşünü yansıtmaktadır (Keating, 2019: 167). Bu köklü görüşün yanında, hayati önem taşıyan güvenlik konusundaki uyuşmazlıklar, göç ve sınırların tam kontrolü ayrılma kampanyası kapsamında savunulan ana konu başlıkları olarak yer almıştır. Buna karşılık kalma kampanyası ile AB ortaklarıyla iş birliği yapmanın ve ulusal tehditleri ele almak için veri paylaşımının önemli olduğu vurgulanmıştır (Duke, 2019: 1). Tüm bu kampanya İngiliz halkının %51.9 oran ile Birlik'ten ayrılma yönünde oy kullanmasıyla sonuçlanmıştır.

AB'den ayrılma yönünde karar alan Birleşik Krallık, Şubat 2017'de yayınladığı "Beyaz Kitap" ile Brexit sürecinin ayrıntılarına yer vererek 12 maddelik eylem planını açıklamıştır. Söz konusu kitapta;

* Klasik Westminster hükümet modeli; parlamento egemenliğinin anayasal üstünlük yerine kullanıldığı, devletin üniter yapıda olduğu, devlet başkanının hükümet başkanından ayrı olduğu ve ayrıcalıklı yetkileri ile sınırlı yürütme yetkisinin bulunduğu, yargının yasama ve yürütmeden bağımsız olarak işlediği hükümet modelini ifade etmektedir.

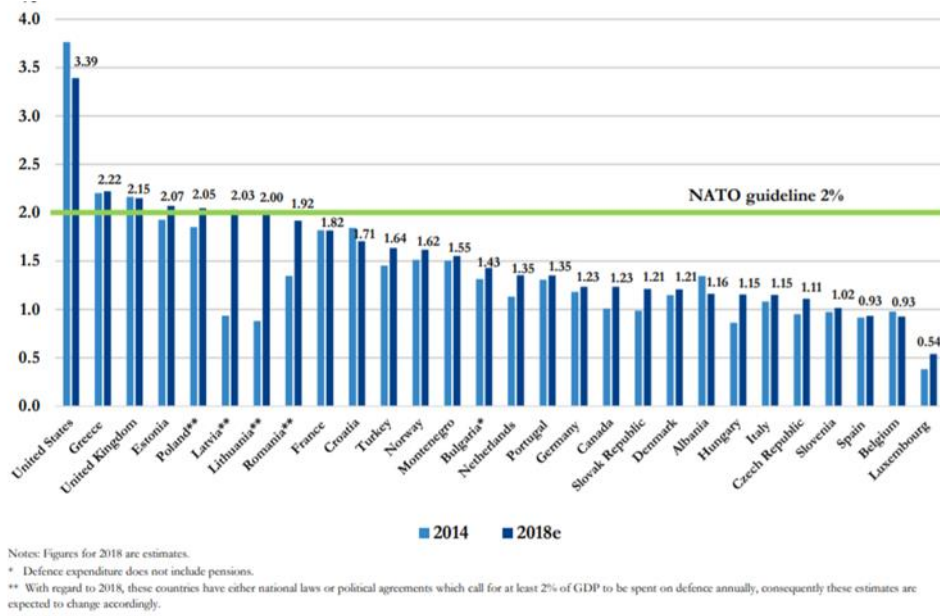
“Dünya genelindeki Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası misyonlarına ve operasyonlarına katılıyoruz. Amacımız, AB'nin savunma ve güvenlik konusundaki rolünün NATO'nun merkezi rolüne tamamlayıcı ve saygılı olmasını sağlamak. AB'den ayrıldıktan sonra, Avrupa güvenliğine bağlı kalacağız ve AB dışişleri ve güvenlik politikasına değer katacağız.” (UK Government, 2017: 63).

Şeklindeki görüşü ile dış ilişkiler ve güvenlik konusunda çok da ayrıntılı olmayan yol haritasını paylaşmıştır. Söz konusu kitabın diğer bölümlerinde ise terörle mücadele konusunda karşılıklı olarak faydalı bir iş birliği modeli geliştirmeyi ve sürdürmeyi istediğini; Birleşik Krallık'ın uluslararası ilişkilerde en önemli küresel aktörlerden biri olmaya devam edeceğini ve AB ile dış politikada çalışmak için araçlarını ve uluslararası ilişkilerde ayrıcalıklı konumunu kullanmak istediğini vurgulamıştır (Duke, 2019: 7). Brexit Referandumu ile Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılma sürecine girmesi üye ülkeler nezdinde askeri yetenek ve kapasite kaybı olarak endişelere yol açmışken, ABD'de yapılan seçimlerde Başkan seçilen Donald Trump'ın NATO ile ilgili söylemleri bu endişeleri daha da kuvvetlendirmiştir.

Konuyu biraz daha irdelediğimizde Trump'ın bu tutumunda haklılık payı olduğu söylenebilir. Öyle ki ABD, GSYH'sinin yüzde 3,5'ini savunmaya ayırırken; Birleşik Krallık, Estonya, Yunanistan ve Polonya gibi ülkeler hariç diğer NATO üyeleri askeri harcamalarını yüzde 1,2'ye kadar azaltmışlardır. Oysa NATO'nun talep ettiği oran yüzde 2'dir. AB üye devletlerinin, Soğuk Savaş'ın bitiminden bu yana NATO'nun askeri harcamalarına yapılması gereken katkılarını artırmaları konusunu tekrar gözden geçirmeleri gerekmektedir. ABD'den daha büyük bir ekonomiye sahip olmasına rağmen AB'nin, NATO'nun mali yükünün sadece yüzde 25'ini karşılaması ve bu yükün yüzde 72'sinin ABD'nin üzerinde kalması (geri kalan kısım Kanada ve Türkiye üzerindedir) Trump yönetimi tarafından sert bir şekilde eleştirilmektedir (Dinç & Esentürk, 2018: 61).

AB üye devletlerinin savunma katkılarının ölçülebilmesi açısından; NATO resmi internet sitesinde yayınlanan 14 Mart 2019 tarihli bültene göre NATO müttefiklerinin,

GSYİH'lerinin %2'lik kısmına göre savunma harcamalarına ayırdıkları bütçe oranları Tablo 1'de gösterildiği şekildedir:

Şekil 1 : Savunma Harcamalarının GSYİH'e Oranı (yüzde %)

Kaynak;https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_03/190314-pr2018-34-eng.pdf.

Trump yönetimi tarafından mevcut yararı sorgulanan ve belirsizlik içine sürüklenen NATO ittifakı karşısında AB üye devletleri, AB'nin savunma ve güvenlik iş birliğini yeniden inşa etmenin yollarını aramaktadırlar. Öyle ki transatlantik ilişkilerdeki bu tutum karşısında hoşnutsuzluk yaşayan Avrupalı üyeler, birçok platformda bu konuyu gündeme getirmektedirler. Özellikle Almanya Şansölyesi Merkel, Trump'ın söylemlerinden oldukça rahatsızlık duymakta ve Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'la yeni bir projenin oluşturulabileceği konusunda sinyaller vermektedir. Bu durumun en aleni belirtisi; *“Başkalarına bel bağladığımız günler sona erdi. Son birkaç gün içerisinde bu dönemin artık bittiğini bizzat gözlerimle gördüm. Biz Avrupalıların kendi kaderlerimizi ellerimize almamız gerekiyor”* şeklindeki açıklamalarıdır. Bu gelişmeler ışığında Avrupa'nın savunma ve güvenliğini ilgilendiren, ilerleyen dönemlerde NATO ve AB

arasındaki ilişkilerin gidişatını etkileyebilecek PESCO'nun oluşturulması kararı alınmıştır (Özen, 2018: 135).

İkinci bölüm 2.3.4.başlıkta ayrıntılarına yer verdiğimiz PESCO ile AB'nin 1990'lı yılların başı itibariyle meydana getirmeye çalıştığı ortak güvenlik ve savunma politikasına yeni bir boyut kazandırılmıştır. Her bir AB üyesinin yıllık savunma bütçesi göz önüne alındığında söz konusu iş birliği sayesinde yılda 25 ila 100 milyar dolar arası bir tasarruf yapılması öngörülmektedir (DW, 2017). Edinilen bilgilere göre PESCO üyesi 23 devletin askeri gücü Tablo 2'de gösterildiği şekildedir:

Tablo 1 : PESCO'ya Üye 23 Ülkenin Askeri Gücü (Milyar \$)

Üye * Ülkeler	Asker Sayısı	Yedek Asker Sayısı	Tank Sayısı	Hava Aracı	Donanm a Gücü	Savunma Bütçesi (\$)
Lüksemburg	1.057	0	0	0	0	279.000.000
Letonya	9.155	8.000	0	4	18	280.000.000
Estonya	5.000	30.000	0	6	6	335.000.000
Litvanya	16.015	7.000	0	10	12	430.000.000
Güney Kıbrıs	12.392	10.000	184	0	0	499.000.000
Bulgaristan	33.150	19.500	531	66	29	700.000.000
Slovenya	7.500	8.000	84	28	2	790.000.000
Hırvatistan	18.525	3.000	72	74	28	958.000.000
Macaristan	23.250	54.000	32	33	0	1.000.000.000
Slovakya	14.675	0	22	42	0	1.000.000.000
Çekya	22.000	7.050	109	123	0	2.200.000.000
Romanya	72.750	105.000	827	134	48	2.200.000.000
Avusturya	25.000	145.000	56	123	0	3.200.000.000
Finlandiya	29.350	232.700	160	153	270	3.600.000.000
Belçika	32.300	6.500	0	173	17	5.000.000.000
İsveç	21.875	22.000	120	198	63	6.200.000.000
Yunanistan	161.500	252.000	1345	600	115	6.500.000.000
Polonya	109.650	75.000	1065	465	83	9.300.000.000
Hollanda	42.705	10.500	0	164	56	9.800.000.000
İspanya	124.100	50.600	327	533	46	11.600.000.000
İtalya	247.500	20.000	200	822	143	34.000.000.000
Fransa	204.000	183.635	406	1305	118	35.000.000.000
Almanya	180.000	30.000	543	698	81	39.200.000.000
Toplam	1.413.449	1.279.485	6.083	5.754	1.135	174.071.000.000

Kaynak: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_03/190314-pr2018-34-eng.pdf adresinden alındı.

Savunma politikalarını daha yakından entegre etmek isteyen AB üye devletleri için PESCO, önemli bir iş birliği girişimidir. Kasım 2017'de 23 üye devlet tarafından

* Başvurulan kaynak içerisinde ve ulaşılabilen kaynaklar çerçevesinde PESCO'ya üyesi olan İrlanda ve Portekiz ülkelerinin ayrıntılı savunma gücüne dair bilgilere ulaşılamamıştır.

imzalanan anlaşmada daha sonra üye sayısı 25'e yükselmiştir ancak Birleşik Krallık, Danimarka ve Malta bu iş birliğine katılmamışlardır (Svendsen, 2019: 7). Birleşik Krallık, Birlik ile bağlarını koparsa dahi böyle bir girişimin daimi ya da geçici ortağı olmak isteyebilir. Örneğin, Sırbistan'ın, Atalanta ve Somali hareketlerine katılması, Norveç'in ASA ile iş birliğine dair antlaşmalar imzalaması ve çeşitli dış politika sorunları konusunda AB ile koordineli hareket etmesi bu türden ortaklıklara örnek gösterilmektedir (Wright, 2019: 103).

Birleşik Krallık'ın, NATO'yu Avrupa-Atlantik bölgesinin yegâne güvenlik gücü şeklinde görmek isteyen "NATO'nun önceliği" kanaati ve AB'nin savunma alanına dair entegrasyon gayretlerinin NATO'ya rakip olabileceği endişeleri (Şahin, 2017: 12) nedeniyle PESCO konusundaki net tavrı büyük belirsizlikler taşımaktadır. Öyle ki PESCO, AB topraklarının ve vatandaşlarının güvenlik ve savunma yatırımları için iddialı, bağlayıcı ve kapsayıcı bir Avrupa yasal çerçevesi olarak ifade edilmektedir (Council of The EU, 2017: 1) Dolayısıyla, yalnızca AB'nin güvenlik ve savunmasına hitap edecek bir oluşumun, Brexit sonrası Birleşik Krallık gibi AB üyesi olmayan bir devlet için bu oluşuma nasıl dahil olabileceği konusunda fikir ileri sürmek oldukça zor görünmektedir.

Birleşik Krallık'ın Birlik'ten ayrılması ile OGSP'de oluşacak askeri kapasite boşluğu diğer ülkeler tarafından tamamlanmaya çalışılacaktır. AB'nin bu konuyu askeri, siyasi ve ekonomik açılardan iyi tahlil etmesi önemlidir. Şahin (2017: 11)'e göre; operasyonel karargâh kurma potansiyeli yanında AB'deki en büyük askeri güçlerden biri olan ve bir görevin komutasını üstlenebilme kabiliyetine sahip beş ülkeden* birinin Birlik'ten çıkmasının, AB'yi askeri yetenekleri açısından dezavantajlı duruma getirmesi beklenmektedir. Ayrıca Birleşik Krallık'ın; kolonyal ve imparatorluk geçmişinin bir ürünü olarak diğer üye konumdaki devletlere oranla daha küresel bir yaklaşımının bulunması ve İngilizce'nin uluslararası alanda geçerli bir dil olması, askeri ve siyasi anlamda AB'nin önemli bir gücü kaybedeceği şeklinde yorumlanmaktadır. Ekonomik açıdan ise Birleşik Krallık'ın savunma için sağladığı katkı AB üyeleri tarafından ikame

* AB askeri operasyonlarında yararlanan askeri karargâhların mevcut olduğu ülkeler; Almanya, Birleşik Krallık, Fransa, İtalya ve Yunanistan'dır.

edilmeye çalışılacaktır. Dolayısıyla bu durum üye devletlerin savunmaya ayırdıkları bütçelerini artırmaları anlamına gelmektedir. NATO'ya katkıları konusunda yeterince titiz davranamayan AB üye devletlerinin bu noktada nasıl bir yol izleyeceği henüz net değildir ve Birleşik Krallık'ın Birlik'ten çıkışı ile AB köklü ve uzun yıllar süren dönüşümlerle karşı karşıya kalabilir.

Birleşik Krallık'ın Avrupalı ortaklarla istihbarat ve güvenlik iş birliğini sürdürmesi ihtimaller dahilindeyken, bu alanlardaki AB politikalarının şekillenmesinde Birleşik Krallık'ın kurumsal uzmanlığı ve tecrübesi, Birleşik Krallık'ın AB üyesi olduğu zamanlardaki kadar güçlü bir rol oynamayacaktır. Karşılıklı olarak tatmin edici bir Brexit anlaşmasına ulaşılamaması durumunda Birleşik Krallık ile AB arasında güvenlik ve istihbarat iş birliği konusunda uyum sorunu ve hoşnutsuzluk yaşanacak ve bu durum her iki tarafı da olumsuz yönde etkileyecektir (Inkster, 2018: 33).

Brexit süreci AB'nin dış politikada daha önemli bir gündeme imza atması noktasında engel teşkil etmektedir. Birleşik Krallık AB'ye büyük katkılar sağlamıştır ancak bir o kadar da engelleyici olmuştur. Birleşik Krallık ayrıldıktan sonra AB, askeri güç unsurunu daha aktif kullanan, pragmatik bir hale gelebilir. Daha bütünleşmiş bir AB dış politikasına yönelik büyük atılımlar gerçekleştirebilir. Birleşik Krallık'ın ayrılışı ile Birlik daha tutarlı hareket edebilirse uluslararası arenada çok daha etkili bir pozisyona ulaşabilecektir.

3.5. Brexit Süreci'ne Dair Güncel Gelişmeler

Birleşik Krallık'ın topluluk müktesebatının entegrasyon sürecine tam olarak katılmamayı seçmesi; özellikle göç, iltica ve güvenlik politikaları gibi kilit öneme sahip konular üzerinde ulusal egemenliğin kontrolünü sağlamak istemesinden ileri gelmektedir. Brexit, Birleşik Krallık'ın AB üyeliğinin, ülkenin egemenliğinin bozulmasına ve Birleşik Krallık sınırlarının kontrol edilememesine yol açtığı fikrine dayanmaktadır.

Brexit Referandumunu sonucu ile Birleşik Krallık eski Başbakanı David Cameron'ın istifası sonrasında göreve gelen eski İçişleri Bakanı Theresa May, Remain kampanyasını desteklemesine rağmen referandum sonucuna saygı duyulması gerektiğini ve Brexit'in gerçekleşmesi için çalışacağını vaat etmiştir. Lizbon Antlaşması 50.maddesi uyarınca,

Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılması için iki yıl sürecek resmi müzakerelerin başlaması gerekmektedir. Başbakan Theresa May göreve geldikten sonra uzun bir süre hem ticaret alanında hem de Birleşik Krallık'taki AB vatandaşları konusunda birçok kez garantiler vermek durumunda kalmıştır. Yeni bir Brexit Referandumu ve Lizbon Antlaşması 50.maddenin uygulanıp uygulanmayacağı konusunda bir referandum yapılması birçok kez gündeme getirilmiştir. Halihazırda herhangi bir referandum olmamakla birlikte çıkan tartışmalar sonucunda Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi, hükümetin, Brexit sürecini harekete geçirmek için 50.maddenin uygulanabilirliği konusunda parlamentoyu atlayamayacağına karar vermiştir.

29 Mart 2017 tarihi itibarıyla Birleşik Krallık Hükümeti yasal prosedürleri yerine getirdikten sonra AB'den ayrılmak için 50.maddeyi uygulamaya koymuştur. Ancak müzakerelerin yavaş ilerlemesi bu kez de anlaşma olmadan ayrılma sorununu gündeme taşımıştır. Anlaşmasız bir ayrılık ticari ve sosyal alanlarda hem Birleşik Krallık genelinde hem vatandaşlar özelinde ciddi zararlar doğuracağından bu sonuç tercih edilmemektedir.

Birleşik Krallık eski Başbakanı Theresa May'in tekrar tekrar belirttiği gibi Özgürlük Güvenlik ve Adalet Alanı'nın bir parçası olmamasına rağmen Birleşik Krallık'ın, Avrupa güvenliğini tehlikeye atmamak için benzer düzeyde güvenlik konusunda iş birliğine devam etmesi gerekmektedir. Aslında Birleşik Krallık'ın AB'den tüm beklentisi, katı kurumsal kısıtlamalardan ve derin ideolojiden uzak nitelikte bir iş birliğidir (Carrapico ve diğerleri, 2018: 43). Birleşik Krallık AB'den ayrılmak için oy kullandığı günden bir yıl sonra Brexit müzakerelerine başlamıştır. Birleşik Krallık'ta yaşayan AB vatandaşlarının durumu, serbest ticaret, gümrük birliği ve Kuzey İrlanda sınırı öncelikli olarak ele alınan konular olmuştur. Ancak AB'ye göre Birleşik Krallık'ın bu çabaları yeterli görülmemektedir. Bu konularda ilerle kaydedilse bile Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılması için ödemesi gereken bir fatura bulunmaktaydı. Ayrıca hala ayrılık anlaşması konusunda bir ilerleme kaydedilmemiştir.

Eylül 2018'de gerçekleştirilen Salzburg Zirvesi'nde May Hükümeti'nin açıklamış olduğu "Dama Planı" AB liderleri tarafından reddedilmiştir. Bu zirveden umutlu olan Başbakan May kelimenin tam anlamıyla hayal kırıklığına uğramıştır (Euronews, 2018). Tüm bunlar

yaşanırken Birleşik Krallık'ta farklı platformlarda ikinci bir Brexit Referandumu gündeme getirilmekteydi. Başbakan May'in politikaları farklı zamanlarda ancak aynı kişi tarafından sürekli eleştirilmekteydi. Bu kişi May'in daha sonra halefi olacak Birleşik Krallık eski Dışişleri Bakanı Boris Johnson'dı. 25 Kasım 2018 tarihinde 585 sayfalık Brexit Anlaşması AB liderlerinin onayına sunuldu. Bu antlaşmaya göre Birleşik Krallık'ın 29 Mart 2019 tarihinde Avrupa Birliği'nden resmen ayrılacağı ancak 2020'nin sonuna kadar bir geçiş dönemine imkân tanınacağı kabul edilmiştir (Euronews, 2018). Bu anlaşma içerik itibarıyla hem May Hükümeti tarafından hem de farklı parti liderleri tarafından şiddetle eleştirilmiştir.

Brexit süreci gittikçe daha karmaşık bir hal alırken Avrupa Birliği Adalet Divanı, Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılma kararını tek taraflı olarak durdurabileceğine hükmetmiştir (Euronews, 2018). May, partisindeki desteğin gittikçe azalması karşısında güven oylaması ile karşı karşıya kalmıştır. Oylama sonucu partisinin desteğini alsa da liderliğine karşı güven oylaması yapılması May için sarsıcı olmuştur. Brexit Anlaşmasının parlamento tarafından kabul edilmemesi de ikinci bir darbe olmuştur.

Brexit Anlaşmasına göre AB'den çıkış tarihi olan 29 Mart 2019'a yaklaşırken anlaşmanın parlamento tarafından hala kabul edilmemesi karşısında olası seçenekler ortaya atılmıştır. Bu seçeneklerden biri Birleşik Krallık'ın Brexit Anlaşmasında belirtilen tarihte anlaşmasız olarak ayrılması diğeri ise 50.maddenin uzatılması yönündedir. Anlaşmasız olarak ayrılmanın sonuçlarının ağır olacağı herkesçe kabul edildiğinden bu seçenek 50.maddenin uzatılması yönünde olmuştur ve Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılması 31 Ekim 2019 tarihine uzatılmıştır. Ayrıca bu sonuç ile Birleşik Krallık'ın yaklaşmakta olan Avrupa Parlamentosu seçimlerine katılması sağlanmıştır (Euronews, 2019).

Birleşik Krallık ikinci kadın Başbakanı Theresa May göreve geldiği günden bu yana Brexit planlarına karşı çıkan milletvekillerinin sürekli baskısına dayanamayarak 7 Haziran 2019'da istifa edeceğini açıklamıştır (BBC, 2019). 26 Mayıs 2019 tarihinde gerçekleştirilen Avrupa Parlamentosu seçimleri ile iktidardaki Muhafazakâr Parti ve ana muhalefet partisi olan İşçi Parti büyük kayıplar yaşamıştır. İlk defa seçime giren ve AB'den ayrılmayı isteyen Brexit Partisi oyların yüzde 31,7'sini alarak seçimin en büyük

galibi olmuş; AB’de kalmayı isteyen Liberal Demokratlar ise oyların yüzde 20,7’sini alarak seçimin ikinci kazananı olarak yer almıştır.

Eski Başbakan Theresa May’in yerine göreve gelen Boris Johnson’ın, ayrılma tarihinin yaklaşması ile anlaşmasız Brexit ihtimali karşısında Parlamento’yu askıya alma düşüncesini dile getirmesi ülkede demokratik anlamda ciddi tartışmalar doğurmuştur. Yazılı bir anayasaya sahip olmayan Birleşik Krallık için anayasa tartışmaları dahi gündeme getirilmiştir. Ancak tüm bunlara rağmen Başbakan Johnson parlamentoyu 14 Ekim 2019 tarihine kadar askıya almayı başarmıştır. Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi bu faaliyetin, parlamentonun makul bir gerekçe olmaksızın anayasal işlevlerini yerine getirme kabiliyetinin önlenemeyeceği ya da engellenemeyeceği gerekçesi ile yasa dışı olduğuna karar vermiştir.

AB bu aşamada Birleşik Krallık’tan yeni ve operasyonel bir teklif beklediğini açıklamıştır. Birleşik Krallık’ın bundan sonra ne yapacağı çok önemlidir. Yeni bir anlaşmanın müzakere edilmesi için yeterli zaman bulunmamaktadır. Birleşik Krallık anlaşmasız bir Brexit’i düşünmediğini her platformda dile getirmektedir. Ancak nasıl bir anlaşma ile ayrılacağı da en azından şu an için meçhul görünmektedir.

SONUÇ

Çalışmanın ilk bölümünde güvenlik kavramı üzerine eğilerek bireyler, topluluklar ve devletler açısından ne anlama geldiği güvenlik kavramları yardımı ile açıklanmaya çalışılmıştır. Devletlerin ya da toplulukların hayatta kalması ve topraklarının kontrolünü devam ettirmesi, Glaser (2010: 37)'ın da ifade ettiği gibi; iç refah dahil olmak üzere uzun vadede amaç ve hedeflerini gerçekleştirmesi bakımından büyük önem arz etmektedir. Aynı zamanda toplulukların da sahip olduğu kazanımları korumak, bir araya gelme amaçlarını güçlendirmek ve ilerletmek adına güvenliklerini sağlamaya ihtiyaçları vardır.

Tarih boyunca uluslararası arenaya dahil olmuş oyuncuların siyasi, politik, ve kültürel değerlerine göre çeşitlilikleri, zaman içinde güvenliğin de çeşitlenmesine neden olmuştur. Bunun yanında gündemde beliren ihtiyaçların yeterliliği ve dağılımı konusunda güvenlik problemleri açığa çıkmıştır. Bu oyuncuların kendi değer algılamalarına göre gelişen olaylara karşı gösterdikleri tutum ve davranışlar güvenlik olgusuna olan bakış açılarını şekillendirmiştir.

Birleşik Krallık'ın güvenlik anlayışı ulusal egemenlik ve ulusal çıkar kavramları etrafında şekillenir ve bu kavramların en iyi nasıl korunabileceği hatta yüceltilebileceği üzerine odaklanır. Tarihsel deneyimi, politik istikrarı, temeli sağlam bir ekonomiye sahip olması ve kanıtlanmış askeri gücü, Birleşik Krallık'ın uluslararası arenada sahip olduğu lider konumunu pekişmeye zorlamaktadır. Bundan dolayı egemenliğin bir üst otoriteye devri konusunda çok daha hassas davranmakta, yaşadığı çatışmaların üstesinden gelememektedir. Ancak yine de ulusal güvenliklerinin ve refahlarının bundan daha fazla faktöre bağlı olduğu bilinci ile küresel tehditler, terörizm, silahların yayılması, mülteci hareketleri ve çevresel bozulmalara karşı mücadelenin gerekliliğini savunmaktadır.

Geleneksel güvenlik yaklaşımlarından realizme göre, devletler yapıları gereği kendilerinden başka bir üst otoriteye karşı daima temkinli yaklaşmaktadırlar. Devletlerin bu yaklaşımı, birbirlerine karşı itici bir güç oluşturmaktadır ve onları kendi güvenlik arayışlarına itmektedir. Çalışmanın konusunu oluşturan Brexit süreci öncesi bu noktada benzer algılamalar yaşanmıştır. Birleşik Krallık'ın tarihi geçmişinin gölgesinde koruduğu algılamaları ve OGSP'ye yapmış olduğu askeri katkı, Birlik içerisinde lider konumda

olma heveslerini kamçulamaktadır. Ancak AB karar alma mekanizmaları hükümetlerarası bir yapı ile çalışır ve AB dış politikası idealist bir perspektif ile şekillenir. ODGP'nin askeri olmayan karakteri buna örnek olarak gösterilebilir. Askeri birlikler oluştursa dahi bu aracı yalnızca barışı, demokrasiyi ve insan haklarını geliştirmek için kullanır. Dolayısıyla AB, Birleşik Krallık'ın realist görüş gölgesinde şekillenen heveslerini karşılayabileceği bir kuruluş değildir.

Küreselleşme ve modernitenin etkisi ile genişleyen güvenlik tanımları yeni güvenlik yaklaşımlarının yeşermesini sağlamıştır. Eleştirel, konstrüktivist, postmodern ve feminist kuramlar güvenliği tanımlarken genel olarak realist teoriyi eleştiren bir bakış açısıyla hareket etmektedir. Ayrıca dikkatleri devlet üzerinde değil birey üzerinde toplamaktadır. Bireyin temel değerlerinden olan kimlik olgusu bu yaklaşımların anlaşılmasında önem arz etmektedir. Nihayetinde AB toprakları üzerinde yaşayan çok sayıda farklı ve kültürel kimlikler bulunmaktadır. Ayrıca AB içerisinde 'Avrupa vatandaşlığı' kavramına denk gelen ortak bir kimlik oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu noktada AB'nin, yeni güvenlik teorilerine karşı daima duyarlı davranması beklenmektedir.

Yirminci yüzyıl uluslararası güvenlik diyalogu, geleneksel ulusal politika hedeflerinin ötesine geçerek siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel çıkarlar gibi çeşitli askeri ve askeri olmayan araçlarla korunma anlamına dönüşmüştür. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana, modern yaşamın ulus aşan karakteri daha yoğun ve karmaşık bir hal almıştır. İklim değişikliğinin küresel etkileri, kitle imha silahlarının çoğalması, düzensiz nüfus akışı, insan hakları ihlalleri, ulus ötesi suçlar ve uluslararası terörizm gittikçe yaygınlaşmaktadır. Bu yeni çok boyutlu güvenlik anlayışı uluslararası aktörleri, barışı inşa eden, koruyan ve birey üzerinde odaklanan güvenlik sağlama kararlılıkları konusunda etkilemiştir. Örneğin AB; sivil ve askeri araçların entegrasyonu ve bir iç koordinasyon kültürünün oluşturulması açısından OGSP içinde bu normları içselleştirmiş ve operasyonelleştirmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Birleşik Krallık'ın hala üyesi olduğu AB'nin kurumsal yapısı ve işleyişi; dış politika, güvenlik ve savunma konuları kapsamında ele alınmıştır. Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından Maastricht Antlaşması ile, AB'yi uluslararası

arenada daha ön plana çıkararak ve daha etkili bir oyuncu olarak nitelendirmeyi hedefleyen ODGP'nin kapsamı oluşturulmuştur. İnsani yardım ve kurtarma operasyonları, barışı koruma görevleri, kriz yönetiminde barış sağlama dahil olmak üzere muhabere kuvvetlerinin görevleri toplamından oluşan Petersberg Görevleri, Birlik'in misyonları olarak tanımlanmıştır. Askeri ve savunma entegrasyonu için tek bir çatı olan bu ittifak, Avrupa devletlerinin güvenlik sorunlarıyla yüzleşmek için kullandıkları önemli stratejik araçlardan biridir.

AB'nin yumuşak güç unsurları etrafında şekillenen operasyonel ruhu Eylül 2001 terörist saldırıları ile derinden sarsılmıştır ve ODGP'nin geliştirilmesi de dahil olmak üzere terörle mücadele kapsamında OGSP işler hale getirilmiştir. AB'nin operasyon geçmişine baktığımızda üye devletlerin askeri operasyonlara kimi zaman destek verdiği kimi zaman ise katılım sağlamadığı görülmektedir. Örneğin Birleşik Krallık, 2006 Kongo Artemis ve 2007 EUFOR Çad operasyonlarına destek sağlamamış ancak 2011 Libya hava operasyonuna Fransa ile birlikte öncülük etmiştir. Bu değişken tutum genel itibariyle ulusal çıkar ilişkine dayanmaktadır. AB'ye karşı daima şüpheli bir tavır sergileyen Birleşik Krallık, operasyonel destek anlamında da öncelikli olarak ekonomik, siyasi ve geleneksel çıkarlarını düşünerek hareket etmektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Brexit süreci ve bu sürecin Birleşik Krallık ve OGSP açısından etkileri incelenmeye çalışılmıştır. Her ne kadar bilimsel çalışmalarda Birleşik Krallık'ta yapılan referandumların bağlayıcı değil görüş alma niteliğinde olduğundan bahsedilse de demokratik toplumlarda yaşayan insanların yönetime katılma aracı olan seçimlerin sonuçlarının dikkate alınmayarak bu sürecin tamamlanması beklenemez. Ne var ki referandumdan ayrılma yönünde karar çıkmasına rağmen hem İngiliz parlamentosunda hem de İngiliz halkı arasında referandumdan bu yana yoğun olarak fikir ayrılıkları yaşandığı görülmektedir. Birleşik Krallık halkı AB'den gerçekten ayrılmak istemekte midir? Muhafazakâr Parti liderleri bir propagandanın esiri mi olmuştur? Birleşik Krallık aslında AB'yi güvenlik ve savunma konusunda bir yöne çekmeye mi çalışmaktadır? Birleşik Krallık'ın yokluğu ile liderliğe oynayan Fransa ve Almanya, İngiliz hükümetinin Birlik'ten kopması konusunda gerçekte ne düşünmektedir?

Avrupa Parlamentosu seçimleri için Newcastle'a bir ziyaret gerçekleştiren Brexit Partisi lideri Nigel Farage'ın bir vatandaş tarafından milkshake saldırısına uğraması dikkat çekicidir. Parti lideri bu hadiseyi 'referandum sonucuna saygı duyulması' gerektiğini ifade eden paylaşımı ile eleştirmiştir (Euronews, 2019). Yine ülke içerisinde yapılan anket sonuçları yeni bir referandum durumunda sandıktan farklı sonuç çıkabileceği ihtimalini düşündürmektedir (TheLocal, 2019).

Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılma kararı alması, Avrupa askeri ve savunma entegrasyonunu canlandırma çabasına ivme kazandırmıştır. Böylelikle AB kendi kalıcı askeri komitesini kurabilmek için PESCO'yu imzalamıştır. Rusya ve Çin gibi büyük güçlerin yerleşik küresel düzene meydan okuduğu ve ABD'nin bu düzeni sürdürmeye olan gönüllülüğünü giderek daha fazla sorguladığı bir dönemde, Avrupa'nın ortaya çıkabilecek zorlukları yumuşak ve sert güç araçlarının bir kombinasyonu ile ele alması gerekmektedir. PESCO, AB'nin NATO'dan bağımsız olarak operasyon gerçekleştirebilmesi için askeri kabiliyetini artıracak nitelikte bir projedir. Birleşik Krallık hükümeti (2018: 67), PESCO'nun başlatılmasını ve görüşlerini desteklediğini açıklayarak ASA kapsamında PESCO ve Avrupa Kalkınma Fonu (AKF) ile kapasite iş birliğini oluşturacak bir anlaşma önermiştir. Dolayısıyla Wright'ın Birleşik Krallık'ın Birlik'ten ayrılma dahi PESCO'nun daimi ya da geçici ortağı olmak isteyebileceği fikri Brexit sonrası güvenlik ve savunma politikaları için geçerli bir durumdur. Bu doğrultuda söz konusu anlaşmanın AB Küresel Stratejisi içeriğini ve PESCO'nun savunma bütçe ve kabiliyetlerini kabul eden bir formda olabileceği çıkarımında bulunulabilir.

Öte yandan diğer uluslararası ilişkiler ve ittifaklardan ayrı bir kulvarda olan İngiliz-Amerikan ilişkilerinin Brexit sonrası kuvvetlenmesi beklenmektedir. Birleşik Krallık, NATO'nun önceliği konusundaki desteğini artırabilir hatta diğer Atlantikçi AB üyelerini bu doğrultuda etkileyebilir. Ancak aynı zamanda Brexit, AB'nin ortak kurumlar oluşturma ve güçlendirme, küresel sahnede tek sesli olabilme çabalarını çoğunlukla engelleyen bir AB üyesinin yokluğu anlamına da gelmektedir. Brexit ile AB'nin küresel bir aktör olma rolüne çok zarar vermeyeceği hatta dış politikada federalleşmeye doğru önemli atılımlar gerçekleştireceği de beklentiler arasındadır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Arı, T. (2013). Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği. Bursa: MKM Yayıncılık.
- Art, R. (1993). 'Security', The Oxford Companion to Politics of the World. (J. Krieger, Dü.) Oxford, Newyork: Oxford University Press.
- Art, R. J. (2003). A Grande Strategy For America. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Art, R. J., & Jervis, R. (1985). The Meaning of Anarchy. *International Politics: Anarchy, Force, Political Economy And Decision-Making*. içinde Boston: Little Brown and Company.
- Aybet, G. (2000). *A European Security Architecture after the Cold War*. London: Macmillan Press.
- Baylis, J., Smith, S., & Owens, P. (2006). The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations. Oxford: Oxford University Press.
- Bodin, J. (1992). *On Sovereignty: Four Chapters from The Six Books of the Commonwealth*. (J. H. Franklin , Dü.) Cambridge: Cambridge University Press.
- Booth, K. (1991). New Thinking About Strategy and International Security. London: Harper Collins Academic.
- Boulding, K. E. (1962). Conflict and Defense. New York: Harper and Row.
- Caldwell, D., & Williams, R. E. (2011). Seeking Security In An Insecure World. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Campos II, J. H. (2007). The State and Terrorism: National Security and the Mobilization of Power. United Kingdom: Ashgate.

- Carrapico, H., Niehuss, A., & Berth el emy, C. (2018). *Brexit and Internal Security: Political and Legal Concerns on the Future UK-EU Relationship*. Switzerland: Palgrave Macmillan.
-  omak, H., Sancaktar, C., & Demir, S. (2016). Uluslararası Güvenlik “Yeni Politikalar, Stratejiler ve Yaklaşımlar”. İstanbul: Beta.
- Dedman, M. J. (1996). *The Origins and Development of the European Union 1945–95*. London: Routledge - Taylor & Francis Group.
- Devetak, R. (2005). Postmodernism. S. Burchill içinde, *Theories of International Relations*. New York: Palgrave Macmillan.
- Dinçer, O. B. (2012). Kapıdaki Kriz Suriye: Uluslararası Yaklaşımlar ve Türkiye için  neriler. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu. Ankara: Karınca Ajans Yayıncılık .
- Doğan, E. (2013). Avrupa Birliği’nin Adalet ve İçişleri Politikası. A. Kaya içinde, *Avrupa Birliği Hakkında Merak Ettikleriniz - Avrupa Birliği'ne Giriş*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Dover, R. (2007). *Europeanization of British Defence Policy*. Hampshire: Ashgate Publishing Company.
- Duke, S. (2000). *The Elusive Quest for European Security*. London: Macmillan Press.
- Duke, S. (2019). *Will Brexit Damage our Security and Defence?* Switzerland: Palgrave Macmillan.
- Dunne, T., Kurki, M., & Smith, S. (2013). *International Relations Theories*. Oxford: Oxford University Press.
- Estella de Noriega, A. (2002). *The EU principle of subsidiarity and its critique*. Oxford: Oxford University Press.
- Fischer, R. J., Halibozek, E., & Green, G. (2008). *Introduction to Security*. Boston: Butterworth-Heinemann.

- Glaser, C. L. (2010). *Rational Theory of International Politics: The Logic of Competition and Cooperation*. New Jersey: Princeton University Press.
- Glaser, C. L. (2010). *Realism*. New York: Oxford University Press.
- Günyel, C. (2011). *Avrupa'nın Güvenlik ve Savunma Politikalarının Oluşum ve Gelişim Süreci*. İstanbul.
- Hayward, J., & Wurzel, R. (2012). *European Disunion: Between Sovereignty And Solidarity*. London: Palgrave Macmillan.
- Hobsbawm, E. J. (2012). *Nations and Nationalism since 1780 - Programme, Myth, Reality*. London: Cambridge University Press.
- Howe, G. (1990). Sovereignty and Interdependence: Britain's Place in The World. *International Affairs*, 66(4).
- Howorth, J., & Keeler, J. T. (2003). *Defending Europe: The EU, NATO, and the Quest for European Autonomy*. New York: Palgrave Macmillan.
- Jones, A. (2007). *Britain and the European Union*. Edinburgh : Edinburgh University Press.
- Jones, S. G. (2007). *The Rise of European Security Cooperation*. New York: Cambridge University Press.
- Keyman, E. F. (2007). *Elestirel Düşünce: İletişim, Hegemonya, Kimlik/Fark*. A. Eralp içinde, *Devlet, Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Knutsen, T. L. (2006). *Uluslararası İlişkiler Teorisi Tarihi*. (M. Özay, Çev.) İstanbul: Açılım Kitap.
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation And Personality*. New York: Harper & Row.
- McCormick, J. (2011). *Avrupa Birliği'ni Anlamak*. Ankara: BB101 Yayınları.

- McCormick, J. (2015). *Avrupa Birliği Siyaseti*. (D. Özsel, Çev.) Ankara: Adres Yayınları.
- McCormick, J. (2018). *Avrupa Birliği' ni Anlamak*. (Y. Şahin, & H. H. Şahin, Çev.) Ankara: BB101 Yayınları.
- McSweeney, B. (1999). *Security, Identity and Interests: A Sociology of International*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Merlingen, M., & Ostrauskaite, R. (2006). *European Union Peacebuilding And Policing: Governance And The European Security And Defence Policy*. London: Routledge.
- Milli Güvenlik Akademisi. (2003). *İstihbarat Desteğinin Milli Güvenliğin Şekillenmesindeki Rolü*.
- Missiroli, A. (2005). *AGSP - Nasıl İşler*. N. Gnesotto içinde, *AB Güvenlik ve Savunma Politikası: İlk Beş Yıl*. İstanbul: TASAM Yayınları.
- Morgan, P. M. (2003). *Deterrence Now*. New York: Cambridge University Press.
- Morgenthau, H. J. (1967). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: Knopf.
- Mölling, C., & Brune, S. (2011). *The İmpact Of The Financial Crisis On European*. Brüssel: European Parliament.
- Myers, N. (1993). *Ultimate Security: The Environmental Basis of Political Stability*. New York: W. W. Norton & Company.
- Özdal, B. (2013). *Avrupa Birliği, Siyasi Bir Cüce Askeri Bir Solucan Mı?* Bursa: Dora Yayınları.
- Özdemir, H. (2015). *Avrupa Mantığı: Avrupa Bütünleşmesinin Teori ve Dinamikleri*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

- Rosecrance, R. N. (1986). *The Rise Of The Trading State: Commerce And Conquest in The Modern World*. New York: Basic Books.
- Rubin, J. Z., Pruitt, D. G., & Kim, S. H. (1994). *Social Conflict: Escalation, Stalemate And Settlement*. New York: McGraw-Hill.
- Sandıklı, A., & Emeklier, B. (2012). *Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm*. A. Sandıklı içinde, *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri*. İstanbul: Bilgesam Yayınları.
- Schermers, H. G., & Blokker, N. M. (2011). *International Institutional Law: Unity Within Diversity*. Boston: Martinus Nijhoff Publishers.
- Sheehan, M. (2005). *International Security: An Analytical Survey*. London: Lynne Rienner.
- Sinay, J. (2011). *Security Research and Safety Aspects in Slovakia*. K. Thoma içinde, *European Perspectives on Security Research*. Berlin: Springer.
- Svendsen, Ø. (2019). *Brexit and The Future of EU Defence: A Practice Approach to Differentiated Defence İntegration*. *Journal of European Integration*.
- Trombetta, M. J. (2008). *Environmental Security and Climate Change: Analysing The Discourse*. *Cambridge Review of International Affairs*.
- Tuğtan, M. A. (2011). *Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası*. A. Kaya, S. Aydın Düzgit, Y. Gürsoy, & Ö. Onursal içinde, *Avrupa Birliği'ne Giriş Tarih, Kurumlar ve Politikalar*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe Sözlük (Cilt 2)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Türker, H. (2007). *Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ülger, İ. K. (2002). *Avrupa Birliğinde Siyasal Bütünleşme (Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikasının Oluşumu)*. İstanbul: Gündoğan Yayınları.

- Valantin, J. M. (2006). Küresel Stratejinin Üç Aktörü: Hollywood Pentagon ve Washington. (Ö. F. Turan, Çev.) İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı.
- Viotti, P. R., & Kauppi, M. V. (2012). International Relations Theory. London: Longman.
- Waltz, K. N. (1979). Theory of international politics. United States of America: Addison Wesley.
- Weigall, D., & Stirk, P. M. (1992). The Origins and Development of the European Community. London: Leicester University Press.
- Weiner, M. (2011). Migration and Security. C. W. Hughes, & L. Y. Meng içinde, Security Studies: A Reader. London: Routledge.
- Wolfers, A. (1962). Discord and Collaboration Essay on International Politics. Baltimore: The John Hopkins Press.
- World Health Organization. (2002). Guide to United Nations resources and activities for the prevention of interpersonal violence. France.
- Wright, N. (2019). Winding Up the Machine: How the UK Engages with the CFSP. N. Wright içinde, The EU's Common Foreign and Security Policy in Germany and the UK. Cham: Palgrave Macmillan.

Tezler

- Pekşen, H. D. (2012). Küreselleşmenin Güvenlik Anlayışına Etkileri (1991-2010). Strateji ve Stratejik Araştırmalar Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Sürelî Yayınlar

Dergiler

- Ak, T. (2018). Toplumsal Güvenlik Bağlamında İç Güvenlik Yaklaşımı. Akademik Hassasiyetler, 5(10).

- Aras, İ. (2017). Avrupa Birliği'nin Kırım'ın İlhakına Bakışı: Rusya'ya Yönelik Yaptırımlar. *Karadeniz Araştırmaları*(53).
- Aras, İ., & Günar, A. (2018). Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden Ayrılma Referandumu: Brexit Süreci ve Sonuçları. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 6(2).
- Aydın, M. (2005). Küreselleşme Karşısında Ulus Devlet-Ulusal Ekonomi. *Panorama Dergisi*.
- Baldwin, D. (1995). Security Studies and the end of the Cold War. *World Politics*, 48(1).
- Baldwin, D. (1997). The Concept of Security. 23(1), s. 13-17.
- Baykal, S. (2017). AB Antlaşması 50. Maddenin İşletilmesine Giden Süreç: Brexit Referandumu Öncesi Birleşik Krallık İle Avrupa Birliği İlişkilerinin Yeniden Düzenlenmesi Girişimleri ve Sonuçları. A. Ü. Dalı içinde, 25.Yıl Armağanı. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Baylis, J. (2008). Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(18).
- Biscop, S. (2017, 2 7). Differentiated integration in defence : a plea for PESCO. Series EU60 : refounding Europe. Rome: Istituto Affari Internazionali.
- Bostancı, E. (2016). Birleşik Krallık Siyasi Parti Programlarında AB Politikaları. *EURO Politika*.
- Brauch, H. G. (2008). Güvenliğin Yeniden Kavramlaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü. (Z. Arkan, Dü.) *Uluslararası İlişkiler*, 5(18).
- Buzan, B. (1991). New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century. *International Affairs*, 67(3).
- Cooper, R. N. (1972). Economic Interdependence and Foreign Policy in The Seventies. *World Politics*, 24(2).

- Cross, D. (2007). An EU Homeland Security? Sovereignty vs. Supranational Order. *European Security*, 16(1).
- Çamlıca, F. (2012). Avrupa Birliği ve Ekonomik Parasal Birlikten Ayrılmanın Lizbon Antlaşması Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 11(1).
- Çetin, S. (2017). Birleşik Krallık Referandumu ve Türkiye Tartışmaları. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(2).
- Demirdöğen, Ü. (2002). Nice Zirvesi Sonrasında Avrupa Güvenlik Savunma Politikası. *İstanbul Kültür Üniversitesi Dergisi*, 1(2).
- Dinç, C., & Esentürk, N. (2018). Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri Arasındaki İlişkide Dönüşümler (2001-2017). *Gazi Akademik Bakis Dergisi*, 11(22).
- Dunne, T. (2004). 'When The Shooting Starts': Atlanticism In British Security Strategy. *International Affairs*, 80(5).
- Efe, H. (2007). AB'nin "Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası" Oluşturma Çabaları. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*.
- Frederking, B. (2003). Constructing Post-Cold War Collective Security. *The American Political Science Review*, 97(3).
- Gerede, E. (2006). Havacılık Emniyeti ve Havacılık Güvenliği Kavramları Arasındaki İlişki ve Farkların Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *İşletme İktisadi Enstitüsü Dergisi Yönetim*, 17(54).
- Haftendorn, H. (1991). The Security Puzzle: Theory Building and Discipline Building in International Security. *International Studies Quarterly*, 35(1).
- İnan, Ş., & Doğan, Y. (2018). Ekonomik İstihbaratın Uluslararası Ekonomik Güvenlik ve Güç İlişkilerine Etkileri. *Journal of Strategic Research in Social Science*, 4(1).
- Inkster, N. (2018). Brexit and Security. *Survival*, 60(6).

- Jackson, J. H. (2003). Sovereignty - Modern: A New Approach to an Outdated Concept. *American Journal of International Law*, 97(4).
- James, A. (1986). Comment on JDB Miller. *Review of International Studies*, 12(2).
- Keating, M. J. (2019). Brexit and the Nations. *Political Quarterly*, 89(4).
- Kıratlı, O. S. (2016). Avrupa Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası ve Üç Büyükler: Almanya, Fransa ve İngiltere. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 11(1).
- Kocamaz, S. (2010). Lizbon Antlaşması Çerçevesinde Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının Geleceği. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 10(3).
- Lapidoth, R. (1992). Sovereignty in Transition. *Journal of International Affairs*, 45(2).
- Loewenstein, K. (1954). The Bonn Constitution and the European Defense Community Treaties. *Yale LJ*, 64.
- Mapel, D. R. (2007). The right of national defense. *International Studies Perspectives*. 8 (1)
- Mesjasz, C. (2008). Ekonomik Güvenlik. *Uluslararası İlişkiler*, 5(18).
- Miller, B. (2001). The Concept of Security: Should it be Redefined? *The Journal of Strategic Studies*, 24(2).
- Morgan, P. M. (1992). Safeguarding Security Studies. *Contemporary Security Policy*, 13(3).
- Nicholson, M. (1998). Realism and Utopianism Revisited. *Review of International Studies*, 24(5).
- Özdal, B. (2008). Lizbon Reform Antlaşması'nın Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'na İlişkin Düzenlemelerinin Analizi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 4(7).
- Özen, E. (2018). Transatlantik İlişkilerde Trump'ın Rolü ve Avrupa Güvenliği. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 2(2).

- Özerim, G. (2014). Avrupa'da Göç Politikalarının Ulusüstüleşmesi ve Bir Güvenlik Konusunda Dönüşü: Avrupa Göç Tarihinde Yeni Bir Dönem mi? Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi, 5(1).
- Özlük, D., & Doğan, F. (2016). Feminist Uluslararası İlişkiler Ve Uluslararası İlişkiler Eleştirisi: Cinsiyet, Devlet Ve Güvenlik. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16(32).
- Payam, M. M. (2018). Emniyet, Güvenlik, Kent Emniyeti ve Kent Güvenliği: Kavramsal Bir Analiz. Avrasya Terim Dergisi, 6(1).
- Rubenstein, R. E. (2001). Basic Human Needs: The Next Steps In Theory Development. International Journal Of Peace Studies, 6(1).
- Runyan, A. S., & Peterson, V. S. (1991). The Radical Future Of Realism: Feminist Subversions Of IR Theory. Alternatives, 16(1).
- Saygın, D., & Ultan, M. Ö. (2016). Ekonomi ve Siyaset Bağlamında İngiltere-Avrupa Birliği İlişkileri: Tarihsel Bir Analiz. Güvenlik Stratejileri Dergisi, 12(23).
- Schrijver, N. (1990). The Changing Nature of State Sovereignty. *British Yearbook of International Law*, 70(1).
- Sefer, Ö. (2014). Birleşik Krallık-Avrupa Birliği İlişkileri Üzerine Bir İnceleme. Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi (6).
- Slaughter, A. M. (2005). Security, Solidarity and Sovereignty: The Grand Themes of UN Reform. *American Journal of International Law*, 99(3).
- Soytürk, M. (2017). Büyük Britanya'nın Avrupa Birliği İle İlişkisi ve Brexit. The Journal of International Scientific Researches, 2(4).
- Şöhret, M. (2013). Avrupa Birliği'nin Güvenlik Yapılanmasının Tarihsel Gelişim Süreci ve Mevcut Durumu. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(2).

- Strikwerda, C. (1993). The Troubled Origins of European Economic Integration: International Iron and Steel and Labor Migration in the Era of World War I. *The American Historical Review*, 98(4).
- Thomson, J. E. (1995). State Sovereignty in International Relations: Bridging The Gap Between Theory and Empirical Research. *International Studies Quarterly*, 39(2).
- Tokar, A. (2001). Something Happened - Sovereignty and European Integration. *In Extraordinary Times, IWM Junior Visiting Fellows Conferences*, 11(2).
- Tuncel, G. (2010). Küreselleşmenin Demokrasinin Yaygınlaşma ve Derinleşme Sürecine Etkisi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 1.
- Tunkin, G. I. (1974). The Problem of Sovereignty and Organisation of European Security. *Rev. BDI*, 10(1).
- Turan, A. P. (2010). Avrupa Birliği Güvenlik Aktörü Olmaya Ne Kadar Yakın? *Bilge Strateji*, 2(3).
- Waeber, O. (2008). Toplumsal Güvenliğin Değişen Gündemi. *Uluslararası İlişkiler*, 5(18).
- Williams, S. (1995). Britain in the European Union: A Way Forward. *The Political Quarterly*, 66(1).
- Yiğittepe, L. (2017). Avrupa Birliği'nde Güvenlik Arayışları. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(7).
- Zhussipbek, G. (2009a). 2007 Lizbon Antlaşması, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası Tanımı ve Özellikleri, Güvenlik Aktörü Olarak AB'nin Nitelikleri. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 8(1).
- Zhussipbek, G. (2009b). Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Tanımı ve Düşünsel Arka Planı. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 5(19).

Diğer Yayınlar

Ayaz, E. (2017). BREXIT Avrupa Birliği'nin Sonu mu? BREXIT'in Birleşik Krallık ile Avrupa Siyaseti Açısından Sonuçları. Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi Yayınları.

BBC News - Türkçe. (2014, Haziran 06). Haziran 02, 2019 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce>:
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/06/140606_cameron_putin adresinden alındı.

BBC Türkçe. (2019, Mayıs 17). İngiltere'de Partilerarası Brexit Görüşmeleri Tıkanı, Şimdi Ne Olacak?, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48309763>. Haziran 5, 2019 tarihinde www.bbc.com adresinden alındı.

BBC. (2019, Mayıs 24). Theresa May resigns over Brexit: What happened? <https://www.bbc.com/news/uk-politics-48379730> adresinden alındı

Cologne European Council. (1999, June 3-4). 3 - 4 June 1999 Conclusions Of The Presidency. Mart 12, 2019 tarihinde <http://www.europarl.europa.eu>:
http://www.europarl.europa.eu/summits/koll_en.htm adresinden alındı.

Council Decision - CFSP. (2017, December 11). Document 32017D2315. 05 08, 2019 tarihinde www.eur-lex.europa.eu: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32017D2315> adresinden alındı.

Council of The EU. (2017, November 13). Notification on Permanent Structured Cooperation to the Council and to the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy. Haziran 15, 2019 tarihinde www.consilium.europa.eu:
<https://www.consilium.europa.eu/media/31511/171113-pesco-notification.pdf> adresinden alındı.

Council Of The European Union. (2005). Interview with Javier Solana. ESDP Newsletter(1).

- Durusoy, S., & Beyhan, Z. (2017). 2015 Sonrası Küreselleşmede Yörünge Değişimi: Brexit ve Donald Trump Örneği. 05 26, 2019 tarihinde http://www.tek.org.tr/dosyalar/TEK_FORUM2017_1.pdf adresinden alındı.
- DW. (2017, 11 13). Beş soruda AB'nin ortak savunma anlaşması. Haziran 12, 2019 tarihinde DW: <https://www.dw.com/tr/be%C5%9F-soruda-abnin-ortak-savunma-anla%C5%9Fmas%C4%B1/a-41355539> adresinden alındı.
- EEAS. (2016, Temmuz 08). *Shaping of a Common Security and Defence Policy*. www.eeas.europa.eu: https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5388/shaping-of-a-common-security-and-defence-policy_en adresinden alındı
- Euronews. (2019, 05 21). Nigel Farage doused in milkshake on the campaign trail. 05 22, 2019 tarihinde www.euronews.com: <https://www.euronews.com/2019/05/20/nigel-farage-doused-in-milkshake-on-the-campaign-trail> adresinden alındı.
- Euronews. (2018, Kasım 15). Brexit: The Withdrawal Agreement Draft – Euronews Takes A Look At The Details. <https://www.euronews.com/2018/11/14/brexit-the-withdrawal-agreement-draft-euronews-takes-a-look-at-the-details> adresinden alındı
- Euronews. (2018, Eylül 21). Theresa May rattled in Salzburg. <https://www.euronews.com/2018/09/21/theresa-may-rattled-in-salzburg> adresinden alındı
- Euronews. (2018, Aralık 12). UK can unilaterally stop Brexit process, EU court rules. <https://www.euronews.com/2018/12/10/uk-can-unilaterally-stop-brexit-process-eu-court-rules> adresinden alındı
- Euronews. (2019, Nisan 11). EU Leaders Give Theresa May a Brexit Delay Until October 31. <https://www.euronews.com/2019/04/10/eu-summit-brexit-showdown-as-may-seeks-article-50-delay> adresinden alındı

Helsinki European Council. (1999, December 10-11). Helsinki European Council 10-11 December 1999 Presidency Conclusions. Mart 12, 2019 tarihinde <http://www.europarl.europa.eu>:

http://www.europarl.europa.eu/summits/hell1_en.htm#top adresinden alındı.

House of Commons Foreign Affairs Committee. (2013, May 21). The Future Of The European Union: UK Government Policy. Haziran 02, 2019 tarihinde UK Parliament:

<https://publications.parliament.uk/pa/cm201314/cmselect/cmfaaff/87/87.pdf> adresinden alındı.

Joint Declaration on European Defence. (1998, December 4). Joint Declaration issued at the British-French Summit (Saint-Malo, 4 December 1998). Mart 11, 2019 tarihinde www.cvce.eu:

https://www.cvce.eu/content/publication/2008/3/31/f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f/publishable_en.pdf adresinden alındı.

Küntay, B., & Ertuğral, Y. (2017). Birleşik Krallık'ın AB'deki Geleceği ve İskoçya Sorunu. EURO Politika.

Louati, C. (2011, April 20). Military Intervention In Libya: Where Is ESDP? 02 06, 2019 tarihinde <http://www.nouvelle-europe.eu/en/military-intervention-libya-where-esdp> adresinden alındı

Missiroli, A. (2004). ESDP Bodies . Mart 23, 2019 tarihinde www.peacepalacelibrary.nl:
<https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/08-bodies.pdf> adresinden alındı.

NATO. (2018, July 10). Defence Expenditure of NATO Countries (2011-2018). Haziran 05, 2019 tarihinde www.nato.int:
https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_03/190314-pr2018-34-eng.pdf adresinden alındı.

Servantie, D. (2017, 08 11). AB şüpheciliği nedir? Nasıl gelişmiştir? 05 26, 2019 tarihinde <http://www.ulasimgazetesi.com/kose-yazisi/9043/ab-supheciligi-nedir-nasil-gelismistir.html> adresinden alındı.

Şahin, Y. (2017). Brexit ve Trump Çağında AB Güvenlik ve Savunma Politikaları. İKV Değerlendirme Notu.
https://www.ikv.org.tr/images/files/Brexit_Trump_savunma_degerlendirme.pdf
adresinden alındı.

TheLocal. (2019, 06 10). OPINION: New Poll Shows The People Must Get Another Say on Brexit. 06 11, 2019 tarihinde www.thelocal.es:
<https://www.thelocal.es/20190610/opinion-what-do-we-want-brexit-when-do-we-want-it-never> adresinden alındı.

UK Government. (2017, February). The United Kingdom's exit from and new partnership with the European Union White Paper. Haziran 14, 2019 tarihinde www.gov.uk:
<https://www.gov.uk/government/publications/the-united-kingdoms-exit-from-and-new-partnership-with-the-european-union-white-paper> adresinden alındı.

UK Government. (2018, July). The Future Relationship Between The United Kingdom and The European Union. Haziran 5, 2019 tarihinde Gov.UK:
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/786626/The_Future_Relationship_between_the_United_Kingdom_and_the_European_Union_120319.pdf adresinden alındı.

ÖZGEÇMİŞ

Merve ATA, 17.07.1989 tarihinde doğdu. 2002 yılında Süleyman Çelebi İlköğretim Okulu'nu; 2006 yılında Şişli Mecidiyeköy Anadolu Lisesi'ni; 2013 yılında Anadolu Üniversitesi - İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü'nü bitirdi. 2016 yılında Nişantaşı Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü - Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında yüksek lisans programına başladı. Ata, evli olup halen Adalet Bakanlığı'nda kamu personeli olarak çalışmaktadır.

